



«ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ»

**Π.Μ.Σ.: « Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου Εγκλήματος»**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*«Η σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου
στην Ελλάδα. Πώς και σε τι διαφοροποιείται από τις χώρες της
Σκανδιναβίας · το πρότυπο της Νορβηγίας»*

ΚΟΥΤΡΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας «Χριστίνας Κούτρα» που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.



Η σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου στην Ελλάδα. Πώς και σε τι διαφοροποιείται από τις χώρες της Σκανδιναβίας · το πρότυπο της Νορβηγίας»

ΚΟΥΤΡΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

(Α.Μ:522768)

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑ
ΜΕΛΟΣ Σ.Ε.Π Ε.Α.Π

ΣΥΝ-ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ
ΑΛΟΣΚΟΦΗΣ ΟΥΙΛΙΑΜ
ΜΕΛΟΣ Σ.Ε.Π Ε.Α.Π

Αφιερωμένο στη οικογένεια μου
και στους ανθρώπους με
στηρίζουν τα τελευταία χρόνια

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί προϊόν δευτερογενούς έρευνας, δηλαδή θα πραγματευτεί επεξεργασμένο επιστημονικό υλικό που αφορά την επιλεκτική αντιμετώπιση των εγκληματιών του λευκού κολάρου στις φυλακές στην Ελλάδα και στη Νορβηγία . Η μελέτη θα προσεγγιστεί από την οπτική της Κριτικής Εγκληματολογίας. Με ποιο τρόπο δηλαδή οι κοινωνικές ανισότητες που δημιουργούνται σε ένα σωφρονιστικό σύστημα όχι μόνο δεν αποτελούν παράγοντα σωφρονισμού και επανένταξης του κρατουμένου αλλά καθιστούν τον έγκλειστο σε ένα εν εξελίξει εγκληματικό πρόσωπο. Επιπρόσθετα δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί η μελέτη του Edwin Sutherland, ο πρώτος που αναφέρθηκε στη βαριά εγκληματικότητα του λευκού κολάρου. Αν και στην ύστερη νεωτερικότητα οι θεσμικές αλλαγές στο σωφρονιστικό σύστημα της Ελλάδας ήταν αρκετές, απώτερος σκοπός ήταν κυρίως η μείωση της υπερδιόγκωσης του πληθυσμού των κρατουμένων, προσπερνώντας προβλήματα που πολλές φορές ξεπερνούσαν και καταπάτηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αδιαμφισβήτητα το σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας, η οποία αποτελεί πρότυπο για τις περισσότερες χώρες αφού έχει εφαρμόσει πρακτικές που προσεγγίζουν τη φυλακή ως μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας και προτάσσουν την επανένταξη και τον σωφρονισμό κάθε είδους εγκληματιών, θα πρέπει να γίνει παράδειγμα και για την Ελλάδα. Μελέτες έχουν καταδείξει ότι η εγκληματικότητα στη Νορβηγία έχει μειωθεί αισθητά κάνοντας την μια από την χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά κάθε είδους παραβατικότητας παγκοσμίως.

Λέξεις κλειδιά: εγκληματίες του λευκού κολάρου, Ελλάδα, Νορβηγία, σωφρονιστικό σύστημα, επιλεκτικότητα, ανθρώπινα δικαιώματα

ABSTRACT

The following paper is a product of secondary research , that is, it will deal with processed scientific material concerning the selective treatment of white collar criminals in prisons in Greece and Norway. The study will be approached from the perspective of Critical Criminology. In other words, in what way do the social inequalities that are created in a prison system not only do not constitute a factor in the incarceration and reintegration of the prisoner but turn him into a criminal in progress. In addition, the study of Edwin Sutherland, the first to report on heavy white-collar crime, could not be omitted. Although in late modernity there were several institutional changes in the prison system of Greece, the ultimate goal was mainly to reduce the over-inflation of the prisoner population, bypassing problems that often went beyond the violation of basic human rights. Undoubtedly, the Norwegian prison system, which is a model for most countries since it has implemented practices that approach the prison as part of social reality and recommend the reintegration and imprisonment of all types of criminals, should become an example for Greece as well. Studies have shown that crime in Norway has fallen significantly making it one of the countries with the lowest rates of all types of delinquency in the world.

Keywords: white collar criminals, Greece, Norway, prison system, selectivity, human rights

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	8
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ.....	8
1.1.ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ.....	8
1.2.ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;.....	10
1.3.ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗ ΝΟΡΒΗΓΙΑ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	12
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	12
2.1.ΚΛΑΣΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ Ή ΚΛΑΣΣΙΚΙΣΜΟΣ.....	13
2.2.ΘΕΤΙΚΙΣΜΟΣ.....	14
2.3.ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Ή ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Ή ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	16
2.3.1.ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑ.....	23
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ.....	24
2.3.2.ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	25
2.3.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΕΤΙΚΕΤΑΣ».....	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	30
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	30
3.1.ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ.....	30
3.2.ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	31
ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	33
3.3. ΓΕΝΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ.....	35
3.4. «ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ (ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΡΝΗΣΗΣ)» ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	39
Η ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ.....	39
4.1.ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	39

4.2.ΤΟ ΑΠΟΜΟΝΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	40
4.3.ΤΟ ΜΙΚΤΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	45
ΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	45
5.1.ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ.....	47
5.2.ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ.....	53
ΤΟ ΝΟΡΒΗΓΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	53
6.1. ΤΟ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ (borstal model ή self supply model).....	54
6.2.ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (import model).....	55
6.3.ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ (normality model).....	57
6.4.Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ.....	59
6.5.«ΦΥΛΑΚΕΣ-ΧΩΡΙΑ».....	61
6.5.1.ΒΑΣΤΟΥ- «Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΦΥΛΑΚΗ».....	61
6.5.2.ΦΥΛΑΚΗ HALDEN.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ.....	63
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ.....	64
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΝΟΡΒΗΓΙΑ.....	64
8.1.ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΕ ΝΟΡΒΗΓΙΑ.....	64
8.1.1. ΜΙΚΡΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΤΗΝ ΝΟΡΒΗΓΙΑ....	64
8.1.3. Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΕΙΝΑΙ Η «ΚΑΚΗ» ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΝΟΡΒΗΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ.....	66
8.2.ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	67
8.2.1.ΑΥΣΤΗΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ.....	67
8.2.2.ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ.....	67
8.2.3.ΚΕΛΙΑ “VIP” ΚΑΙ «ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ» ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ.....	68

Συμπεράσματα.....	69
Επίλογος.....	73
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	73
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	77

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΟΚΑΝΑ: Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών

Ε.Ε: Ευρωπαϊκή Ένωση

Μ.Μ.Ε: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέχρι και τη δεκαετία του '80 κύρια μορφή εγκληματικότητας στην Ελλάδα ήταν η εγκληματικότητα του δρόμου. Για δύο σχεδόν δεκαετίες, από το 1990 μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2010, τα μέσα ενημέρωσης ασχολούνταν αποκλειστικά με την κοινή εγκληματικότητα που διαπράττουν κυρίως μετανάστες (Βιδάλη, 2017, σ.74). Ωστόσο η οικονομική κρίση, από το 2008 μέχρι και σήμερα, ανέδειξε εγκλήματα που ήταν άγνωστα στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα όπως τα οικονομικά εγκλήματα και τα εγκλήματα του λευκού κολάρου, τα λεγόμενα «σκάνδαλα» (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 197). Η αποκάλυψη αυτών ανέδειξε και την επιλεκτικότητα, όχι μόνο του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 197) αλλά και την διαφορετική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου από τους κοινούς εγκληματίες (Βιδάλη, 2017, σ.84-85).

Κατά τον Edwin Sutherland, σπουδαίο εγκληματολόγο που ανέδειξε τα εγκλήματα του λευκού κολάρου, οι εγκληματίες του λευκού κολάρου τείνουν ευνοϊκής μεταχείρισης σε όλο το φάσμα της ποινικής δικαιοσύνης εξαιτίας όχι της οικονομικής τους άνεσης αλλά και λόγω της πολιτικής και κοινωνικής επιρροής που ασκούν με αποτέλεσμα να αρχίσουν να δημιουργούνται προβληματισμοί για την αμεροληψία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Κουλούρης 2019, σ. 25). Αναπτύχθηκαν λοιπόν βασικά ερωτήματα στο επιστημονικό κοινό. Ποιος ορίζει τι είναι εγκληματική συμπεριφορά κατά το Ποινικό Δίκαιο και αυτοί τελικά που την ορίζουν (οι θεμελιωτές του νόμου), ορθά το κάνουν και με ποιο κριτήριο; Η σχολή της Κριτικής Εγκληματολογίας, με μαρξιστικές επιρροές, ήρθε να απαντήσει σε αυτές τις ερωτήσεις και να στρέψει το ερευνητικό ενδιαφέρον στην επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος σε όλη τη διαδικασία και λειτουργία της ποινικής δικαιοσύνης (Κουλούρης, 2019,σ.33).

Βάση αυτών, τα εγκλήματα του λευκού κολάρου ή εγκλήματα των ισχυρών, τα οποία περιλαμβάνουν κυρίως εγκλήματα διαφθοράς, οικονομικά εγκλήματα και εγκλήματα του οργανωμένου εγκλήματος καλύπτονται από ένα μεγάλο πέπλο προστασίας του

ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Βιδάλη, 2017, σ.75) εξαιτίας του υψηλού κοινωνικού status των δραστών (Βασιλαντωνοπούλου, 2015, σ.67) με αποτέλεσμα είτε να μην φτάνουν στις δικαστικές αίθουσες είτε να τιμωρούνται επιεικώς (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σσ. 129-130). Σύμφωνα με τον William Chambliss, θεωρητικό εγκληματολόγο της σχολής της πολιτικής οικονομίας του εγκλήματος, αυτό αιτιολογείται. Το ποινικό σύστημα δικαιολογεί την ύπαρξη του τιμωρώντας άτομα χαμηλής κοινωνικής θέσης ενώ αφήνει ατιμώρητα αυτά που προσδοκεί την εύνοια τους και που έχει σκοπό να εκμεταλλευτεί για προσωπικό όφελος, δηλαδή άτομα της ισχυρής και υψηλής κοινωνικής τάξης, ήτοι εγκληματίες του λευκού κολάρου (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σσ.129-130).

Στην Ελλάδα ήδη από το 2004, με την αποκάλυψη του παραδικαστικού κυκλώματος, έχει παρατηρηθεί μια «έκρηξη» τιμωρητικότητας και αυστηροποίησης των συγκεκριμένων εγκληματιών (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 197). Απόρροια αυτού, η αύξηση των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 197). Οι διαφοροποιήσεις στις φυλακές δεν εντοπίζονται μόνο στο μέγεθος του πληθυσμού των κρατουμένων αλλά και στον τύπο της εγκληματικότητας (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ.130).

Η μεταβλητότητα του οικονομικού συστήματος δημιουργεί ευκαιρίες για ανάπτυξη παράνομων αγορών, έτσι η οικονομική κρίση με τη μεταπήδηση από τον ένα τύπο οικονομίας στον άλλον σε συνδυασμό με την ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη οδήγησε στην ανάπτυξη ευκαιριών παράνομης οργανωμένης δραστηριότητας (Βιδάλη, 2017, σ. 152). Για το σκοπό αυτό, η έρευνα μας θα τοποθετηθεί στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης του 2008 μέχρι σήμερα. Τα προβλήματα των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα, εκτός από τον υπερπληθυσμό των εγκλείστων (Council of Europe, 2022, σ. 14) εντοπίζονται και στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης και στην ανασφάλεια και τις ανισότητες που αναπαράγει το σωφρονιστικό περιβάλλον (Βιδάλη, 2017, σ.85).

Από την άλλη πλευρά το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα πληρεί όλες τις προδιαγραφές ενός ιδεατού και ουτοπικού σωφρονιστικού συστήματος, πρότυπο με διεθνείς προδιαγραφές (Μανούκα, 2021). Η Νορβηγία είναι μια χώρα με χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας, πράγμα που αναδεικνύει την αποτελεσματική αντεγκληματική πολιτική της (Μανούκα, 2021). Τα σωφρονιστικά καταστήματα δεν θυμίζουν σε τίποτα φυλακές ενώ οι συνθήκες διαβίωσης είναι ζηλευτές ακόμα και για άτομα που ζουν ελεύθερα στην κοινωνία (Μανούκα,

2021). Το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα δίνει προτεραιότητα στην υγειονομική περίθαλψη και υποστηρίζει τη μη συνεχή επιτήρηση και προστασία των κρατουμένων (Μανούκα, 2021). Βασικός ιδεολογικός παράγοντας του σωφρονιστικού συστήματος της Νορβηγίας είναι η διαβίωση των κρατουμένων σε πλήρες ελεύθερο περιβάλλον υπό κανονικές συνθήκες, όπως θα ζούσαν δηλαδή και στην ελεύθερη κοινωνία (Μανούκα, 2021). Ωστόσο η Νορβηγία αποδεικνύεται ότι δεν θεωρεί τα εγκλήματα του λευκού κολάρου ιδιαίτερα σοβαρά αφού η μέγιστη ποινή που μπορεί να δοθεί είναι τα εννιά χρόνια και η συνηθέστερη των ποινών είναι τα τρία χρόνια εφόσον και αν φτάσει η υπόθεση στις δικαστικές αίθουσες αφού σύμφωνα με έρευνες ένας στους έντεκα εγκληματίες του λευκού κολάρου καταλήγει εντέλει στη φυλακή (Gotschalk, 2024, σ. 3).

Η Κριτική Εγκληματολογία δεν περιορίζεται στο έγκλημα με τη νομική του έννοια (Κουλούρης, 2019, σ. 34). Η θεωρία της βασίζεται στην κοινωνική βλάβη και στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προκαλούν τα εγκλήματα των ισχυρών αφού η επιλεκτικότητα του ποινικού νόμου, οι εξουσιαστικές σχέσεις και οι κοινωνικές παρεκκλίσεις και ανισότητες είναι αυτές που συνεισφέρουν στην ανάπτυξη των εγκλημάτων του λευκού κολάρου (Κουλούρης, 2019, σ. 35). Παράλληλα ανέδειξε την ανισότητα των τάξεων και πως αντιμετωπίζονται διαφορούμενα είτε στην κοινωνική δομή είτε στην απονομή δικαιοσύνης (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 141). Ειδικότερα η επιλεκτικότητα του ποινικού νόμου εξυπηρετεί τους ισχυρούς μέσω του κοινωνικού ελέγχου στις χαμηλές κοινωνικές τάξεις και μέσω της εξυπηρέτησης των ισχυρών επιχειρηματιών από το ποινικοκατασταλτικό σύστημα (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σσ. 143-144). Το ποινικό σύστημα από τις διοικητικές έως τις σωφρονιστικές αρχές ακολουθεί τα συμφέροντα των ισχυρών επομένως λειτουργεί ως μέσο ελέγχου στους αδύναμους μικροεγκληματίες (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 141).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της σωφρονιστικής μεταχείρισης των εγκληματιών του λευκού κολάρου σε σχέση με τους κοινούς εγκληματίες στην Ελλάδα. Εφόσον διερευνηθεί, θα συνεκτιμηθεί σε σχέση με την σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου με τους κοινούς εγκληματίες στα σωφρονιστικά καταστήματα στη Νορβηγία. Θα παρουσιάσουμε δηλαδή τι συμβαίνει κατά πλειοψηφία στο σωφρονιστικό σύστημα της Ελλάδας και πως αντιμετωπίζονται από τις σωφρονιστικές αρχές και το σωφρονιστικό προσωπικό οι τρόφιμοι των εγκληματιών του λευκού κολάρου και των

κοινών εγκληματιών, ποια είναι η αντιμετώπιση για τις δύο κατηγορίες και σε τι και πώς διαφέρει από τη σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας. Η διεξαγωγή της εργασίας θα προσεγγιστεί από τη σκοπιά της θεωρίας της Κριτικής Εγκληματολογίας γιατί αναδεικνύει την επιλεκτικότητα σε όλο το φάσμα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης και θα οριοθετηθεί από την παγκόσμια ύφεση της οικονομικής κρίσης του 2008 με την «έκρηξη» αποκάλυψης των εγκλημάτων των ισχυρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

Τα δικαιώματα των κρατουμένων δεν θεμελιώνουν μόνο τη βάση για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Κουράκης, 2019, σ. 15). Ο σεβασμός στους κρατούμενους αποδεικνύει ότι η κοινωνία τον αποδέχεται και είναι ευπρόσδεκτος να επιστρέψει σε αυτή (Κουράκης, 2019, σ. 16). Τα ανθρώπινα δικαιώματα και κατ' ουσίαν τα ατομικά δικαιώματα αποτελούν αναφαίρετο δικαίωμα όλων των κρατουμένων (Κουράκης, 2019, σ. 16). Υπάρχουν λοιπόν ατομικά δικαιώματα τα οποία ο κρατούμενος μπορεί να απολαμβάνει όπως ο σεβασμός της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, η αρχή της ισότητας χωρίς φυλετικές, θρησκευτικές κ. α διακρίσεις εξαιρουμένων αυτών που έχουν διαφορετική ποινή (Κουράκης, 2019, σ. 17). Οποιαδήποτε καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θίγει το Σύνταγμα και τις εθνικές και διεθνείς συμβάσεις (Ντούνης, 2011).

1.1.ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ

Το Συμβούλιο της Ευρώπης αποτελεί ρυθμιστικό παράγοντα σε θέματα ποινικής και σωφρονιστικής μεταχείρισης δίνοντας προτεραιότητα στη προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σύμφωνα με τις αρχές του κράτους δικαίου (Σκανδάμης, 2018, σ. 194). Συντάσσει μια κοινή σωφρονιστική πολιτική για όλα τα κράτη μέλη χρησιμοποιώντας εργαλεία όπως είναι οι συστάσεις (Σκανδάμης, 2018, σ. 194). Μέχρι και την τρομοκρατική επίθεση του 2001 η επικινδυνότητα των δραστών και η μεταχείριση τους βασιζόταν στον σεβασμό του ανθρώπου και στα ανθρώπινα δικαιώματα (Σκανδάμης, 2018, σ.194). Η πρόληψη του εγκλήματος βασιζόταν σε μείωση των ευκαιριών νέων μορφών εγκληματικότητας (Σκανδάμης, 2018, σ. 194). Τα μέσα για την πρόληψη του εγκλήματος δεν είχαν κατασταλτικό χαρακτήρα, δεν αποσκοπούσαν δηλαδή στη διαφορετική μεταχείριση των επικίνδυνων κρατουμένων ούτε και κυριαρχούσε η δημόσια ασφάλεια και ευταξία έναντι της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (Σκανδάμης, 2018, σ. 194). Οι επικίνδυνοι κρατούμενοι δεν

κρατούνταν ξεχωριστά από τους υπόλοιπους τροφίμους (Σκανδάμης, 2018, σ. 195). Η μεταχείριση τους βασιζόταν στις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας και της δικαιοκρατίας με δικαίωμα στην εκπαίδευση, την υγεία και την ασφάλεια (Σκανδάμης, 2018, σ. 195).

Οι συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν φαίνεται να είναι σαφείς ως προς την ασφάλεια των κρατουμένων καθώς όλες αποπνέουν το αίσθημα της επιείκειας και της αποτελεσματικότητας (Σκανδάμης, 2018, σ. 198). Υπό αυτή την έννοια διαφαίνεται η πίστη του Συμβουλίου στην φυλάκιση ως στερητική της ελευθερίας με την έννοια όμως της επανένταξης και όχι της αχρήστευσης (Σκανδάμης, 2018, σ. 199). Παρόλα αυτά κάνουν αποδεκτή την έννοια της επικινδυνότητας, για την οποία θα μιλήσουμε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο, χωρίς όμως να περιορίζουν τα δικαιώματα των κρατουμένων (Σκανδάμης, 2018, σ. 199). Παράλληλα εντοπίζονται μέτρα πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος που αποβλέπουν στη μη υποτροπή των επικίνδυνων δραστών σε νέες εγκληματικές πράξεις, στην εγγυητική δύναμη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην αποφυγή κατάχρησης της εξουσίας από δικαστικά και σωφρονιστικά όργανα (Σκανδάμης, 2018, σ. 199).

Το 2003 το ύφος των συστάσεων άλλαξε (Σκανδάμης, 2018, σ. 201). Η αρχή της νομιμότητας και η διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήρθα σε δεύτερη μοίρα αφού βασικό μέλημα ήταν η μεταχείριση των επικίνδυνων κρατουμένων και η διασφάλιση της ακεραιότητας και της ασφάλειας στα σωφρονιστικά ιδρύματα (Σκανδάμης, 2018, σσ. 201-202).

Ωστόσο στους νέους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κώδικες που θεσμοθετήθηκαν με τη Σύσταση Rec (2006) το πνεύμα της σωφρονιστικής μεταχείρισης άλλαξε ξανά (Σκανδάμης, 2018, σ. 202). Η ιδεολογία της σωφρονιστικής μεταχείρισης πλέον βασιζόταν στο πρότυπο της διαβίωσης σε μια κανονική κοινωνία (Σκανδάμης, 2018, σ. 202). Αδιαμφισβήτητο το θέμα της ασφάλειας και της δημόσιας τάξης υπήρχε στο επίκεντρο υπό την προστασία της αρχής της νομιμότητας και της αναλογικότητας, ωστόσο η ουσία των συστάσεων αναφέρονταν στην «φυλακτική» μεταχείριση των κρατουμένων δηλαδή στην τήρηση της ασφάλειας και τη φύλαξη των κρατουμένων (Σκανδάμης, 2018, σ. 203). Η φύλαξη των κρατουμένων δεν προϋποθέτει μόνο την πράξη του εγκλήματος και την επικινδυνότητα του εγκληματία αλλά και την πιθανότητα να εγκληματήσει ξανά (Σκανδάμης, 2018, σ. 206). Το

Συμβούλιο της Ευρώπης προσπαθεί από την μια να εξισορροπήσει τις επιταγές των διεθνών κειμένων περί σεβασμού και διαφύλαξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από την άλλη να διασφαλίσει την ασφάλεια των κρατουμένων με τις αρχές του κράτους δικαίου (Σκανδάμης, 2018, σ. 208).

1.2.ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;

Παρά τις προσπάθειες του ελληνικού κράτους για αναβάθμιση του σωφρονιστικού συστήματος στο νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, εξακολουθεί να υπάρχει παράβαση σε στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα (Κουράκης, 2019, σσ. 14-15). Ειδικότερα, το 2011 όπως και το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (από δω και στο εξής CPT), η οποία είναι αρμόδια να πραγματοποιεί επισκέψεις σε κρατητήρια, ψυχιατρικά νοσοκομεία, αστυνομικά τμήματα κτλ στον ευρωπαϊκό χώρο για να παρατηρήσει τις συνθήκες διαβίωσης που επικρατούν (CPT), εντόπισε προβλήματα στην ιατρική περίθαλψη και τις άθλιες συνθήκες διαμονής, στο ελλειπές σωφρονιστικό προσωπικό, στον υπεράριθμο των κρατουμένων καθώς και στη «διοίκηση» των ισχυρών κρατουμένων έναντι των ευάλωτων (Βιδάλη, 2017, σ. 85).

Η CPT συνιστά στις ελληνικές αρχές να εξετάσουν τους όρους επιβολής φυλάκισης των δραστών για τη μείωση του πληθυσμού των φυλακών και να προσανατολιστεί σε ένα σύστημα επανένταξης και όχι τιμωρητικότητας των κρατουμένων (Council of Europe, 2022, σ. 17). Η αναμόρφωση οδηγεί στην ορθή επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία (Καρύδης, 2010, σ. 199). Αν δεν συμβεί αυτό, το σωφρονιστικό σύστημα καταχράται και καταπατούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα (Καρύδης, 2010, σ. 199). Παράλληλα στα μεγάλα σωφρονιστικά καταστήματα παρατηρήθηκε η κοινωνική ιεραρχία ομάδων κρατουμένων οι οποίοι «άρχονται» στα ιδρύματα ακόμα και έναντι του σωφρονιστικού προσωπικού (Council of Europe, 2022, σ. 29).

1.3.ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΗ ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Αντίθετα η επίσκεψη της CPT στα σωφρονιστικά καταστήματα της Νορβηγίας άφησε θετικές εντυπώσεις σε γενικές γραμμές αφού δεν εντόπισε σοβαρά προβλήματα στις συνθήκες κράτησης και παραμονής των κρατουμένων. Πιο συγκεκριμένα παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχουν περιστατικά βίας ή απειλές έναντι της σωματικής ακεραιότητας από τους

σωφρονιστικούς υπαλλήλους προς τους τροφίμους (Council of Europe, 2019, σ.5). Από την άλλη διαπιστώθηκε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι κρατούμενοι κρατούνταν στην απομόνωση για περίπου μια μέρα χωρίς να έχουν πρόσβαση στον εξωτερικό χώρο ή σε οποιαδήποτε δραστηριότητα ή τηλεφωνική επικοινωνία με τους οικείους τους (Council of Europe, 2019, σσ.5-6). Παράλληλα η CPT εντόπισε ελλείψεις στον ιατρικό έλεγχο των κρατουμένων κατά την ένταξη τους στα σωφρονιστικά καταστήματα αφού όπως διαφαίνεται δεν γίνεται πλήρης καταγραφή των εξωτερικών τραυματισμών (Council of Europe, 2019, σ.7). Επιπρόσθετα η CPT παρότρυνε το νορβηγικό κράτος να ολοκληρώσει το σχέδιο του για τη δημιουργία ψυχιατρικής πτέρυγας στα σωφρονιστικά του καταστήματα (Council of Europe, 2019, σ.7).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι η παράθεση των κυριότερων θεωριών που προσπάθησαν να προσεγγίσουν την έννοια του εγκλήματος. Μέσα από τις διαφορετικές θεωρίες θα απορρίψουμε και θα συμφωνήσουμε με αυτές που θα μας βοηθήσουν να εξετάσουμε την διαφορετική μεταχείριση στην αντιμετώπιση του εγκλήματος στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα.

Η κοινωνία προσπαθεί να προστατεύσει τα μέλη της από πράξεις που εγκυμονούν κινδύνους για την ασφάλεια και την ευημερία της (Δημητρόπουλος, 2016). Το έγκλημα με την νομική του έννοια τυποποιείται στο Ποινικό Δίκαιο. Συγκεκριμένα ο ελληνικός Ποινικός Κώδικας στην παράγραφο 1 του άρθρου 14 ορίζει ότι το «έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο». Για την επιστημονική κοινότητα της κοινωνιολογίας και της εγκληματολογίας ο ορισμός του εγκλήματος κρίνεται πιο περίπλοκος (Κουλούρης, 2019, σσ. 15-16). Για τις κοινωνικές επιστήμες το έγκλημα είναι μια κοινωνική κατασκευή που δημιουργείται από την ίδια την κοινωνία και τα μέλη της και αλλάζει ανάλογα των κοινωνικοοικονομικοπολιτικών συγκυριών (Βιδάλη, 2017, σσ. 59-60).

Το έγκλημα λοιπόν αποτελεί και ένα κοινωνικό φαινόμενο (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 207). Τα μέλη της κοινωνίας δημιουργούν το κοινωνικό σύνολο, το κοινωνικό σύνολο με τη σειρά του συνιστά ένα ζωντανό οργανισμό ο οποίος επιδρά με τη σειρά του στα μέλη του (Ιωαννίδης & Κουτσελίνη, 2002,σ.2). Η κοινωνία λοιπόν είναι αυτή που επιδρά, αλληλεπιδρά και διαμορφώνει τις κοινωνικές σχέσεις, είναι αυτή που δημιουργεί το έγκλημα (Ιωαννίδης & Κουτσελίνη, 2002,σ.2)και αυτή που μπορεί να το καταστείλει.

2.1.ΚΛΑΣΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ Ή ΚΛΑΣΣΙΚΙΣΜΟΣ

Η επιστημονική μελέτη λοιπόν του τι είναι έγκλημα και ποιος είναι ο εγκληματίας αναγεννιέται την εποχή του Διαφωτισμού, υιοθετώντας θεωρίες από την Κλασσική Σχολή του Ποινικού Δικαίου (Βιδάλη, 2013,σ.10). Σύμφωνα με τον Κλασικισμό το έγκλημα αποτελούσε πράξη ορθολογικής επιλογής του εγκληματία με απώτερο σκοπό το προσωπικό όφελος (Βιδάλη, 2013,σ.64-66).

Η τιμωρία αν και νομικά θεωρούνταν ότι ήταν ίσοι προς όλους ουσιαστικά αυτό ήταν ανέφικτο (Κουλούρης, 2019, σσ. 16-17)διότι την εποχή του Διαφωτισμού οι γυναίκες και οι μη ιδιοκτήτες άνδρες θεωρούνταν μη ορθολογικά άτομα, επομένως δεν θεωρούνταν ισότιμα μέλη της κοινωνίας με τους υπόλοιπους (Κουλούρης, 2019, σσ. 16-17)και κατά συνέπεια δεν προστατεύονταν από τον νόμο (Κουλούρης, 2019, σ. 16). Ως εκ τούτου το έγκλημα απευθυνόταν στις κατώτερες κοινωνικές τάξεις (Βιδάλη, 2013, σ. 66). Το ενδιαφέρον όμως είναι ότι η τιμωρία δεν στόχευε στην αναμόρφωση και στην προσπάθεια επανένταξης του δράστη στην κοινωνία και αυτό γιατί θεωρούνταν ένα άτομο που διέπραξε με κάθε σύνεση την παράβαση (Taylor, Walton, & Young, 1973, σσ. 2-3). Αντίθετα είχε ανταποδοτικό-τιμωρητικό χαρακτήρα (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 206).

Ο Κλασικισμός περιορίστηκε στη φύση του εγκλήματος υπό την νομική του έννοια και δεν εμβάθυνε στις αιτίες του εγκλήματος και γιατί οδηγείται κάποιος στην παραβατική συμπεριφορά (Taylor, Walton, & Young, 1973, σσ. 3-5). Για αυτό το λόγο ο Κλασικισμός δεν θα μας βοηθήσει να εξετάσουμε την ειδική σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου στην Ελλάδα και τη Νορβηγία.

2.2.ΘΕΤΙΚΙΣΜΟΣ

Αντίθετα η σχολή του Θετικισμού απέρριψε την ελεύθερη βούληση και προχώρησε στην επιστημονική και ιατρική εξήγηση εμφάνισης του εγκλήματος (Βιδάλη, 2013,σ.76). Το βασικό χαρακτηριστικό της σχολής του Θετικισμού είναι ότι οι κοινωνικές σχέσεις μπορούν να εξηγηθούν έγκυρα μόνο από τα όργανα του ιατρικού και επιστημονικού κλάδου (Taylor, Walton, & Young, 1973, σ. 11)ενώ παράλληλα προσεγγίζει τον εγκληματικό χαρακτήρα και την επικινδυνότητα αυτού (Frampton, 2013, σ. 118).

Ο Cesare Lombroso το 1876 έκανε αναφορά της ιδέας του «γεννημένου εγκληματία» και έστρεψε το ενδιαφέρον της επιστήμης της κοινωνιολογίας στο άτομο εγκληματία καθώς ύστερα από μελέτες παρατήρησε ορισμένες ψυχολογικές και βιολογικές ανωμαλίες σε καταδικασμένους εγκληματίες (Frampton, 2013, σ. 118). Κατά αυτή την άποψη οι γενετικές ανωμαλίες ή ψυχικές νόσοι οδηγούν το άτομο σε παραβατικές πράξεις (Frampton, 2013, σ. 118). Το έγκλημα λοιπόν προσεγγίζεται ως κοινωνική ασθένεια και κατά συνέπεια το ποινικό δίκαιο το αντιμετωπίζει ως τέτοιο (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 206).

Ο Raffaele Garofalo, βασικός εκφραστής του Θετικισμού και μαθητής του Lombroso, υποστήριξε ότι οι νοητικές ανωμαλίες του εγκληματία προέρχονται από γονίδια κατώτερων τάξεων τα οποία κληρονομούν ανήθικα συναισθήματα (Κουλούρης, 2019, σ. 22). Η έννοια του «γεννημένου εγκληματία» προδίκασε τη λαϊκή και εργατική τάξη ως αιτία όλων των εγκλημάτων στην κοινωνία (Κουλούρης, 2019, σ. 23). Κατά αυτό τον τρόπο ο κοινωνικός ρατσισμός, ο στιγματισμός και η άνιση μεταχείριση των εγκληματιών διαφαίνεται σε όλο το φάσμα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Κουλούρης, 2019, σ. 23).

Η εξέλιξη του θετικισμού γέννησε στις ΗΠΑ τον κοινωνιολογικό θετικισμό και την Σχολή του Σικάγο με επιρροή από την Ιταλική Θετική Σχολή (Βιδάλη, 2013, σ. 77+107). Ο κοινωνιολογικός θετικισμός στράφηκε στους κοινωνικούς παράγοντες που δημιουργούν τον εγκληματία (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 57). Έτσι παρατηρείται ότι η συμμόρφωση των εγκληματιών στρέφεται στους κανόνες, την καταστολή και την τιμωρία (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 57). Η κοινωνία δομείται από ομάδες διαφορετικών οικονομικών, θρησκευτικών και φυλετικών κριτηρίων (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 57) επομένως η εγκληματικότητα εμφανίζεται στην προσπάθεια των ατόμων να ενταχθούν στην «επιθυμητή» κοινωνική ομάδα (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 57). Συμπερασματικά, η αποκλίνουσα συμπεριφορά προϋπάρχει των κανόνων και των νόμων επομένως οι κανόνες δημιουργούνται χωρίς να εξυπηρετούν τις ανώτερες κοινωνικές ομάδες και ο κοινωνικός έλεγχος της καταστολής δεν αποτελεί παθογένεια ούτε κρίνεται προβληματικός (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 57).

Το μεγαλύτερο σφάλμα της θεωρίας του Θετικισμού είναι η ανάλυση των δεδομένων που έχουν αποκτηθεί από αστυνομικά αρχεία (Taylor, Walton, & Young, 1973, σ. 11). Δεδομένων των ιστορικών συγκυριών είναι πολύ πιθανό πολλά εγκλήματα να μην είχαν αναφερθεί ή να μην είχαν καταγραφεί (Taylor, Walton, & Young, 1973, σ. 11). Η έρευνα της

παρούσας μελέτης δεν μπορεί να βασιστεί σε στοιχεία ποσοτικά αλλά ποιοτικά. Όπως θα εξηγηθεί και σε επόμενο κεφάλαιο η παρούσα μελέτη θα διεκπεραιωθεί με βάση την ποιοτική έρευνα. Η έρευνα μας δεν μπορεί να εξεταστεί με γνώμονα την θετικιστική σχολή καθώς αναφέρεται στον άνθρωπο γεννημένο-εγκληματία της κατώτερης τάξης. Δεν ασχολείται καθόλου με εγκλήματα που διαπράττονται από άτομα της ανώτερης τάξης ενώ η εγκληματικότητα δεν αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης και δημιουργίας του κοινωνικού ελέγχου αλλά προϋπάρχει λόγω των κοινωνικών συναναστροφών της κατώτερης τάξης.

Παράλληλα ο εγκληματίας δεν γεννιέται από τα «κακά» γονίδια που έχει κληρονομήσει, σύμφωνα με την Ιταλική Θετική Σχολή, αφού οι εγκληματίες του λευκού κολάρου αποτελούν γόνους της κοινωνικής ελίτ (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 65), όπως θα δούμε αναλυτικότερα και παρακάτω. Επίσης η εγκληματική συμπεριφορά δεν δημιουργείται από τις κοινωνικές συναναστροφές και από την επιθυμία του ατόμου για κοινωνική ανέλιξη όπως αναφέρεται στην θεωρία του κοινωνιολογικού θετικισμού και την Σχολή του Σικάγο (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 57). Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου έχοντας ήδη μια «αποδεκτή από την κοινωνία» αναγνωσιμότητα για ποιο λόγο διαπράττουν εγκλήματα (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 65); Για όλους αυτούς τους λόγους η εργασία μας δεν θα βασιστεί στην Θετικιστική σκέψη.

2.3.ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Ή ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ Ή ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ωστόσο μέχρι την εμφάνιση του σπουδαίου εγκληματολόγου Edwin Sutherland το έγκλημα αποτελούσε ένα φαινόμενο που απευθυνόταν αποκλειστικά στη χαμηλή κοινωνική τάξη (Βιδάλη, 2013, σ. 119-120). Ο Sutherland όχι μόνο εισήγαγε τον όρο του εγκλήματος του λευκού κολάρου αλλά ανέδειξε το έγκλημα ως ένα διαταξικό κοινωνικό φαινόμενο που αφορά και άτομα με υψηλό κοινωνικό κύρος (Βιδάλη, 2013, σ. 119-120). Με τη θεωρία του Edwin Sutherland και τη θεωρητική προσέγγιση του εγκλήματος του λευκού κολάρου θα ασχοληθούμε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο.

Μέχρι και τη δεκαετία του '60 πολλές εγκληματολογικές θεωρίες εμφανίστηκαν χωρίς να εξηγούν τους κοινωνιολογικούς παράγοντες που οδηγούν ένα άτομο στην εγκληματική συμπεριφορά και μέσω αυτών των παραγόντων θα μπορέσει το ποινικοκατασταλτικό σύστημα να αντιμετωπίσει κάθε είδους εγκληματικότητα από τη μικροεγκληματικότητα στην

σοβαρή εγκληματικότητα των ισχυρών. Η θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας είναι αυτή που προσπάθησε να δώσει μια ολιστική προσέγγιση στην εγκληματική-παραβατική συμπεριφορά.

Η σχολή της Κριτικής Εγκληματολογίας ή Ριζοσπαστικής Εγκληματολογίας ή Μαρξιστικής Εγκληματολογίας αποτελεί σταθμό στην ανάλυση του εγκληματικού φαινομένου και στην επιστήμη της εγκληματολογίας (Τζώρτζη, 2016). Αναδύθηκε τη δεκαετία του '70 στις ΗΠΑ και την Ευρώπη με αφορμή το πόλεμο του Βιετνάμ, τον Ψυχρό Πόλεμο (Βιδάλη, 2018) και το σκάνδαλο του Watergate, ακολουθώντας τη θεωρία του Μαρξισμού (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 108). Κυριότεροι εκφραστές είναι ο Ian Taylor, ο Paul Walton και ο Jock Young, οι οποίοι υποστήριζαν ότι οι πράξεις «μεταφράζονται» ως εγκληματικές γιατί το κράτος του έχει προσδώσει αυτό τον χαρακτηρισμό και τα «εγκληματικά» άτομα αναγκάζονται να ζουν και να υπομένουν τον χαρακτηρισμό αυτό (Κουλούρης, 2019, σ. 33). Οι τρεις τους στο βιβλίο τους *“The New Criminology: For a social theory of deviance”* πρότειναν μια «ανασύνταξη» της επιστήμης της εγκληματολογίας (Taylor, Walton, & Young, 1973, σ. 109).

Η θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας τόνισε ότι το εγκληματικό φαινόμενο θα πρέπει να προσεγγίζεται με γνώμονα τον ποινικό νόμο και όχι την αξιόποινη συμπεριφορά γιατί σημασία δεν έχει η διάκριση του εγκληματία από τον μη εγκληματία αλλά ο στιγματισμός που αποδίδεται και από ποιόν (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 108). Παράλληλα εστιάζει στο έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο που μεταλλάσσεται και εξελίσσεται ανάλογα τις ιστορικές, χρονικές και κοινωνικές συγκυρίες (Τζώρτζη, 2016) μη διαχωρίζοντας τον εγκληματία από τον μη εγκληματία (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σσ. 106-107) και επικεντρώνεται στην απονομή δικαιοσύνης και στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα προσεγγίζοντας το έγκλημα εξωνομικά (Δασκαλάκης, 1988, σ. 54) και ως αποτέλεσμα των συγκρούσεων των κοινωνικών τάξεων, της απόκλισης και της παρέκκλισης (Τζώρτζη, 2016). Σημαντική επίπτωση του εγκλήματος για τη θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας αποτελεί η κοινωνική βλάβη, προτάσσοντας τα ανθρώπινα και κατά συνέπεια τα ατομικά δικαιώματα (Τζώρτζη, 2016). Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που η θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας θα σταθεί αρωγός στην έρευνα της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν σταματούν από την στιγμή που ένα άτομο εντάσσεται στη φυλακή (Coyle, 2012, σ. 15). Σύμφωνα με το άρθρο 1 των Βασικών Αρχών για τη Μεταχείριση των κρατούμενων: «Όλοι οι κρατούμενοι θα αντιμετωπίζονται με τον

οφειλόμενο σεβασμό στην εγγενή τους αξιοπρέπεια και αξία ως ανθρώπινων υπάρξεων» (Coyle, 2012, σ. 15). Η φυλακή ως διοίκηση και ως θεσμός, όπως ακολούθως και το σωφρονιστικό προσωπικό, πρέπει να μεριμνούν και να προασπίζονται τα δικαιώματα όλων των κρατουμένων χωρίς διακρίσεις (Coyle, 2012, σσ. 15-16).

Οι προαναφερθείσες ιστορικές συγκυρίες οδήγησαν τους θεωρητικούς στο συμπέρασμα ότι ο ποινικός νόμος κατασκευάζεται από άτομα που κατέχουν την πολιτική εξουσία για να εξυπηρετήσουν ιδιωτικά συμφέροντα (Κουλούρης, 2019, σ. 32) τα λεγόμενα εγκλήματα του κράτους στα οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο. Επομένως ο νόμος παράγεται ή τροποποιείται ή αδρανοποιείται ή χρησιμοποιείται για διαφορετικό σκοπό σε διαφορετική χρονική στιγμή (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 254).

Για το εύπλαστο του νόμου λοιπόν μίλησε ο William Chambliss (Βιδάλη, 2018). Κατά τον Chambliss ο νόμος λειτουργεί υπέρ της ισχυρής τάξης και αποτελεί εξέλιξη του καπιταλιστικού ποινικοκατασταλτικού συστήματος καθώς αυτός ως αντισταθμιστικός παράγοντας ανάμεσα στη παραγωγική διαδικασία (κατώτερη τάξη) και στο κεφάλαιο (ανώτερη τάξη) παράγει το έγκλημα (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σσ. 125-126). Ο νόμος μπαίνει σε αχρησία όταν η συγκεκριμένη ελίτ δεν επωφελείται από αυτή, αντίθετα «εμφανίζεται» όταν αποτελεί εργαλείο για την πραγματοποίηση των συμφερόντων της (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 254-255). Επομένως, η κατώτερη τάξη χαρακτηρίζεται ως εγκληματική γιατί η ισχυρή τάξη κατέχει τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία και τα μέσα να ηγηθεί αυτής καθώς «συνεργάζεται» με την κρατική εξουσία (Βιδάλη, 2013). Όπως προκύπτει η θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας μας εισάγει στα εγκλήματα που διαπράττονται από τους ισχυρούς απομακρύνοντας το έγκλημα αποκλειστικά στις κατώτερες τάξεις (Κουλούρης, 2019, σ. 33). Το ποινικοκατασταλτικό σύστημα, από τη νομοθεσία μέχρι το σωφρονιστικό σύστημα, λειτουργεί με βάση τις ταξικές διαφοροποιήσεις (Κουλούρης, 2019, σ. 33).

Επιπρόσθετα ο William Chambliss μίλησε και για την επιλεκτικότητα του νόμου και των διωκτικών αρχών (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 128). Οι διωκτικές αρχές επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο στα «προσβάσιμα» εγκλήματα, αυτά δηλαδή που διώκονται και αντιμετωπίζονται ευκολότερα προσανατολίζοντας το έγκλημα σε συγκεκριμένες ομάδες δηλαδή στις χαμηλές κοινωνικές τάξεις (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 197). Οι διωκτικές αρχές και ο ποινικός νόμος στοχεύουν στην κατώτερη τάξη όχι μόνο γιατί δεν έχουν κανένα

όφελος από αυτή αλλά και δικαιολογεί εν μέρει το ρόλο και των δυο στο καπιταλιστικό σύστημα (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 130).

Αποδεικνύεται ότι το ποινικοκατασταλτικό σύστημα επικεντρώνεται σε ένα είδος εγκληματικής δράσης αγνοώντας τα εγκλήματα με τη μεγαλύτερη βλαπτικότητα. Απόρροια αυτού η αύξηση των κρατούμενων στα σωφρονιστικά ιδρύματα από συγκεκριμένες ομάδες. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι οι εγκληματίες του λευκού κολάρου καλύπτονται από ένα φάσμα ατιμωρησίας από το νόμο αφού η ποινική δικαιοσύνη ασχολείται αποκλειστικά με την εγκληματικότητα του δρόμου θεωρώντας την και επικινδυνότερη (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σσ. 129-130). Ακόμα ένα στοιχείο που μας δίνει η Κριτική Εγκληματολογία για να μελετήσουμε τη διαφορετική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου στα σωφρονιστικά ιδρύματα στην Ελλάδα.

Δεν θα παραλειφθούν οι επιπτώσεις που επιφέρει η σοβαρή και οικονομική εγκληματικότητα της ανώτερης τάξης (Χουλιάρας, 2019, σσ. 69-70). Η βλάβη που προκαλείται μπορεί να είναι αρχικά φυσική δηλαδή πρόκληση σωματικής βλάβης ή σοβαρού προβλήματος υγείας ή θανάτου, οικονομική βλάβη δηλαδή απρόσκοπτη απόκτηση κεφαλαίου χωρίς την προαπαιτούμενη παροχή αγαθών ή υπηρεσιών και ηθική βλάβη δηλαδή αναξιοπιστία των πολιτών στην ανώτερη κοινωνική τάξη και στους θεσμούς (Χουλιάρας, 2019, σσ. 69-70). Η κοινωνική βλάβη δεν αποδιοργανώνει μόνο το ποινικοκατασταλτικό σύστημα μιας χώρας, κλονίζει την εμπιστοσύνη των πολιτών σε σχέση με την απονομή δικαιοσύνης και δημιουργεί προβληματικές στην αξιοπιστία και στο θεσμό του δημοκρατικού πολιτεύματος (Χουλιάρας, 2019, σσ. 69-70).

Για τη θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας ο κοινωνικός έλεγχος είναι αυτός που κατασκευάζει το έγκλημα διαμέσου της κοινωνίας και τον αναπαράγει μέσα από τις φυλακές (Κουλούρης, 2019, σ. 33). Ο κοινωνικός έλεγχος έχει σκοπό την ευταξία στο κοινωνικό σύνολο και πραγματοποιείται μέσα από κάποιες συγκεκριμένες διαδικασίες και δημόσιες πολιτικές (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 151) οι οποίες αφορούν κανόνες για τον τρόπο διαβίωσης των ατόμων μέσα σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 151). Οι τρόποι διαβίωσης αποσκοπούν στην ένταξη του ατόμου στην κοινωνία και κατά συνέπεια στην αποδοχή των κανόνων αυτού (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 151). Ο κοινωνικός έλεγχος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το έγκλημα και διαχωρίζεται σε άτυπο και κοινωνικό έλεγχο (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 151-152). Ο άτυπος κοινωνικός

έλεγχος περιλαμβάνει το εκπαιδευτικό σύστημα, τα μέσα ενημέρωσης και τις κοινωνικές σχέσεις ενώ ο τυπικός κοινωνικός έλεγχος (Βιδάλη, 2017, σ. 61), το σύστημα απονομής δικαιοσύνης, το σωφρονιστικό σύστημα, τις αστυνομικές αρχές κτλ (Καρύδης, 2010, σ. 29). Ο κρατικός μηχανισμός και δη ο κοινωνικός έλεγχος εφαρμόζουν μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής με σκοπό να αποτρέψουν, να προλαμβάνουν και να καταστείλουν το εγκληματικό φαινόμενο (Βιδάλη, 2017, σ. 13).

Όπως το έγκλημα είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που μεταλλάσσεται ανάλογα των συγκυριών που επικρατούν (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 207) το ίδιο «μοτίβο» ακολουθούν και τα μέσα αντεγκληματικής πολιτικής, τροποποιούνται ανάλογα με τις εκάστοτε κοινωνικοοικονομικές συνθήκες (Χαλκιά, 2017, σ. 11), την πολιτική ατζέντα της εκάστοτε εξουσίας (Βιδάλη, 2017, σ. 17) και προϋποθέτουν να βασίζονται στις αρχές του Κράτους Δικαίου και του δημοκρατικού πολιτεύματος (Βιδάλη, 2017, σ. 17), να διέπουν τις ανάγκες της κοινωνίας και βάση αυτών να θεσπίζονται οι νόμοι μέσω του ποινικοκατασταλτικού και σωφρονιστικού συστήματος και των διωκτικών αρχών (Βιδάλη, 2017, σσ. 15-17), με απώτερο σκοπό την ευταξία της κοινωνίας (Χαλκιά, 2017, σ. 17).

Τα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής τα οποία βασίζονται σε συγκεκριμένα ιδεολογικά πρότυπα και αφορούν την πρόληψη, την αποτροπή και την καταστολή του εγκλήματος (Βιδάλη, 2017, σ. 16). Η πρόληψη αποσκοπεί στην αποτροπή και κατά συνέπεια στην καταστολή του εγκλήματος (Αλεξιάδης, 2004, σ. 280). Η κοινωνική πρόληψη αφορά στρατηγικές που προϋποθέτουν την εμφάνιση του εγκλήματος είτε πρόκειται για την επανένταξη των εγκλημάτων από τα σωφρονιστικά καταστήματα στην κοινωνία είτε με την μείωση των παραβατικών δραστηριοτήτων (Φαρσεδάκης, 2016). Επομένως το σωφρονιστικό σύστημα αποτελεί σταθμιστικό παράγοντα πρόληψης του εγκλήματος (Φυτράκης, 2023, σ. 14).

Τα σημαντικότερα από αυτά είναι το ιδεολογικό πρότυπο της άμυνας της κοινωνίας, ο ποινικός εγγυητισμός και καταργητισμός, το πρότυπο της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αποκαταστατικής δικαιοσύνης (Βιδάλη, 2017, σ. 18-27). Τα πρότυπα του καταργητισμού και του ποινικού εγγυητισμού προέρχονται από την θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας και αναδύθηκαν στις δεκαετίες του '60 και '70 στον ευρωπαϊκό χώρο (Βιδάλη, 2017, σ. 22). Ο λόγος ανάδυσης είναι η άσκηση κριτικής της Κριτικής Εγκληματολογίας στο

ποινικοκατασταλτικό σύστημα δηλαδή στο σωφρονιστικό σύστημα και σε όλο το φάσμα λειτουργίας του ποινικού δικαίου (Βιδάλη, 2017, σ. 22).

Ο καταργητισμός θεωρεί το ποινικό δίκαιο βασικό παράγοντα στη διαδικασία της εγκληματοποίησης (Βιδάλη, 2017, σ. 22 γιατί όχι μόνο συμβάλλει στην ανάπτυξη του εγκλήματος αλλά και επιτείνει και τις επιπτώσεις αυτού (Βιδάλη, 2017, σ. 22). Ιδανικά τρόπος αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι η κατάργηση του ποινικοκατασταλτικού συστήματος εκ του αποτελέσματος δηλαδή και την κατάργηση της φυλακής ως στερητικός χώρος της ελευθερίας (Βιδάλη, 2017, σ. 22).

Ο καταργητισμός υποστηρίχθηκε κυρίως από τις Σκανδιναβικές χώρες όπως η Νορβηγία και τη Βόρεια Αμερική (Βιδάλη, 2017, σ. 22). Η διαβίωση στη φυλακή δεν θα πρέπει να διαφέρει σε τίποτα από την κανονική ελεύθερη ζωή αφού η ποινή που επιβάλλεται στους εγκληματίες είναι ήδη αυτή καθ' αυτή τιμωρία για το έγκλημα που έχει διαπραχθεί (Βιδάλη, 2017, σ. 23). Επομένως ο καταργητισμός προασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα και προτάσσει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια έναντι της τιμωρίας και ανταπόδοσης της ποινής (Βιδάλη, 2017, σ. 22). Κύριοι εκπρόσωποι του καταργητισμού είναι κυρίως επιστήμονες από την Βόρεια Ευρώπη με βασικότερους τους Νορβηγούς Thomas Mathiesen και Niels Christie και τους Ολλανδούς Herman Bianchi και Louk Hulsman (Βιδάλη, 2017, σ. 23). Οι συγκεκριμένοι πρότειναν την αποεγκληματοποίηση δηλαδή τον χαρακτηρισμό κάποιων εγκλημάτων ως εγκλήματα και την απόρριψη της κρατικής παρέμβασης στο σωφρονιστικό σύστημα (Βιδάλη, 2017, σ. 23).

Ο ποινικός εγγυητισμός αναδύθηκε τις δεκαετίες του '70 και του '80 (Βιδάλη, 2017, σ. 24). Όπως και ο καταργητισμός έτσι και ο ποινικός εγγυητισμός άσκησε κριτική στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα (Βιδάλη, 2017, σ. 24). Ο ποινικός εγγυητισμός, βασιζόμενος και αυτός στην θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας, άσκησε κριτική στην επιλεκτικότητα του ποινικού δικαίου απέναντι στις κατώτερες τάξεις (Βιδάλη, 2017, σ. 24). Καθόρισε την ανάγκη του ποινικού συστήματος για προάσπιση και διαφύλαξη των δικαιωμάτων των χαμηλών τάξεων από το ποινικοκατασταλτικό σύστημα μέσω της κρατικής παρέμβασης και μέσω της επανόρθωσης και αποκατάστασης των δικαιωμάτων σε περίπτωση που αυτά προσβληθούν (Βιδάλη, 2017, σ. 24).

Σε αντίθεση με τον καταργητισμό ο ποινικός εγγυητισμός είναι υπέρ της συνταγματικής κατοχύρωσης εφόσον τα δικαιώματα των κρατουμένων διαφυλάσσονται μέσω της ποινικής

προστασίας (Βιδάλη, 2017, σ. 24) προτείνοντας τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων των κρατουμένων της κατώτερης τάξης από το ποινικό δίκαιο με θεσμικές εγγυήσεις και τη μείωση των τιμωρητικών λειτουργιών του σωφρονιστικού συστήματος. Ο ποινικός εγγυητισμός λειτούργησε κυρίως με το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης του 2008, με την ανάδειξη δηλαδή οικονομικών σκανδάλων της ισχυρής ελίτ (Βιδάλη, 2017, σ. 24). Τα συγκεκριμένα πρότυπα λοιπόν θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε τα μέτρα της αντεγκληματικής πολιτικής της Νορβηγίας.

Η κοινωνική δικαιοσύνη αναδύθηκε κυρίως την δεκαετία του '40 (Βιδάλη, 2017, σ. 26). Αυτό που ήθελε κυρίως να προωθήσει είναι η ίση διανομή και κατανομή ευκαιριών και αγαθών σε όλους (Βιδάλη, 2017, σ. 26). Επομένως τα μέσα αντεγκληματικής πολιτικής όφειλαν να διαφυλάσσουν τα δικαιώματα των εγκληματιών και να κατανέμουν ισότιμα αυτά που τους αναλογούν (Βιδάλη, 2017, σ. 26). Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται και το ζήτημα των ανισοτήτων (Βιδάλη, 2017, σ. 26).

Ωστόσο οι πολιτικές και οι διαδικασίες που θεσπίζονται από τον κοινωνικό έλεγχο πραγματοποιούνται από άτομα της ανώτερης κοινωνικής τάξης με πολιτική κυριαρχία επομένως δημιουργούνται πολλές φορές με σκοπό την πραγματοποίηση συγκεκριμένων συμφερόντων και την ανάδειξη συγκεκριμένων προβλημάτων, όπως αναφέρεται και στην Κριτική Εγκληματολογία (Κουλούρης, 2019, σ. 33). Η θεωρία του κοινωνικού ελέγχου θα μας βοηθήσει να αναδείξουμε τις στρατηγικές που έχει λάβει και η Ελλάδα και η Νορβηγία και πως έχουν εξελιχθεί και αλλάξει τα σωφρονιστικά συστήματα τους ανάλογα των κοινωνικο-οικονομικο-πολιτικών. Ο νόμος λοιπόν είναι βασικός παράγοντας στη διαδικασία εγκληματοποίησης ενός ατόμου.

Έτσι ο κοινωνικός έλεγχος βασίζεται αρχικά στη «προδρασιακή διαχείριση του ενδεχόμενου κινδύνου» δηλαδή το κέντρο βάρους δίνεται όχι στην πράξη αλλά στο ενδεχόμενο πραγματοποίησης της πράξης (Γασπαρινάτου, 2018, σσ. 220-221). Αυτό συμβαίνει γιατί η επικινδυνότητα δεν ενδιαφέρει την προσβολή ενός έννομου αγαθού αλλά πολλών αφού πρέπει να διασφαλιστεί η δημόσια ασφάλεια και η κοινωνική ευταξία από την επικινδυνότητα ενός μόνο ατόμου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 221). Ωστόσο η επικινδυνότητα του ατόμου διαπιστώνεται με τη διάδραση του σε μια κοινωνική ομάδα (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 221). Η μεταβατικότητα της προσοχής του κοινωνικού ελέγχου από τον δράστη στην επικίνδυνη ομάδα έχει ως συνέπεια και τη μεταβατικότητα της προσοχής από την άδικη

πράξη (έγκλημα)στην παρεκκλίνουσα συμπεριφορά και από το επικίνδυνο άτομο στο εν δυνάμει επικίνδυνο άτομο (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 221). Σε αυτές τις περιπτώσεις όμως παραβιάζονται βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και αρχές του κράτους δικαίου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 221). Ο προδρασιακός κοινωνικός έλεγχος αποτελεί ένα νέο μοντέλο κοινωνικού ελέγχου συνεχής αστυνόμευσης και επιτήρησης των «ίσως» επικίνδυνων ομάδων π.χ εγκληματικότητα του δρόμου, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να στερούνται βασικά αγαθά και δικαιώματα (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 222). Υπό αυτές τις συνθήκες το έγκλημα γίνεται μέρος της καπιταλιστικής κοινωνίας και της ελεύθερης αγοράς. Επομένως το κράτος και οι θεσμοί του είναι αυτοί που ορίζουν ποια μερίδα ατόμων είναι επικίνδυνη για τη κοινωνία.

2.3.1.ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑ

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, μπορεί η έννοια της επικινδυνότητας του εγκληματία να γίνεται αποδεκτή από το Συμβούλιο της Ευρώπης (Σκανδάμης, 2018, σ.194)ωστόσο ο ορισμός του επικίνδυνου εγκληματία διαφέρει από χώρα σε χώρα. Γιατί λοιπόν η Ελλάδα να θεωρεί εξαιρετικά επικίνδυνους τους εγκληματίες του λευκού κολάρου (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 197)και το κράτος της Νορβηγίας όχι (Gotschalk, 2024, σ. 3); Σύμφωνα με τον Ulrich Beck στην εκσυγχρονισμένη καπιταλιστική κοινωνία της παγκοσμιοποίησης και του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού δηλαδή στην κοινωνία της διακινδύνευσης, το κέρδος που επιζητά η εξουσία χάνεται από τους «κινδύνους» που ελλοχεύουν (Beck, 1992, σ. 13)και έτσι οι αρχές του κράτους του δικαίου και οι θεσμοί του αντιτίθεται στην ισότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα με αποτέλεσμα να δημιουργούνται με βάση την επιλεκτικότητα (Beck, 1992, σσ. 14-15). Απόρροια αυτού οι άνθρωποι να σταματούν να πιστεύουν στους θεσμούς και την κρατική εξουσία και να κυριεύονται από τον φόβο την εμφάνισης κινδύνων (Beck, 1992, σ. 15).

Στις παρούσες κοινωνικές συνθήκες δηλαδή στην εποχή της μετανεωτερικότητας και της κοινωνίας της διακινδύνευσης πρώτηστη σημασία έχει η προστασία της κοινωνίας από την επικινδυνότητα συγκεκριμένου είδους δραστών (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 211). Η έννοια της επικινδυνότητας ως μέσο αντεγκληματικής πολιτικής του προτύπου της άμυνας της κοινωνίας (Χουλιάρας, 2018, σ. 145)είναι άμεσα συνδεδεμένη με τις κοινωνικές μεταβολές δηλαδή μεταναστευτικές εισροές, οικονομική κρίση,κοινωνική ανασφάλεια και τεχνολογική εξέλιξη (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 219). Η «κρίση των θεσμών» θα επιφέρει και σημαντικές

αλλαγές στον επίσημο κοινωνικό έλεγχο και στο αντικείμενο και τη φιλοσοφία του κοινωνικού ελέγχου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 220). Οι αλλαγές αυτές έρχονται σε αντίθεση με τη θεωρία προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις αρχές του κράτους δικαίου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 220). Ο απώτερος σκοπός των αρχών του επίσημου κοινωνικού ελέγχου μετατοπίζεται από την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του σεβασμού του ανθρώπου στην ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 220).

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ

Το 19^ο αιώνα γεννάται η έννοια της επικινδυνότητας από τη θεωρία της σχολής του Θετικισμού και συγκεκριμένα από την Ιταλική Θετική Σχολή (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 212). Η έννοια της επικινδυνότητας επικεντρώνεται στον «γεννημένο –εγκληματία» δράστη μετατοπίζοντας το βάρος του ποινικοκατασταλτικού συστήματος από την εγκληματική πράξη στην ψυχοσωματική συμπεριφορά του εγκληματία (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 212) στην αρχή της διαφοροποίησης και στην αρχή της εξατομίκευσης ήτοι στη στιγματοποίηση και στη παρεκκλίνουσα συμπεριφορά (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 212). Δεν πρέπει να ξεχαστεί και η περίοδος κατά την οποία γίνονται δεκτές τέτοιες αντιλήψεις, δηλαδή την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 212), των επικίνδυνων τάξεων των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων και του σωφρονισμού μέσω της εργασίας και του μικτού σωφρονιστικού συστήματος.

Στην κοινωνία της διακινδύνευσης το ποινικό δίκαιο αποτελεί ένα «σύστημα διαχείρισης και τιμωρίας» των εν δυνάμει εγκληματιών όπως είναι η εγκληματικότητα των μειονοτήτων και όχι η εγκληματικότητα των ισχυρών (Πανάγος, 2013). Η επικινδυνότητα αναφέρεται στον επικίνδυνο δράστη σεξουαλικών και βίαιων εγκλημάτων και αντιμετωπίζεται με την επιβολή της τάξης και την αχρήστευση (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 217). Αυτοί οι δράστες θεωρούνται η παρέκκλιση του κοινωνικού συμβολαίου και της κοινωνίας, πρωτίστως από τα θεσμικά και κρατικά όργανα και κατά δεύτερον από την ίδια την κοινωνία (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 217). Απόρροια αυτού η απομάκρυνση των επικίνδυνων ατόμων από θεμελιώδη ατομικά και ανθρώπινα δικαιώματα (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 217). Ωστόσο η εξέλιξη της τεχνολογίας οδήγησε και στη στατιστικά μετρήσιμη πρόγνωση του κινδύνου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 218). Κατηγοριοποιείται δηλαδή το επικίνδυνο κοινωνικό σύνολο σε υποκατηγορίες στις οποίες καταγράφονται οι πιθανότητες εκδήλωσης κινδύνου (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 218).

Τα εργαλεία όμως της στατιστικής δημιουργούν ανισότητες, αποκλίνουσες συμπεριφορές και παρεκκλίσεις (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 219).

2.3.2.ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η έννοια της επικινδυνότητας συνδέεται άρρηκτα με την έννοια του κοινωνικού συμβολαίου και του ποινικού δικαίου δηλαδή της δημόσιας ασφάλειας και της ατομικής ελευθερίας (Βασιλαντωνοπούλου, 2018, σ. 175). Χρησιμοποιείται ως βάση της αντεγκληματικής πολιτικής της ύστερης νεωτερικότητας (Χουλιάρας, 2018, σ. 153). Η έννοια της επικινδυνότητας επανεμφανίστηκε μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 και χρησιμοποιήθηκε για να αποφευχθεί οποιοσδήποτε ενδεχόμενος κίνδυνος τρομοκρατικών επιθέσεων (Χουλιάρας, 2018, σ. 146). Παρόλα αυτά έκτοτε χρησιμοποιήθηκε εκτενώς για κάθε είδους απειλή και προστασία του κοινωνικού συνόλου μέσω του ιδεολογικού προτύπου της άμυνας της κοινωνίας: από τρομοκρατικές επιθέσεις και οργανωμένο έγκλημα μέχρι τους αλκοολικούς, τους φτωχούς και τους νέους (Χουλιάρας, 2018, σ. 151). Η δημόσια ασφάλεια αφορά την ασφάλεια της πλειοψηφίας της καπιταλιστικής κοινωνίας δηλαδή της αστικής τάξης (Βασιλαντωνοπούλου, 2018, σ. 175). Το έγκλημα διαμορφώνεται σε κοινωνικό ζήτημα και απειλεί συγκεκριμένα συμφέροντα (Βασιλαντωνοπούλου, 2018, σ. 175).

Επομένως παρατηρείται ότι η έννοια της δημόσιας ασφάλειας συνδέεται άρρηκτα με τη θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας και πιο συγκεκριμένα την πολιτική οικονομία του καπιταλισμού και κατ' επέκταση του εγκλήματος καθώς το έγκλημα δεν ενυπάρχει σε μια προσωπικότητα αλλά αποδίδεται από την εκάστοτε πολιτική κυριαρχία (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 115). Όπως λοιπόν το καπιταλιστικό παραγωγικό σύστημα αποσκοπεί στο κέρδος και τον ανταγωνισμό έτσι και το έγκλημα κατασκευάζεται από τους ισχυρούς για τους κατώτερους για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα τους (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 115). Δεν θα πρέπει να παραληφθεί όμως και η διαδικασία του χαρακτηρισμού μιας εγκληματικής συμπεριφοράς από τον Howard Becker από συγκεκριμένη ομάδα της ελίτ με σκοπό την ανάδειξη συγκεκριμένων «προβλημάτων» της κοινής εγκληματικότητας και την «περιθωριοποίηση» της σοβαρής εγκληματικότητας (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 245-250), όπως θα δούμε και αναλυτικότερα σε επόμενο

κεφάλαιο. Υπό αυτές τις θεωρίες η έννοια της δημόσιας ασφάλειας θα μας βοηθήσει στην διερεύνηση της εργασίας μας.

2.3.3. Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ «ΕΤΙΚΕΤΑΣ»

Η θεωρία της ετικέτας συνδέεται με τις ιδέες της θεωρίας της Συμβολικής Αλληλεπίδρασης και της Κοινωνικής Αντίδρασης (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 59). Η θεωρία της κοινωνικής αντίδρασης βάση των πορισμάτων των εμπειρικών ερευνών ασχολήθηκε με τον σκοτεινό αριθμό της εγκληματικότητας δηλαδή της εγκληματικότητας που μένει στην αφάνεια και παραμένει άγνωστη (Δασκαλάκης, 1988, σσ. 51-52). Οι επίσημοι κοινωνικοί μηχανισμοί επιλέγουν ποιες από τις παραβατικές πράξεις θα χαρακτηριστούν εγκληματικές και ποιες θα απαλλαγούν (Δασκαλάκης, 1988, σ. 52). Επομένως η εγκληματική ιδιότητα δίδεται όχι εξαιτίας της προσωπικότητας του ατόμου αλλά της απόδοσης αυτής από τα αρμόδια όργανα, την αστυνομία και τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές (Δασκαλάκης, 1988, σ. 52).

Η διαδικασία της επιλογής και διαλογής των εγκλημάτων από τους μηχανισμούς του κοινωνικού ελέγχου ξεκινάει από την είσοδο τους στη ποινική δικαιοσύνη και καταλήγει στην έξοδο τους από αυτή όταν πλέον θα έχουν εξέλθει των σωφρονιστικών καταστημάτων και θα έχουν στιγματιστεί ως εγκληματικά όντα (Δασκαλάκης, 1988, σ. 53). Αποτέλεσμα αυτού η περιθωριοποίηση τους από τον κοινωνικό περίγυρο και η επανένταξη τους στην κοινωνία με την ετικέτα του εγκληματία αφού αυτή του έχει δοθεί από το σύστημα (Δασκαλάκης, 1988, σ. 53). Η κριτική εγκληματολογία χαρακτήρισε τη θεωρία της κοινωνικής αντίδρασης ελλιπή αφού περιορίστηκε αποκλειστικά στη κριτική του συστήματος των δικαστηρίων, των αστυνομικών και των σωφρονιστικών αρχών και παραλείπει αυτούς που ουσιαστικά χειραγωγούν το όλο σύστημα (Δασκαλάκης, 1988, σ. 54).

Η απόκλιση και το έγκλημα αποτελούν κοινωνικές κατασκευές δηλαδή καθορίζονται και αλλάζουν σύμφωνα με τις κοινωνικές, ιστορικές και οικονομικές συγκυρίες (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 59). Οι απόψεις και οι θεωρίες του Frank Tannenbaum κρίθηκαν καθοριστικές για την ανάπτυξη των θεωριών της ετικέτας και του χαρακτηρισμού (Τάτσης, 1989, σ. 48). Ο Tannenbaum υποστήριξε ότι ο στιγματισμός ενός ατόμου ως εγκληματικό προέρχεται από μια διαδικασία μιας συγκεκριμένης κοινωνικής δράσης μιας κυρίαρχης πολιτικής ομάδας με σκοπό να προωθήσει την δική της ηθική και τη δική της δικαιοκρατική

βούληση (Τάτσης, 1989, σ. 48). Η πολιτική δύναμη της ομάδας αυτής θεωρείται στιγματιστική και ανομική (Τάτσης, 1989, σ. 48).

Ο Edwin Lemert κάποια χρόνια αργότερα εντόπισε δύο ειδών αποκλίσεις, την πρωτογενή απόκλιση η οποία κυριαρχεί κυρίως στην εξωτερική και ψυχική παρουσία του ατόμου ενώ η δευτερογενής απόκλιση αναφέρεται στον στιγματισμό και στην ιδέα ότι ο στιγματισμός καθορίζει την ζωή τους αλλάζοντας τον κοινωνικό τους ρόλο (Plummer, 2011, σ. 191). Μάλιστα υποστήριξε ότι ο κοινωνικός έλεγχος είναι αυτός που πολλές φορές οδηγεί τα άτομα στο έγκλημα (Plummer, 2011, σ. 191-192). Η άσκηση λοιπόν του κοινωνικού ελέγχου οδηγούσε τα άτομα στην περιθωριοποίηση και ως εκ τούτου στην εκτροπή από την επιβαλλούσα και προκαθορισμένη από το σύστημα κοινωνική ζωή (Τάτσης, 1989, σ. 50).

Η θεωρία της ετικέτας ή του χαρακτηρισμού αναπτύσσει τη διαδρομή της εγκληματοποίησης του ατόμου (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 245) και τη διαδικασία κατασκευής του ποινικού νόμου (Κουλούρης, 2019, σ. 28). Ο Howard Becker ήταν αυτός που πρώτος μίλησε για τις διακρίσεις και τη στιγματοποίηση του ατόμου. Η διαδικασία, κατά τον Becker, δεν είναι απλή, αντίθετα απαιτούνται ειδικές διαδικασίες για να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα (Βιδάλη & Κουλούρης, σ. 247). Αρχικά υποστηρίζει ότι υπάρχει μια ομάδα πίεσης η οποία αποφασίζει να θέσει στην κοινωνία ένα «πρόβλημα» που να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της (Κουλούρης, σ. 29).

Ξεκινάει λοιπόν μια «επιχείρηση» (Βιδάλη & Κουλούρης, σ. 246) ή «σταυροφορία» ηθικής κατά την οποία προβάλλει τις απόψεις της με σκοπό να δείξει ότι είναι ικανή να λύσει τα «προβλήματα» (Κουλούρης, σ. 29). Για να κάνει περισσότερο πιστευτές τις αντιλήψεις της προσλαμβάνει άτομα κύρους, εμπειρογνώμονες και επιστήμονες για να ενισχύσει την επιχειρηματολογία της (Κουλούρης, σ. 29). Παράλληλα επιζητά την συνεργασία από άλλες ομάδες ή άτομα που έχουν κοινά συμφέροντα χρησιμοποιώντας και τη βοήθεια των μέσων ενημέρωσης με σκοπό να δημιουργήσει τον κανόνα και να προσελκύσει το ενδιαφέρον της κοινωνίας (Κουλούρης, σ. 29). Με αυτό τον τρόπο «πιέζει» τις κρατικές αρχές να δημιουργήσουν νόμο κάνοντας έκκληση για άμεση παρέμβαση (Κουλούρης, σ. 29). Όπως συμβαίνει και σήμερα με το γνωστό “lobbying”, οι ομάδες συμφερόντων της οικονομικής και πολιτικής ελίτ ασκούν «πίεση» στην νομοπαρασκευαστική διαδικασία για να ηγηθούν στην παγκόσμια αγορά (Κοσμάτος & Λαμπάκης, 2019, σ. 192). Στην προκειμένη η ομάδα πίεσης προσπαθεί να αναδείξει την επικινδυνότητα της κατάστασης διαμέσου της επίκλησης

ανώτερων ηθικών αξιών (Βιδάλη & Κουλούρης, σ. 248). Κατά αυτό τον τρόπο θεσμίζεται ο νόμος (Κουλούρης, σ. 29).

Οι εφαρμοστές του νόμου δηλαδή οι αστυνομικές ή δικαστικές αρχές εμπεδώνουν και εφαρμόζουν τον κανόνα γιατί και αυτοί έχουν συμφέρον από αυτόν διότι χωρίς την ύπαρξη του νόμου θα χάσουν τον ρόλο τους στη κοινωνία και θα αχρηστευτούν (Κουλούρης, σ. 29). Για αυτό το λόγο αναζητούν ερασιτέχνες παραβάτες δηλαδή τους μικροεγκληματίες και αγνοούν τους επαγγελματίες δηλαδή τους εγκληματίες του λευκού κολάρου (Βιδάλη & Κουλούρης, σ. 249). Οι αστυνομικές υπηρεσίες επειδή έχουν να διαχειριστούν πολλές υποθέσεις επιλέγουν να επικεντρωθούν σε υποθέσεις που σχετίζονται με εξω-νομικούς παράγοντες όπως η δωροδοκία και η δωροληψία, αγνοώντας επιλεκτικά και πάλι εγκλήματα που εμπλέκονται άτομα με πολιτική επιρροή κατά την διαδικασία επιβολής και δημιουργίας του κανόνα (Κουλούρης, σ. 29). Καταληκτικά, σύμφωνα με τον Becker, η ύπαρξη ενός νόμου δεν σημαίνει απαραίτητα ότι θα εφαρμοστεί με τον ίδιο τρόπο από όλα τα στάδια του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Κουλούρης, σ. 2). Οι εφαρμοστές του νόμου παρακάμπτουν ή επιλέγουν τον τρόπο και τα άτομα που θα θεωρήσουν παρεκκλίνοντες ή αποκλίνουσες συμπεριφορές χωρίς να έχουν κάποιο ιδιαίτερο συμφέρον από την εφαρμογή του κανόνα, σκοπός τους είναι η παραμονή στην εργασία τους (Βιδάλη & Κουλούρης, σ. 251).

Το 1972 ο Stanley Cohen με το έργο του *“Folk Devils and Moral Panics”* ουσιαστικά υποστήριξε τις απόψεις του Becker και τόνισε τη συμβολή των μέσων ενημέρωσης στην άσκηση κοινωνικών πιέσεων προς τις δυνάμεις εξουσίας (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 260). Εισηγάγε για πρώτη φορά τον όρο των «*ηθικών πανικών*» με σκοπό να δικαιολογήσει πως εγκληματοποιείται μια πράξη (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 260). Ο Stuart Hall πρόσθεσε ότι τα ΜΜΕ συνδέονται άρρηκτα με τις απόψεις προσώπων εξουσίας, έτσι γίνεται ευκολότερο να εισακουστούν οι προθέσεις τους (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 260). Από αυτή την άποψη τα ΜΜΕ ασκούν κοινωνικές πιέσεις τόσο στην κυβερνητική εξουσία όσο και στη νομοθετική και ως εκ τούτου στην άσκηση του κοινωνικού ελέγχου (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 261).

Η θεωρία της ετικέτας θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε κατά πόσο, με ποιο τρόπο και αν υφίσταται επιλεκτικότητα στη μεταχείριση των κρατουμένων από το σωφρονιστικό προσωπικό και πως ο κοινωνικός έλεγχος αλλάζει ή αδρανοποιείται με σκοπό όχι την

εξάλειψη της εγκληματικότητας αλλά την εξυπηρέτηση συμφερόντων της άρχουσας εξουσίας. Κατά αυτό τον τρόπο λοιπόν η έννοια της επικινδυνότητας και της δημόσιας ασφάλειας «παράγονται» και «αναπαράγονται» από την ισχυρή ελίτ της άρχουσας τάξης θέσπισης κανόνων, επομένως καθορίζουν ανάλογα τις χωροχρονολογικές συγκυρίες τι αποτελεί σοβαρό και επικίνδυνο έγκλημα για την δημόσια ασφάλεια και ευταξία της κοινωνίας (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 219)(Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 115). Όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο στην ανάλυση της θεωρίας για τους εγκληματίες του λευκού κολάρου, οι τελευταίοι είναι άτομα κυρίως με πολιτική επιρροή επομένως η θεωρία της ετικέτας θα σταθεί αρωγός στην παρούσα εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

3.1.ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ

Η έννοια του εγκλήματος του λευκού κολάρου εμφανίστηκε τη δεκαετία του '40 από τον Edwin Sutherland (Γεωργουλάς, 2019, σ. 41). Ο Sutherland μίλησε για εγκλήματα που διαπράττονται από άτομα της υψηλής κοινωνικής τάξης και αλληλεπιδρούν στην κοινωνική δομή και στις κοινωνικές σχέσεις (Γεωργουλάς, 2019, σ. 41). Αυτό γίνεται ακόμα πιο σαφές σε μια καπιταλιστική οικονομία στην οποία τα κέρδη και η εξουσία αποτελούν παράγοντα επίδειξης δύναμης (Γεωργουλάς, 2019, σ. 41). Παράλληλα ο Sutherland όπως και οι θεωρητικοί της Κριτικής Εγκληματολογίας, υποστήριξαν ότι το έγκλημα αποτελεί αποτέλεσμα της κοινωνικής σύγκρουσης, μια «μάχη» της χαμηλής και υψηλής κοινωνικής τάξης ενώπιον του νόμου για το ποια κοινωνική ομάδα θα καταφέρει να υπερισχύσει (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 62). Η διαφορά της θεωρίας του Edwin Sutherland είναι ότι θεωρεί ότι η παραβατική συμπεριφορά προϋπάρχει του ποινικού νόμου (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 62), σε αντίθεση με την Κριτική Εγκληματολογία.

Σημαντική ήταν και η συμβολή του Sutherland στη θεωρία του για τη διαφορική συναναστροφή (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 64). Σύμφωνα με αυτή, κάθε έγκλημα και εγκληματική δραστηριότητα μαθαίνεται και μεταδίδεται μέσα από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 64). Αυτό εξηγείται όχι μόνο μάθηση τεχνικών διάπραξης του εγκλήματος αλλά και μετάδοση των ιδίων των κινήτρων και επιθυμιών της εγκληματικής συμπεριφοράς (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 64). Κατά αυτό τον τρόπο διαπράττονται και τα εγκλήματα του λευκού κολάρου με τη μόνη διαφορά ότι η ισχυρή ελίτ των εγκλημάτων του λευκού κολάρου καινοτομούν και εξελίσσονται λόγω της

δύναμης που κατέχουν απέναντι στο νόμο και εξαιτίας των κοινωνικών και πελατειακών σχέσεων (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 65).

3.2.ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Αποδεικνύεται λοιπόν ότι το έγκλημα του λευκού κολάρου λειτουργεί σαν το οργανωμένο έγκλημα (Γεωργουλάς, 2019, σ. 43) όπως υποστηρίζει και η Κριτική Εγκληματολογία (Βιδάλη, 2017, σ. 164). Το έγκλημα του λευκού κολάρου δεν θα πρέπει να διαχωρίζεται από το οργανωμένο έγκλημα (Βιδάλη, 2017, σ. 163). Για να γίνει πιο σαφές το οργανωμένο έγκλημα εισχωρεί στη νόμιμη οικονομία μέσω της πολιτικής επιρροής και της άσκησης πίεσης για να επεκτείνει τις «επιχειρηματικές» του δραστηριότητες (Hirschfeld, 2015, σ. 25). Σύμφωνα με την διαδικασία της «διαφορικής συναναστροφής» του Sutherland το οργανωμένο έγκλημα το οργανωμένο έγκλημα με σκοπό να νομιμοποιηθεί συνεργάζεται και εκπαιδεύεται από τους εγκληματίες του λευκού κολάρου (Ruggiero, 2012, σ. 8). Αυτό σημαίνει ότι οι εγκληματίες του λευκού κολάρου διαφθείρουν τα άτομα του οργανωμένου εγκλήματος και μακροπρόθεσμα διαφθείρουν το οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό σύστημα (Ruggiero, 2012, σ. 8).

Το οργανωμένο έγκλημα ως ποινικά τυποποιημένο έγκλημα, κατά καιρούς ταυτίζεται με τον υπόκοσμο, τη βία και τον κόσμο της νύχτας (Βιδάλη, 2017, σσ. 163-164), ωστόσο σύμφωνα με τον Chambliss, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί ως μια κανονική επιχείρηση (Σταμούλη, 2019, σ. 216). Κάθε νόμιμη επιχείρηση προσπαθεί να καλύψει τις εκάστοτε καταναλωτικές ανάγκες της κοινωνίας και κατά αυτό τον τρόπο να αποκτήσει κέρδος (Σταμούλη, 2019, σ. 216). Το ίδιο επιδιώκει και το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο προσπαθεί να εισχωρήσει στο κενό της κρατικής εξουσίας και του κρατικού μηχανισμού και να διαθέσει τα «αγαθά» που δεν μπορούν να δώσουν στους πολίτες (Σταμούλη, 2019, σ. 216). Έτσι δημιουργείται και ένα καθεστώς άσκησης ελέγχου διαμορφώνοντας το δικό του σύστημα κοινωνικού ελέγχου (Σταμούλη, 2019, σ. 216) με σκοπό το οικονομικό κέρδος (Σταμούλη, 2019, σ. 215).

Το ίδιο μοτίβο ακολουθείται και στα σωφρονιστικά καταστήματα της Ελλάδας (Παπαδάκου, 2013). Εξαιτίας της έλλειψης κρατικών πόρων στα σωφρονιστικά καταστήματα, οι «παροχές» που ζητούνται από τους κρατούμενους δίνονται από συγκεκριμένες ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος οι οποίοι κυριαρχούν στις φυλακές και έχουν την κάλυψη και την

προστασία όχι μόνο των σωφρονιστικών υπαλλήλων αλλά και της διοίκησης των φυλακών (Παπαδάκου, 2013). Όπως λοιπόν μια επιχείρηση εξελίσσεται και αλλάζει σύμφωνα με τις κοινωνικοοικονομικοπολιτικές συγκυρίες, το ίδιο συμβαίνει και με το οργανωμένο έγκλημα (Σταμούλη, 2019, σ. 214). Πιο συγκεκριμένα, το οργανωμένο έγκλημα ακολουθεί τους ρυθμούς της καπιταλιστικής οικονομίας και κοινωνίας (Βιδάλη, 2017, σ. 157). Επομένως αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο (Σταμούλη, 2019, σ. 215).

Το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί παράλληλα με την νόμιμη οικονομία ή πολλές φορές ενυπάρχει εξαιτίας του κράτους διότι, σύμφωνα με τον Chambliss, λύνει τα κοινωνικά προβλήματα προς τα «πάνω» και προς τα «κάτω» (Βιδάλη, 2017, σ. 152). Ήτοι, το οργανωμένο έγκλημα δρών ως μια κανονική επιχείρηση κατανέμει τις εργασίες που θα αναλάβει το κάθε άτομο της ομάδας και λύνει προβλήματα προς τα «πάνω» δηλαδή ως μόνιμος παράγοντας απασχόλησης του κρατικού μηχανισμού και προς τα «κάτω» ως ρυθμιστικός και προστατευτικός παράγοντας απασχόλησης του κρατικού μηχανισμού (Βιδάλη, 2017, σσ. 152-153). Επομένως το οργανωμένο έγκλημα, το κράτος και η καπιταλιστική νόμιμη οικονομία αναπτύσσουν μια συμβιωτική σχέση, με τη διαφθορά να αποκτά το χαρακτηριστικό της κυριότερης μορφής του οργανωμένου εγκλήματος (Βιδάλη, 2017, σ. 156). Πρακτικά οι σχέσεις κρατικών υπαλλήλων, οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς αποτελούν την κοινωνική οργάνωση της καπιταλιστικής οικονομίας (Βιδάλη, 2017, σ. 156).

Ως εκ τούτου το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται και εξελίσσεται με τη συνδρομή ορισμένων δικτύων σχέσεων που δημιουργούνται με τη μορφή πελατείας και πατρωνίας (Σταμούλη, 2019, σ. 218). Οι πελατειακές σχέσεις αναπτύσσονται μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της κρατικής εξουσίας ή των παραβατικών ατόμων των εγκλημάτων του λευκού κολάρου (Σταμούλη, 2019, σ. 218). Ο Chambliss υποστήριξε ότι οι συμφωνίες που πραγματοποιούνται μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος και της κρατικής εξουσίας αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι λειτουργικότητας τόσο της καπιταλιστικής κοινωνικής και οικονομικής δομής όσο και του οργανωμένου εγκλήματος (Βιδάλη, 2017, σ. 50).

Εν κατακλείδι εντοπίζονται τα ρευστά όρια ανάμεσα στη νόμιμη και παράνομη οικονομία και ανάμεσα στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (Κουρούτζας, 2019). Η σοβαρή εγκληματικότητα που προκαλείται προστατεύεται από όλο το φάσμα του

νομοπαρασκευαστικού συστήματος δίνοντας νομιμοποιητική ισχύ στα εγκλήματα του λευκού κολάρου, του οργανωμένου εγκλήματος και του κρατικού- εταιρικού εγκλήματος (Κουρούτζας, 2019, σ. 123). Σε αυτή τη περίπτωση το έγκλημα του λευκού κολάρου και το οργανωμένο έγκλημα όχι μόνο συναντιούνται αλλά είναι το ίδιο και το αυτό (Γασπριανάτου, 2019, σ. 174).

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η δημόσια ασφάλεια τέθηκε ως μέσο αντεγκληματικής πολιτικής για την καταστολή του κοινού εγκλήματος και της εγκληματικότητας του δρόμου (Βιδάλη, 2007, σ. 2) ωστόσο ως αποτρεπτικός παράγοντας καταστολής της τρομοκρατίας φαίνεται ότι δεν απέδωσε (Βιδάλη, 2007, σ. 2). Αντίθετα φαίνεται ότι δημιούργησε νέου είδους εγκληματικότητα, αυτά των εγκλημάτων του κράτους (Βιδάλη, 2007, σ. 3). Τα εγκλήματα του κράτους διαπράττονται από το κράτος ή κυβερνήσεις με σκοπό την προώθηση πολιτικών στην ενδοχώρα και στο εξωτερικό (Βιδάλη, 2007, σ. 3). Βασικό χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης εγκληματικότητας είναι ο μονοπωλιακός χαρακτήρας του και η πραγμάτωση τους μέσω της κυριαρχίας της κρατικής εξουσίας για παράδειγμα το μονοπώλιο της έννομης τάξης ή το μονοπώλιο της νομοθέτησης σε περίπτωση νόθευσης ή κατάχρησης αποτελεί έγκλημα του κράτους (Βιδάλη, 2007, σ. 3).

Παράλληλα ο ηθικός αυτουργός της εγκληματικής πράξης είναι ο ίδιος που έχει θεσμοθετηθεί να τηρεί τον νόμο (Βιδάλη, 2007, σ. 3). Εγκλήματα του κράτους μπορεί να είναι η διαφθορά, η νόθευση εκλογών, τα βασανιστήρια, παραβάσεις κανόνων υγείας και ασφάλειας κτλ (Βιδάλη, 2007, σ. 3). Πολύ συχνά λοιπόν δεν αποποιούνται τις πράξεις τους αλλά τις δικαιολογούν ισχυριζόμενοι ότι έπραξαν όπως το απαιτούσαν οι συνθήκες (Βιδάλη, 2007, σ. 14) όπως συμβαίνει και με τους εγκληματίες του λευκού κολάρου και τις «τεχνικές εξουδετέρωσης», τις οποίες θα δούμε σε επόμενο κεφάλαιο, που υποστηρίζουν με σκοπό να αποποιηθούν την οποιουδήποτε είδους εγκληματική πράξη (Stadler & Benson, 2012). Συλλογικά καταλαβαίνουμε ότι τα εγκλήματα του κράτους παραβιάζουν τα δικαιώματα του ανθρώπου εφόσον η λειτουργικότητα του κράτους καταχράται όπως οι αστυνομικές αρχές και η απονομή δικαιοσύνης τις εξουσίες της (Βιδάλη, 2007, σ. 6). Οι συνέπειες των εγκλημάτων του κράτους συνήθως είναι έμμεσες. Επομένως εφόσον ενυπάρχουμε στην κοινωνία της διακινδύνευσης οι πολίτες χάνουν την εμπιστοσύνη της στους θεσμούς και το

κράτος, διαβρώνονται οι κοινωνικές σχέσεις και αναπαράγονται οι κοινωνικές ανισότητες με τελικό αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων εγκληματικών ομάδων (Πανάγος, 2013) (Βιδάλη, 2007, σ. 6).

Η ιδιαιτερότητα των εγκλημάτων του κράτους είναι ότι από τη στιγμή που διαπράττονται από το κράτος ή από θεσμικούς φορείς ή κρατικές υπηρεσίες και υπαλλήλους του διαφαίνεται μια τάση νομιμοποίησης των πράξεών τους (Βιδάλη, 2007, σ. 4). Η νομιμοποίηση δεν συμβαίνει τυχαία αλλά υπό την σκεπή ενός συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου εντός μιας συγκεκριμένης χώρας (Βιδάλη, 2007, σσ. 7-8) δηλαδή διαφορετικά νομιμοποιείται στην Ελλάδα και διαφορετικά στη Νορβηγία. Παραδόξως τα συγκεκριμένα εγκλήματα διαπράττονται τόσο σε αυταρχικά ή ολοκληρωτικά καθεστώτα όσο και σε δημοκρατικές χώρες (Βιδάλη, 2007, σ. 8). Χαρακτηριστικά παραδείγματα τα βασανιστήρια και οι εξαφανίσεις στις φυλακές του Guantánamo όπως και σε φυλακές της Ασίας και της Ευρώπης (Βιδάλη, 2007, σ. 8). Η βία σε αυτές τις περιπτώσεις χρησιμοποιείται ως μέτρο άσκησης πειθαρχίας ή απόλυτης συνεννόησης και συσπείρωσης των μελών των κρατικών υπηρεσιών (Βιδάλη, 2007, σ. 9).

Η συστημική δυσλειτουργία των κρατικών υπηρεσιών οδηγεί σε άλλου είδους εγκληματικότητα, τη διαφθορά και ακολουθεί το οργανωμένο έγκλημα. Και για αυτό το λόγο το οργανωμένο έγκλημα και η διαφθορά ή τα εγκλήματα του κράτους είναι δύσκολο να διαχωριστούν (Βιδάλη, 2007, σ. 12). Σε συνέχεια της παραπάνω ανάλυσης της θεωρίας για το οργανωμένο έγκλημα αυτό συνάπτει μια συμβιωτική σχέση με το κράτος με σκοπό να εισχωρήσει στη νόμιμη οικονομία (Βιδάλη, 2017, σ. 156). Από αυτή την οπτική η διαφθορά αποτελεί την βασικότερη έκφραση του οργανωμένου εγκλήματος και είναι αυτή που βοηθάει στην εξάπλωση του (Βιδάλη, 2017, σ. 156). Το οργανωμένο έγκλημα εφόσον διεισδύει στις παράνομες αγορές μέσω της νόμιμης οικονομίας διαφθείρει τους φορείς της δικαιοσύνης και των σωμάτων ασφαλείας.

3.3. ΓΕΝΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ

Τα τελευταία χρόνια η έκρηξη αποκάλυψης ολοένα και περισσότερων εγκλημάτων που έχουν διαπραχθεί από εγκληματίες του λευκού κολάρου οδηγούν όλο και περισσότερους

ισχυρούς εγκληματίες ενώπιον της δικαιοσύνης και πολύ λιγότερο στις φυλακές (Βασιλαντωνοπούλου, 2016). Συνέπεια αυτού η αύξηση των κρατουμένων υψηλού κοινωνικού κύρους σε σχέση με παλιότερα. Είναι γνωστό από μελέτες ότι οι εγκληματίες του λευκού κολάρου αντιμετωπίζονται ευνοϊκότερα σε σχέση με τους κοινούς εγκληματίες (Βασιλαντωνοπούλου, 2016). Ωστόσο λόγω της λαϊκής κατακραυγής και της έκθεσης τους στα μέσα ενημέρωσης οι δικαστικές αρχές επιλέγουν να επιβάλουν βαρύτερες ποινές (Stadler, 2010, σ.1).

Αν και η στέρηση της ελευθερίας είναι η ποινή που επιλέγεται όλο και συχνότερα, δεν είναι λίγες οι φορές που δικαστές επιλέγουν να τιμωρήσουν την ισχυρή εγκληματικότητα με οικονομικό αντίτιμο (Stadler, 2010, σ. 1). Από αυτή την άποψη προφασίζονται ότι το κράτος θα ικανοποιηθεί είτε με την στέρηση της ελευθερίας είτε με τη χρηματική εγγύηση καθώς κατά αυτούς οι οικονομικές εγκληματίες δεν θεωρούνται ιδιαίτερα επικίνδυνες προσωπικότητες ώστε να περιοριστούν σε ένα χώρο (Mann, 2014, σ.479-480). Οι αρχές λοιπόν ενδιαφέρονται να ανταποδώσουν την τιμωρία για το έγκλημα που έχουν διαπράξει με την στέρηση της ελευθερίας σε μια μερίδα εγκληματιών, αυτούς δηλαδή που είναι άμεσα επικίνδυνοι για την κοινωνία και όχι αυτούς που μακροπρόθεσμα επιφέρουν σημαντικότερη κοινωνική βλάβη.

Η διαφορετική μεταχείριση όμως αποβλέπει και στην καταπάτηση θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως η ισότητα, η ισονομία και η ίση μεταχείριση (Payne, 2017, σ. 834). Εξαιτίας του υψηλού μορφωτικού επιπέδου και επαγγελματικού κύρους και της οικονομικής δυνατότητας πρόσληψης διακεκριμένων νομικών συμβούλων, οι εγκληματίες του λευκού κολάρου αντιμετωπίζονται διαφορετικά σε όλο το φάσμα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (Tillman & Pontell, 1992, σσ. 547-548). Αυτό συμβαίνει κυρίως εξαιτίας της προτίμησης της μη συμμετοχής ή μη εμπλοκής των δικαστικών αρχών στην ανάληψη περίπλοκων και πολύπλοκων υποθέσεων που εμπλέκονται διακεκριμένοι επιχειρηματίες και ενδεχομένως ανώτατοι κρατικοί αξιωματούχοι (Tillman & Pontell, 1992: 547-548).

Όπως είχε υποστηρίξει και η Κριτική Εγκληματολογία, τα εγκλήματα του λευκού κολάρου όχι μόνο διαφέρουν σε σχέση με τα κοινά εγκλήματα ως προς τη δομή τους αλλά και ως προς την απονομή της δικαιοσύνης και την αντιμετώπιση αυτών (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 141). Εξακολουθεί λοιπόν, ακόμα και στη φυλακή, να υπάρχει το διαταξικό φαινόμενο

αντιμετώπισης των εγκλημάτων του λευκού κολάρου (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 141). Σύμφωνα με το Richard Quinney, θεωρητικό της Κριτικής Εγκληματολογίας και μεταγενέστερα της Ειρηνοποιού Εγκληματολογίας, το έγκλημα και η κοινωνική πραγματικότητα αυτού προσδιορίζονται μέσω της κατασκευής του νόμου και του καπιταλιστικού πεδίου οργάνωσης (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 137). Πρόσθεσε ότι η εγκληματική συμπεριφορά προσδιορίζεται από αυτούς που έχουν την εξουσία να καταστρατηγούν τις δημόσιες πολιτικές, τον δημόσιο έλεγχο και τον ποινικό νόμο (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 137). Δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στον ορισμό ενός ατόμου ως εγκληματία για επικοινωνιακούς λόγους (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 138).

3.4. «ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ (ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΡΝΗΣΗΣ)» ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ

Η διαφοροποιημένη μεταχείριση αρχίζει από την ποινική επιλεκτικότητα και καταλήγει στην σωφρονιστική (Taylor, Walton, & Young, 1973, σ. 252). Οι πρώτες μέρες του εγκλεισμού είναι ιδιαίτερα επίπονες για τους εγκληματίες του λευκού κολάρου (Σπανουδάκη, 2022). Αρχικά φοβούνται για την σωματική τους ακεραιότητα καθώς εισάγονται σε ένα περιβάλλον που δεν έχει συνηθίσει η κοινωνική τους υπόσταση, αφού περιτριγυρίζονται από άτομα με βεβαρυμμένο ποινικό μητρώο (Σπανουδάκη, 2022). Ουσιαστικά οι εγκληματίες του λευκού κολάρου βρίσκονται σε μια φάση άρνησης (Stadler & Benson, 2012). Θεωρούν ότι δεν έχουν διαπράξει κάποια παράβαση (Stadler & Benson, 2012).

Όπως είχαν υποστηρίξει και οι κοινωνιολόγοι Gresham Sykes και David Matza οι εγκληματίες του λευκού κολάρου χρησιμοποιούν τις λεγόμενες «τεχνικές εξουδετέρωσης» με σκοπό να δικαιολογήσουν την αθωότητα τους (Stadler & Benson, 2012). Σύμφωνα με την θεωρία τους, η οποία έχει στοιχεία της θεωρίας του Sutherland περί διαφορικής συναναστροφής, οι εγκληματίες του λευκού κολάρου μαθαίνουν να χρησιμοποιούν δικαιολογίες με τέτοιο τρόπο ώστε να παρακάμπουν την παραβατικότητα και πολλές φορές και τον νόμο (Stadler & Benson, 2012). Πρακτικά δεν μαθαίνεται η νομοθεσία αλλά εκπαιδεύονται σε τεχνικές και ορολογίες για να παρακάμπτεται αυτή (Stadler & Benson, 2012). Με αυτό τον τρόπο θεωρούν ότι δεν έχει διαπραχθεί κάτι μεμπτό εφόσον έχουν ακολουθήσει τη νόμιμη οδό (Stadler & Benson, 2012). Κατά αυτούς είναι απολύτως νόμιμοι γιατί ο νόμος είναι αυτός που δεν έχει προβλέψει για αυτές τις πράξεις που κάθε άλλο

παράνομες είναι (Stadler & Benson, 2012). Επομένως εκλογικεύουν τις πράξεις τους και τις χρησιμοποιούν υπέρ τους για να δικαιολογήσουν την αποκλίνουσα συμπεριφορά τους (Stadler & Benson, 2012).

Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου χρησιμοποιούν πέντε «τεχνικές εξουδετέρωσης» (Stadler & Benson, 2012). Αρχικά είναι η άρνηση ευθύνης κατά την οποία ο δράστης θεωρεί ότι δεν έχει ευθύνη για τις πράξεις του ή ότι κάποιος τον έχει επηρεάσει για να φτάσει στον σημείο να εγκληματήσει (Stadler & Benson, 2012). Τέτοια άτομα συνήθως χαρακτηρίζονται από αφέλεια και συνήθως είναι θύματα ισχυρότερων παθογόνων προσωπικοτήτων (Stadler & Benson, 2012). Αντίθετα υπάρχει η άρνηση τραυματισμού στην οποία ο δράστης πιστεύει ότι το έγκλημα του είναι μείζονος σημασίας και δεν έχει προκαλέσει ιδιαίτερη βλάβη στο θύμα (Stadler & Benson, 2012). Έτσι κατά αυτό τον τρόπο ακολουθεί η άρνηση απέναντι στο θύμα δικαιολογώντας την πράξη ως ανταπόδοση του κακού χαρακτήρα του θύματος (Stadler & Benson, 2012). Ακολουθεί η τεχνική εξουδετέρωσης καταδίκης των καταδίκων ενοχοποιώντας αυτούς που δικάζουν τις πράξεις τους και καταδικάζοντας τους ότι αποβλέπουν σε προσωπικό συμφέρον που τους τιμωρούν (Stadler & Benson, 2012). Τέλος, υπάρχει η έκκληση προς τους πιστούς. Η συγκεκριμένη τεχνική εξουδετέρωσης είναι και η πιο συνηθισμένη σε εγκλήματα του λευκού κολάρου διότι χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει τις παράνομες πράξεις που συμβαίνουν προς όφελος μια εταιρείας ή μιας επιχείρησης (Stadler & Benson, 2012).

Αν και οι τεχνικές εξουδετέρωσης αρχικά απευθύνονταν σε ανήλικους παραβάτες, σταδιακά η θεωρία εξελίχθηκε υποστηριζόμενοι ότι οι εγκληματίες του λευκού κολάρου είναι περισσότερο πιστοί στις αξίες από ότι οι ανήλικοι (Stadler & Benson, 2012). Έτσι έως και σήμερα έχουν ανακαλυφθεί νέοι τρόποι εξουδετέρωσης όπως η υπεράσπιση της ανάγκης, η άρνηση της αρνητικής πρόθεσης, η άρνηση της ανθρωπότητας, η αξίωση της κανονικότητας η άρνηση της αναγκαιότητας του νόμου κτλ (Stadler & Benson, 2012).

Οι «τεχνικές εξουδετέρωσης» αναπαριστούν τη θεωρία της Κριτικής Εγκληματολογίας περί παράκαμψης του νόμου των εγκληματιών των ισχυρών (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 128-131) ενώ παράλληλα εντοπίζεται και η θεωρία του Edwin Sutherland περί διαφορικής συναναστροφής και εκμάθησης του εγκλήματος από οικεία πρόσωπα (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 65). Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου εφησυχάζονται από το γεγονός ότι πολλές

φορές ο νόμος δεν προβλέπει για τα εγκλήματα τους αφού όπως έχει αναφερθεί ο κρατικός μηχανισμός, με την μορφή του κοινωνικού ελέγχου, προασπίζεται τις αρχές της γραφειοκρατίας και του καταναγκασμού και παραλείπει τις ουσιαστικές αξίες της ισότητας και της ισονομίας (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 127). Υπό αυτό το πρίσμα οι εγκληματίες του λευκού κολάρου έχουν τον «χώρο» και τον «χρόνο» να μαθαίνουν καινούριες τεχνικές διάπραξης σοβαρής εγκληματικότητας ανενόχλητοι.

Στην παρούσα εργασία οι «τεχνικές εξουδετέρωσης» θα φανούν ιδιαίτερα χρήσιμες διότι θα μας κάνουν να κατανοήσουμε την συμπεριφορά των εγκληματιών του λευκού κολάρου στις φυλακές αλλά και πως αυτοί εμπλέκονται εντέλει με άτομα του οργανωμένου εγκλήματος εντός της φυλακής με σκοπό είτε να διαφυλάξουν την σωματική τους ακεραιότητα είτε να μάθουν οι ίδιοι είτε να μάθουν σε άλλους καινούριες μεθόδους διάπραξης διαφορετικής μορφής εγκληματικότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ

Ο θεσμός της φυλακής ως αποτέλεσμα της ύπαρξης του ποινικού δικαίου χρονολογείται από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του οργανωμένου κράτους με σκοπό την αντιμετώπιση παραβατικών συμπεριφορών. Η φυλακή ωσάν μια ανεξάρτητη κλειστή κοινωνική δομή επηρεάζεται και διαμορφώνεται σε σχέση με τις κοινωνικές συνθήκες και τις αντιλήψεις της κοινωνίας για τον εγκληματία και των μη εγκληματία (Βιδάλη, 2017, σ. 14). Αν και ιστορικά ο θεσμός της φυλακής είχε τιμωρητικό χαρακτήρα, με την εξέλιξη της καπιταλιστικής κοινωνίας, και την προάσπιση και ανάδειξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το σωφρονιστικό σύστημα προσπαθεί να δημιουργήσει έναν θεσμό που η φυλακή θα αναμορφώνει τους εγκληματίες της και όχι να τους αναπαράγει (Δασκαλάκης, 1988, σ. 32). Ωστόσο παρ' όλες τις προσπάθειες μεταρρύθμισης του σωφρονιστικού συστήματος σε οργανωτικό και θεσμικό επίπεδο, η φυλακή εξακολουθεί να είναι ένα παλαιωμένο μέσο αντεγκληματικής πολιτικής υιοθετώντας μεσαιωνικά πρότυπα (Δασκαλάκης, 1988, σ. 33). Για να κατανοηθεί επαρκώς η εξέλιξη και ο χαρακτήρας του σωφρονιστικού συστήματος αξίζει να ειπωθεί μια ιστορική αναδρομή στους διάφορους τύπους σωφρονιστικών συστημάτων.

4.1.ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το κοινοβιακό σωφρονιστικό σύστημα ήρθε να αντικαταστήσει τα σωφρονιστήρια της αναμόρφωσης και της προσευχής του 16^{ου} αιώνα (Χαΐδου, 2018,σσ.78-79). Τα συγκεκριμένα σωφρονιστήρια δεν είχαν τη μορφή της τιμωρίας ως ποινής (Χαΐδου, 2018,σσ.78-79). Μπορούμε να πούμε ότι είχε και κοινά στοιχεία με τα σημερινά σωφρονιστικά πρότυπα καθώς η αναμόρφωση των κρατουμένων γινόταν με σκοπό την επανένταξη του ατόμου στην κοινωνία μέσω της εργασίας και της εκπαίδευσης (Χαΐδου, 2018,σσ.78-79). Το κοινοβιακό σύστημα αφορούσε τη διαβίωση των εγκληματιών σε έναν κοινό χώρο ανεξαιρέτως φύλου και ηλικίας (Δημόπουλος, 2009, σ. 35). Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν άθλιες με αποτέλεσμα η

υποτροπή στο έγκλημα να καθίσταται βέβαιη και η επανένταξη στην κοινωνία αβέβαιη (Δημόπουλος, 2009, σ. 35). Γι' αυτό το λόγο το συγκεκριμένο πρότυπο δεν απέδωσε.

4.2.ΤΟ ΑΠΟΜΟΝΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το απομονωτικό σύστημα εμφανίστηκε στη Νέα Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ και επικράτησε κατά την περίοδο 1829-1913 στη φυλακή Cherry Hill (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3). Το απομονωτικό σύστημα είχε ως κύριο χαρακτηριστικό φυλάκισης την απομόνωση (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3). Οι αρχές του βασιζόνταν στην απομόνωση ως ποινική τιμωρία γιατί θεωρούσε ότι το άτομο είναι από την γέννηση του ένα κοινωνικό όν (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3). Το απομονωτικό σύστημα ακολουθούσε ένα συγκεκριμένο πρωτόκολλο κατά την ένταξη του εγκληματία στη φυλακή (Δημόπουλος, 2009, σ. 40). Αρχικά περνούσε από ενός είδους συνέντευξη κατά την οποία καταγραφόταν οι καθημερινές του συνήθειες, τα θρησκευτικά και πολιτικά του πιστεύω και το ιατρικό ιστορικό του (Δημόπουλος, 2009, σσ. 42-45).

Σε αντίθεση με το κοινοβιακό σύστημα, το απομονωτικό σύστημα είχε σκοπό την αξιοποίηση του χώρου και του χρόνου του κρατούμενου στην φυλακή έτσι ώστε να επανενταχθεί στην κοινωνία (Δημόπουλος, 2009, σ.40). Η διαβίωση στη φυλακή διεπόταν από συγκεκριμένους κανόνες και οι κρατούμενοι είχαν την ευκαιρία να μειώσουν την ποινή τους μέσω της εργασίας και της εκπαίδευσης (Δημόπουλος, 2009, σσ. 42-45). Αντίθετα αν η συμπεριφορά τους δεν αναλογούσε στους κανόνες της φυλακής τιμωρούνταν με στέρηση ή μείωση τροφής ή ακόμα και με βασανισμό (Δημόπουλος, 2009, σσ. 42-45).

Κατά το απομονωτικό σύστημα οι κρατούμενοι με την απομόνωση οδηγούνται στην μεταμέλεια γιατί έχουν τον χρόνο να σκεφτούν μόνοι τους τα εγκλήματα που έχουν διαπράξει (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3). Η απομόνωση απομακρύνει και την διαφθορά ανάμεσα στους κρατούμενους αφού δεν μπορεί να δει ο ένας τον άλλον (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3). Οι κρατούμενοι προαυλίζονται με τα πρόσωπα καλυμμένα χωρίς να συνάπτουν καμία κοινωνική επαφή όχι μόνο με τους υπόλοιπους τροφίμους αλλά και με το σωφρονιστικό προσωπικό (Χαίδου, 2018, σσ. 82-83). Εδώ εντοπίζεται και η μεγαλύτερη διαφορά με το κοινοβιακό σύστημα. Ενώ στο κοινοβιακό σύστημα οι κατάδικοι ήταν στοιβαγμένοι σε ένα

κελί «ως αμνοί επί σφαγή» (Δημόπουλος, 2009, σ. 35), αντίθετα στο απομονωτικό σύστημα αποκλείεται η οποιαδήποτε επαφή με συγκατούμενους τους (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3).

Το κυριότερο πλεονέκτημα του συγκεκριμένου συστήματος ήταν η μη ετικετοποίηση ή στιγματοποίηση του κρατουμένου αφού κανείς δεν ήξερε κανέναν ενώ βασική απαγόρευση ήταν η διαφοροποιημένη μεταχείριση των κρατουμένων από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους (Χάιδου, 2018, σσ. 82-83). Από την άλλη οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι συναναστρέφονταν ελάχιστα με τους κρατούμενους και αυτό συνέβαινε μόνο όταν τους έδιναν την τροφή (Χάιδου, 2018, σ. 82). Βασικό μέρος της διαχείρισης της επαγγελματικής τους αποκατάστασης ήταν η γνώση των βασικών αρχών διασφάλισης και σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (Δημόπουλος, 2009, σσ.42-45). Και αυτό το σύστημα αν και υιοθετήθηκε και από άλλες χώρες δέχτηκε αυστηρή κριτική καθώς θεωρήθηκε ότι οι συνθήκες κράτησης έκαναν κακό στην ψυχοσωματική υγεία των κρατουμένων και σύντομα εγκαταλείφθηκε (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3).

4.3.ΤΟ ΜΙΚΤΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το μικτό σύστημα προσπάθησε να αποδειχτεί το εντελώς αντίθετο πρότυπο του απομονωτικού κάτι που δεν πέτυχε και έφερνε περισσότερο ομοιότητες με τα κοινοβιακό σύστημα. Οι κρατούμενοι ζούσαν σε ένα πολύ περιορισμένο χώρο και συναντιόντουσαν μόνο κατά την διάρκεια της εργασίας τους (Δημόπουλος, 2009, σ. 50). Παρόλα αυτά όπως και στο απομονωτικό σύστημα απαγορευόταν οποιοδήποτε είδους κοινωνική επαφή (Χάιδου, 2012, σ. 84). Το μικτό σύστημα αν και προσπάθησε να αποδείξει ότι είναι κάτι διαφορετικό από το προηγούμενο σύστημα ουσιαστικά αποδείχτηκε το ίδιο επιβλαβές για την ψυχική υγεία του κρατουμένου, όπως και το κοινοβιακό σύστημα (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3). Πρακτικά το μόνο που αποκόμισε η κοινωνία από το μικτό σύστημα είναι εργατικά χέρια για τη βιομηχανική οικονομία (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3).

Το μικτό σύστημα ακολούθησε το προοδευτικό το οποίο έχει περισσότερα κοινά στοιχεία με το απομονωτικό σύστημα παρά με τον προκάτοχο του. Το προοδευτικό σύστημα χαρακτηρίστηκε περισσότερο για την ευελιξία του και την προσήλωση του στον κρατούμενο και την αναμόρφωση του (Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος, 2019, σ.3).

Η συμμόρφωση του κρατούμενου επιτυγχανόταν με την σταδιακή και ομαλή μετάβαση του στην κοινωνία (Δημόπουλος, 2009, σσ. 57-71). Ήτοι ο έγκλειστος στην αρχή κρατούνταν στην απομόνωση μέχρι να συνηθίσει την ζωή στην φυλακή, την ημέρα έβγαινε για να εργαστεί και το βράδυ απομονωνόταν ξανά (Δημόπουλος, 2009, σσ. 57-71). Αν η συμπεριφορά του ήταν καλή και η εργασία και η εκπαίδευση του απέδιδαν, τότε θα μπορούσε να αποφυλακιστεί νωρίτερα (Δημόπουλος, 2009, σσ. 57-71). Πολύ απλά πρόκειται για ένα σύστημα βαθμολογίας στο οποίο αν κάποιος κρατούμενος θεωρηθεί άξιο άτομο για να επανενταχθεί στην κοινωνία μπορεί να αποφυλακιστεί (Δημόπουλος, 2009, σσ. 57-71). Αν πάλι δεν συμβεί αυτό και απλά θεωρηθεί αποκλίνουσα συμπεριφορά τότε χάνει τα προνόμια που έχει στη φυλακή (Δημόπουλος, 2009, σσ. 57-71). Το προοδευτικό σύστημα θεωρήθηκε το ιδανικό σωφρονιστικό σύστημα. Μάλιστα το 1911 προσπάθησε να υιοθετηθεί και από την Ελλάδα αλλά δεν επετεύχθη για οικονομικούς λόγους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ο μέχρι πρότινος Ελληνικός Σωφρονιστικός Κώδικας με το άρθρο 1 « περί εκτέλεσης των ποινών για την «αναπροσαρμογή» των εγκλείστων με σκοπό τη «βελτίωση» αναπαράγει τέτοιου είδους στιγματοποίηση ώστε να κάνει το νόμο να έχει ίδια ισχύ με τις αξίες και τα ήθη (Δασκαλάκης, 1988, σ. 33). Συνέπεια λοιπόν αυτού η διάκριση των εγκληματιών από τους μη εγκληματίες από το ίδιο το ποινικοκατασταλτικό σύστημα, με αποτέλεσμα την διαφορετική μεταχείριση τους από το ίδιο το σωφρονιστικό σύστημα και αμεσότερα από το σωφρονιστικό προσωπικό (Δασκαλάκης, 1988, σσ. 33-34). Δημιουργείται λοιπόν μια ιεραρχική δομή στα σωφρονιστικά καταστήματα που κυριαρχεί ο λιγότερο εγκληματίας, είτε πρόκειται για κρατούμενο είτε για σωφρονιστικό υπάλληλο (Δασκαλάκης, 1988, σ. 34). Επιδίωξη λοιπόν κάθε κρατουμένου είναι η άνοδος στην ιεραρχική κλίμακα ή η ένταξη στην ιεραρχική ομάδα (Δασκαλάκης, 1988, σ. 34). Με αυτόν τον τρόπο οι πραγματικές και ουσιαστικές αξίες του ανθρώπου όπως η ελευθερία και ισότητα υποβαθμίζονται και τη θέση τους παίρνουν η εξουσία, η κυριαρχία, και το αθέμιτο κέρδος (Δασκαλάκης, 1988, σ. 34). Η φυλακή ακόμα και σήμερα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την υποτροπή και την αναπαραγωγή του εγκλήματος (Τσιγκρής, 2021). Οι κρατούμενοι τοποθετούνται σε έναν ιεραρχικά δομημένο χώρο που δημιουργεί ευκαιρίες διάπραξης εγκλημάτων (Τσιγκρής, 2021) δεν περιθωριοποιούνται λοιπόν μόνο από την κοινωνία αλλά κι από τους ίδιους τους θεσμούς (Τσιγκρής, 2021).

Το νέο σωφρονιστικό σύστημα του 2017 αποτελούνταν από το τετράπτυχο :Ασφάλεια-Ανθρωπισμός- Επανένταξη -Διαφάνεια και θεσπίστηκε με βάση το Στρατηγικό Σχέδιο του 2018-2020 σε συνεργασία με την CPT του Συμβουλίου της Ευρώπης στον τομέα της σωφρονιστικής πολιτικής (Βελτίωση των συνθηκών κράτησης στις φυλακές:Σχετικές νομοθετικές παρεμβάσεις, 2017). Επομένως το σωφρονιστικό σύστημα του 2017 αναφέρεται στην δημόσια ασφάλεια της καπιταλιστικής κοινωνίας και την επικινδυνότητα συγκεκριμένων ομάδων κοινής εγκληματικότητας που έχουν σκοπό να προκαλέσουν άμεσο

κίνδυνο στην δημόσια ευταξία (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 221). Προάγει λοιπόν ένα κράτος αστυνόμευσης και μια κοινωνία συνεχούς φόβου συγκεκριμένων ομάδων «επικίνδυνων» ατόμων (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 222).

Το Στρατηγικό Σχέδιο 2018- 2020 μεταξύ άλλων περιλαμβάνει αρχικά την μείωση του πληθυσμού των κρατουμένων. Ήδη από το 2015 και με το νόμο 4322 / 2015 παρατηρείται σημαντική μείωση στον πληθυσμό των κρατουμένων και την κατάργηση των φυλακών υψίστης ασφαλείας κ. α (Βελτίωση των συνθηκών κράτησης στις φυλακές:Σχετικές νομοθετικές παρεμβάσεις, 2017). Ο σωφρονιστικός κώδικας της Ελλάδας προσαρμόστηκε με τις πολιτικές ανάδειξης και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των συνθηκών διαβίωσης, τον σεβασμό των κρατουμένων από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, την επανένταξη τους στην κοινωνία και την αποσυμφόρηση των σωφρονιστικών καταστημάτων (Κουλούρης, 2017, σ. 7).

Το παράδοξο είναι ότι οι συνθήκες κράτησης δεν έχουν αλλάξει. Ο σωφρονιστικός εγκλεισμός συνεχίζει να υπάρχει και με τη μορφή «ιδρυματοποίησης» δηλαδή συνεχιζόμενες επί 24ωρου βάσης παρακολουθήσεις των κρατουμένων από το σωφρονιστικό προσωπικό, αφαιρώντας κάθε στοιχείο κοινωνικοποίησης των κρατουμένων (Τζώρτζη, 2016). Απόρροια αυτού η αδύνατη επανένταξη τους στην κοινωνία (Τζώρτζη, 2016). Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η στιγματοποίηση και τα στερεότυπα απέναντι στους φυλακισμένους κάνουν την επανένταξη τους αδύνατη καθώς δεν προβλέπεται θεσμικά κάποια σωφρονιστική αρωγή (Τζώρτζη, 2016). Η μη εύρεση εργασίας τους οδηγεί στην διάπραξη εγκληματικών δραστηριοτήτων ή σε ένταξη εγκληματικών οργανώσεων (Τζώρτζη, 2016).

Το εγχείρημα αποδεικνύεται μεγάλο σε μία κοινωνία με οικονομικές αστάθειες, μεταναστευτικές ροές και κοινωνικές ανισότητες (Κουλούρης 2017, σ. 7). Η μεταβλητότητα των κοινωνικών συνθηκών και επιπτώσεις αυτών στις εξουσιαστικές σχέσεις προϋποθέτουν ουσιαστικές αλλαγές βελτίωσης στο κατασταλτικό σωφρονιστικό σύστημα (Βιδάλη, 2017, σ. 15). Η φυλακή μέχρι και σήμερα αποτελεί χώρο συγκέντρωσης παραβατικών συμπεριφορών με αποτέλεσμα τον υπερπληθυσμό των κρατουμένων (Κουλούρης, 2017, σ. 7). Αν και έχει διαπιστωθεί μια σημαντική αλλά όχι ικανοποιητική βελτίωση στην αύξηση των κρατουμένων, το Κράτος Δικαίου θα πρέπει να μεριμνήσει για τις ποινικές και νομοθετικές του μεταρρυθμίσεις (Κουλούρης, 2017, σ. 8). Ήτοι να αναπροσαρμόσει το σωφρονιστικό του σύστημα από τη βάση, την νομοπαρασκευαστική του διαδικασία (Κουλούρης, 2017, σ. 8).

Στόχος λοιπόν του σωφρονιστικού μας συστήματος είναι η αναζωπύρωση των αξιών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την αποβολή της παρέκκλισης και της στιγματοποίησης από τους κρατούμενους έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται ως παραβάτες του νόμου και όχι σαν ανήτικοι πολίτες (Δασκαλάκης, 1988, σ. 34). Ο θεσμός της φυλακής και το σωφρονιστικό σύστημα λοιπόν δημιουργεί αντιφατικούς στόχους ως προς το σωφρονισμό των κρατουμένων (Τζώρτζη, 2016). Από τη μία προσπαθεί να εξασφαλίσει την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία και από την άλλη τους τοποθετεί σε μια κλειστή κοινωνική δομή με το στερητικό της ελευθερίας και όχι της ελεγχόμενης ελευθερίας λόγω της επικινδυνότητας τους (Τζώρτζη, 2016). Αυτή η αντιφατικότητα έχει να κάνει κατά γενική ομολογία της Κριτικής Εγκληματολογίας με την αποτυχία του ποινικού συστήματος να «καταδιώξει» τα εγκλήματα των ισχυρών και πιο συγκεκριμένα τα εγκλήματα του λευκού κολάρου (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 130). Η αποτυχία αυτή γίνεται με καθαρά συνειδητή πολιτική βούληση με σκοπό να καταδικάζονται οι κοινοί εγκληματίες και να στρέφεται το κοινό ενδιαφέρον στους επικίνδυνους εγκληματίες της «φτωχογειτονιάς» και να αποπροσανατολίζεται από τη σοβαρή εγκληματικότητα της ελίτ (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 130-131).

5.1.ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Ο υπερπληθυσμός στις ελληνικές φυλακές ανέκαθεν αποτελούσε σοβαρό πρόβλημα (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Από την έναρξη της νέας χιλιετίας γινόντουσαν προσπάθειες για να αντιμετωπιστεί ο συνωστισμός στα σωφρονιστικά ιδρύματα (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Οι λύσεις ωστόσο περιλαμβάνουν κυρίως νέα οικοδομήματα σωφρονιστικών καταστημάτων και νέα νομοθετήματα για πρόωρη αποφυλάκιση κρατουμένων με περιοριστικούς όρους (Ν. 4322 / 2015 ή αλλιώς νόμος Παρασκευόπουλου) ωστόσο όπως υποστηρίχθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, από το 2007 υπήρξε έξαρση τιμωρητικών νομοθετικών ποινικών κυρώσεων σε εγκληματικές δραστηριότητες όπως ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, οργανωμένο έγκλημα, εμπορία ανθρώπων και ουσιών και τρομοκρατία (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των ποινικών κυρώσεων και του χρονικού ορίου έκτισης της ποινής.

Παράλληλα με την αύξηση των ποινών των οικονομικών εγκληματιών και εγκλημάτων του λευκού κολάρου παρατηρήθηκε και αύξηση στον πληθυσμό των αλλοδαπών (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015). Μόλις το 60%, του πληθυσμού των φυλακισμένων αποτελείται από αλλοδαπούς (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Οι δικαστικές αρχές θέλοντας να στερήσουν την ελευθερία σε αλλοδαπούς που θεωρούσαν επικίνδυνους για την κοινωνία όχι μόνο αύξησαν τις ποινές αλλά τους στέρησαν το δικαίωμα αναστολής ή μετατροπής της ποινής τους (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σσ. 4-5). Παρόλα αυτά τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να αλλάξει ο ανταποδοτικός χαρακτήρας του σωφρονιστικού συστήματος και να προσανατολιστεί στον επανεντακτικό χαρακτήρα (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Ως επακόλουθο άρχισαν να γίνονται εκ νέου προσπάθειες αποσυμφόρησης των ελληνικών φυλακών (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4).

Κατά την ένταξη των κατάδικων στη φυλακή είναι απαραίτητη η συμπλήρωση των στοιχείων τους και η καταγραφή του ιατρικού τους φακέλου (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12). Ύστερα από σύσταση της CPT είναι υποχρεωτικό να καταγράφονται όλα τα παράπονα για σωματική ψυχολογική κακομεταχείριση σε ειδικό αρχείο (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12). Η καινοτομία του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος ονομάστηκε Μητρώο Τραυμάτων των Κρατουμένων (Prisoner Injury Register) και άρχισε τις πρώτες καταγραφές το 2011 (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12). Εφόσον εντοπιστεί ο τραυματισμός, ακολουθεί περιγραφή για το πότε και από ποιον συνέβη καθώς και η ώρα και ημερομηνία της εξέτασης (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12). Στην περίπτωση που ο τραυματισμός σχετίζεται με συμβάν που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης της ποινής, η διοίκηση της φυλακής ειδοποιεί τη Γενική Διεύθυνση Σωφρονιστικής Πολιτικής που υπάγεται στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ή τον αρμόδιο Εισαγγελέα ή τοπικές αρχές έτσι ώστε να ξεκινήσουν οι απαιτούμενες ενέργειες για διεξαγωγή έρευνας του περιστατικού (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12). Ωστόσο σύμφωνα με την Έκθεση της CPT το 2012 δεν είναι σαφές ότι κάτι τέτοιο ακολουθείτε επακριβώς (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12). Ειδικότερα παρατηρείται ότι υπάρχει χρονικό κενό ανάμεσα στις καταγραφές των τραυματισμών και στην ανάθεση της υπόθεσης στον Εισαγγελέα (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 12).

Μεγάλο πρόβλημα εντοπίζεται και στην έλλειψη επικοινωνίας ανάμεσα στο σωφρονιστικό προσωπικό και στους αλλοδαπούς κρατούμενους (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 13). Με την είσοδο των κρατουμένων είναι απαραίτητο να καταγράφουν οι γλώσσες που είναι κατανοητές στους κρατούμενους (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 13). Το σωφρονιστικό προσωπικό είναι υποχρεωμένο λοιπόν να τους διαβιβάσει γραπτά και προφορικά τα δικαιώματά τους τα οποία δυστυχώς διατίθενται μόνο στα ελληνικά και στα αλβανικά (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 13). Επομένως σχεδόν το 1/3 των κρατουμένων δεν μαθαίνει ποτέ ποια είναι τα δικαιώματα του μέσα στη φυλακή (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 13). Ο γιατρός της φυλακής οφείλει να κρατάει το ιατρικό ιστορικό των κρατουμένων και να συνταγογραφεί εξετάσεις για σοβαρές και βασικές ασθενείς όπως HIV, ηπατίτιδα, ακτινογραφία θώρακος κτλ (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 13).

Ωστόσο η επίσκεψη της CPT που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα το 2011 και συγκεκριμένα στις φυλακές του Κορυδαλλού κατέδειξε ότι το 25% δεν είχαν πραγματοποιήσει τις εξετάσεις λόγω της μη έγκαιρης προσέλευσης στο ιατρικό ραντεβού εξαιτίας της δυσχέρειας κατανόησης της γλώσσας (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 13). Οι ελληνικές φυλακές χαρακτηρίζονται και για άλλα προβλήματα. Ο υπερπληθυσμός είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα το σωφρονιστικών καταστημάτων, σε σημείο που τα κρεβάτια δεν φτάνουν για όλους με αποτέλεσμα αρκετοί εξ' αυτών να κοιμούνται στο πάτωμα.



Κελί στις ελληνικές φυλακές 1



Φυλακές Κορυδαλλού 1

5.2.ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από την δεκαετία του '90 άρχισαν να γίνονται προσπάθειες για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και κράτησης των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα στην Ελλάδα. Ειδικότερα η Ελληνική Υπηρεσία Επιτήρησης Ενηλίκων συστάθηκε το 1991 με το Ν. 1941 / 1991 (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Ο ρόλος της υπηρεσίας ήταν η κοινωφελής εργασία κρατουμένων, αναστολή της ποινής τους και χορήγηση αδειών με εποπτεία (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Από το 2007 η Υπηρεσία Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής υπάγεται στο υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και αναλαμβάνει καθήκοντα όπως επιτήρηση ατόμων που έχουν αποφυλακιστεί με περιοριστικούς όρους κατά το στάδιο της προδικασίας και εξέταση περιπτώσεων και διεξαγωγή ερευνών ύστερα από αίτημα των αρμόδιων δικαστικών αρχών, για κοινωνικά θέματα κρατουμένων ή αποφυλακισμένων. Επιπρόσθετα με το Ν. 4205 / 2013 στα καθήκοντά της υπηρεσίας προστέθηκαν και η απροειδοποίητη επίβλεψη κατοίκων σε ορισμένες περιπτώσεις (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Σημαντική συμβολή της συγκεκριμένης υπηρεσίας είναι και η συνεργασία με δημοτικές αρχές με σκοπό

την κοινωφελή εργασία των εγκληματιών στις τοπικές κοινωνίες (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4).

Παράλληλα τα σωφρονιστικά καταστήματα συνεργάζονται με ανεξάρτητες κρατικές υπηρεσίες όπως ο ΟΚΑΝΑ βοηθώντας τους εξαρτημένους κρατούμενους με ψυχολογική υποστήριξη ενώ υπάρχουν προγράμματα που τους βοηθάνε στην επανένταξη τους στην κοινωνία διατηρώντας τις επαφές τους με την οικογένεια και τους φίλους (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Επίσης δεν πρέπει να παραληφθεί η συνεχής ψυχολογική υποστήριξη των κρατουμένων από ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς ενώ σχεδιάζονται προγράμματα σχολικής εκπαίδευσης για κρατούμενους που θέλουν να τελειώσουν την υποχρεωτική ίσως και την πανεπιστημιακή εκπαίδευση (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Πλειόνων εκ των προγραμμάτων χρηματοδοτούνται από την ΕΕ και υλοποιούνται σε συνεργασία με διεθνείς κρατικούς και ημικρατικούς οργανισμούς (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη πραγματοποιείται σε συνεργασία με τον δημόσιο τομέα και ιδιωτικό τομέα (κέντρα υγείας και ιδιωτικά θεραπευτήρια)(Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4).

Η συνεργασία του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος δεν περιορίζεται μόνο στις βασικές ανάγκες των καταδίκων (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Τα σωφρονιστικά ιδρύματα με τη σύμπραξη μη κυβερνητικών οργανώσεων όπως η PRAKSIS και η ARSIS προσφέρουν υπηρεσίες και προγράμματα αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου καθώς και προγράμματα υποστήριξης και βοήθειας επανένταξης σε αλλοδαπούς (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4). Κύριος φορέας βοηθητικής υποστήριξης για την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία είναι η «Επάνοδος» (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 5). Η «Επάνοδος» δεν προσφέρει μόνο ψυχολογική υποστήριξη στους κρατούμενους αλλά συνεισφέρει στην ένταξη τους στην αγορά εργασίας στην ελεύθερη κοινωνία (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 5).

Το ελληνικό ποινικοκατασταλτικό σύστημα έχει μακρόχρονη παράδοση στο σωφρονιστικό τιμωρητικό σύστημα δηλαδή στην ποινή στέρησης της ελευθερίας και όχι στην επανένταξη των κρατουμένων (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 5). Μόλις το 2015 επιχειρήθηκε ένα καινούργιο πρόγραμμα κατ' οίκων ηλεκτρονικής παρακολούθησης (Κουλούρης κ.α, 2015, σ. 12). Ωστόσο η επιτήρηση των κρατουμένων αποβλέπει στον

αυτοέλεγχο των ιδίων και στη διαχείριση της ζωής τους μετά την αποφυλάκιση (Κουλούρης κ.α, 2015, σ. 15). Το ελληνικό ποινικό σύστημα δε βάζει σε προτεραιότητα τα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά τη δημόσια ασφάλεια και ευταξία (Κουλούρης κ.α, 2015, σ. 15). Στο σχέδιο επιτήρησης κρατούμενων δε γίνεται σαφές η υποστήριξη στην εύρεση εργασίας και ανάπτυξης δεξιοτήτων, αντίθετα οι υπηρεσίες ασχολούνται κυρίως με την επίβλεψη (Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 15). Από αυτή την άποψη οι παραβάτες νιώθουν ένα είδος στιγματισμού και ετικετοποίησης η οποία οδηγεί το άτομο στην κοινωνική περιθωριοποίηση και στην υποτροπή στο έγκλημα (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 245-247). Κάποιοι κρατούμενοι δεν έχουν δικαίωμα άσκησης έφεσης και δεύτερης ακρόασης ενώπιον του δικαστηρίου με απόφαση του εισαγγελέα ενώ έχει παρατηρηθεί ότι πολύ συχνά υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για την εύρεση εργασίας σε αποφυλακισμένους τους επιλέγουν ανάλογα με τα προσωπικά τους στοιχεία, την ταυτότητα τους και το αδίκημα που έχουν διαπράξει (Αρτινοπούλου & Καμαράκης, 2019, σ. 10).

Το σωφρονιστικό σύστημα σήμερα ως μέσο αντεγκληματικής πολιτικής ενυπάρχει ως κατασταλτικός παράγοντας του εγκλήματος για την πρόληψη και την αποτροπή αξιόποινων πράξεων και την αναμόρφωση των εγκλείστων και κατά συνέπεια την επανένταξη τους (Κουλούρης, 2017, σ.7). Ωστόσο η σωφρονιστική πρακτική έχει διαφορετικά αποτελέσματα, στιγματοποιεί τους κρατούμενους, αναπαράγει την περιθωριοποίηση και εξελίσσει τις παρεκκλίνουσες συμπεριφορές από την κοινωνία και τις διωκτικές αρχές (Κουλούρης, 2017, σ. 7). Η αδιάκοπη θέληση για αποδοχή σε οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα οδηγεί τους κρατούμενους στην ένταξη τους σε εγκληματικές ομάδες εντός της φυλακής (Παπαγεωργίου, 2023). Η ανεξάρτητη ιεραρχικά δομημένη κοινωνία της φυλακής με τους δικούς της νόμους έχει δημιουργήσει την ανασφάλεια στους εγκλείστους ότι δεν θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στους κανόνες της πραγματικής ελευθερίας και ζωής (Παπαγεωργίου, 2023).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΤΟ ΝΟΡΒΗΓΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το νορβηγικό σωφρονιστικό πρότυπο σήμερα αποτελεί υπόδειγμα – μοντέλο σωφρονιστικού συστήματος (First Step Alliance, 2023). Ωστόσο τη δεκαετία του '90 η Νορβηγία είχε σοβαρό πρόβλημα υποτροπής αποφυλακισμένων (First Step Alliance, 2023). Η εγκληματικότητα προερχόμενη από πρώην κατάδικους ανερχόταν στα 70% (First Step Alliance, 2023). Το τότε σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας βασιζόταν στη φυλάκιση ως τιμωρία με ανταποδοτικό χαρακτήρα (First Step Alliance, 2023) όπως ακριβώς και της Ελλάδας. Αυτό επιτυγχανόταν με βαρύτατες και μακροχρόνιες ποινές σε άθλιες συνθήκες κράτησης (First Step Alliance, 2023). Η αντεγκληματική πολιτική που χρησιμοποιούσε η Νορβηγία είχε το τιμωρητικό - ανταποδοτικό πρότυπο της άμυνας της κοινωνίας απέναντι στο έγκλημα. Δηλαδή η φυλακή δεν ήταν χώρος σωφρονισμού αλλά τιμωρίας και ανταπόδοσης για το κακό που προξένησαν οι εγκληματίες στην κοινωνία (Βιδάλη, 2017, σσ. 18-19). Ο εγκληματίας αντιμετωπίζεται ως «ασθενής» και η ποινή του ως «θεραπεία» (Βιδάλη, σσ. 18-19). Η ποινή που του επιβάλλεται αναλογεί με το χρόνο που θα διαρκέσει η αποθεραπεία του · δεν εξαρτάται λοιπόν από το βαθμό επικινδυνότητας και τη σοβαρότητα του εγκλήματος που έχει διαπραχθεί (Papendorf, 2020, σ. 128).

Η σωφρονιστική λογική της «θεραπείας» έχει ως αποτέλεσμα την ατομική πρόληψη του εγκλήματος (Papendorf, 2020, σ. 128). Ειδικότερα το συγκεκριμένο σωφρονιστικό σύστημα απευθυνόταν κυρίως στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, σε άστεγους και επαίτες, εξαρτημένους από παραισθησιογόνες ουσίες και ανήλικους παραβάτες (Papendorf, 2020, σ. 128). Οι συγκεκριμένες ομάδες εγκληματιών εξαναγκάζονταν σε εργασία χωρίς αμοιβή · αυτό μέρος της «θεραπείας-τιμωρίας» τους (Papendorf, 2020, σ. 128). Το συγκεκριμένο πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής συνδέεται άρρηκτα με την εγκληματολογική θεωρία του

Θετικισμού και συγκεκριμένα της Ιταλικής Θετικής Σχολής του Cesare Lambroso, του Enrico Ferri και του Raffaele Garofalo (Κουλούρης, 2019, σ. 22).

6.1. ΤΟ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ (borstal model ή self supply model)

Στα τέλη της δεκαετίας του '60 προκλήθηκαν πολιτικές αναταράξεις στη Νορβηγία εξαιτίας του συγκεκριμένου ποινικού και σωφρονιστικού συστήματος αντιμετώπισης και καταστολής του εγκλήματος (Papendorf, 2020, σ. 128). Μεγάλη συμβολή στις εξεγέρσεις του 1968 ήταν η πολιτική οργάνωση KROM (the Norwegian Association for Penal Reform)(Papendorf, 2020, σ. 128). Η KROM συστάθηκε το 1968 από 1500 μέλη, ανάμεσα τους πρώην και νυν κατάδικους, διανοούμενους και πολιτικά πρόσωπα (Mathiesen, 1974, σ. 45). Αρχικά η δημιουργία της είχε σκοπό να παρέχει βοήθεια σε κρατούμενους και να ασκήσει πολιτική επιρροή με στόχο την αλλαγή του σωφρονιστικού και ποινικοκατασταλτικού συστήματος δηλαδή του αναμορφωτικού σωφρονιστικού συστήματος (Mathiesen, 1974, σ. 45).

Το αναμορφωτικό σύστημα έλαβε αυστηρές κριτικές ειδικότερα από την KROM γι 'αυτό και οι πολιτικές αντιδράσεις (Papendorf, 2020, σ. 128). Το πρόβλημα δεν προερχόταν μόνο από την ειδική μεταχείριση σε συγκεκριμένες ομάδες ατόμων από τις σωφρονιστικές υπηρεσίες αλλά ο τιμωρητικός, ανταποδοτικός χαρακτήρας είχε αυξήσει κατά πολύ τον υποτροπιασμό και τη δημιουργία νέας εγκληματικότητας με την αποφυλάκιση των κρατουμένων (Papendorf, 2020, σ. 128). Μόλις το 91% των αποφυλακισμένων εγκληματούσαν ξανά (Papendorf, 2020, σ. 128). Εκ του αποτελέσματος, το ποινικό και σωφρονιστικό σύστημα είχε αποτύχει, όχι μόνο ως προς την αποτροπή νέου είδους εγκληματικότητας αλλά και στη γενική θεώρηση του σωφρονιστικού κώδικα περί επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία (Papendorf, 2020, σ. 128).

Η επιχειρηματολογία της KROM για την καταστολή των μορφωτικού – τιμωρητικού συστήματος προήλθε από την κοινωνιολογική και εγκληματολογική θεωρία της απόκλισης (Papendorf, 2020, σ. 129). Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο η απόκλιση, η κοινωνική παρέκκλιση ή στιγματοποίηση αποδίδεται σε ένα άτομο της κατώτερης κοινωνικής τάξης από τις κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 99-101, 245-247). Σε κάθε περίπτωση, χρονική ή τοπογραφική, οι αποκλίσεις αλλάζουν

ανάλογα με τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις των κυρίαρχων ομάδων (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 99-101,245-247). Ως επακόλουθο, η κοινή γνώμη και τα μέσα ενημέρωσης δημιουργούν στερεότυπα και αρνητικές ετικέτες για τις αποκλίνουσες συμπεριφορές (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 99-101,245-247). Η θεωρία της απόκλισης θεωρήθηκε σημαντική στην κατάληψη του μοντέλου της αναμόρφωσης και στη διαδικασία παρασκευής του νόμου (Papendorf, 2020, σ. 129).

Δυστυχώς παρατηρείται ότι το μορφωτικό-τιμωρητικό πρότυπο χρονολογούμενο την δεκαετία του '60 έχει σημαντικές ομοιότητες με το σωφρονιστικό πρότυπο της Ελλάδας σήμερα. Όπως η Νορβηγία τότε, έτσι και η Ελλάδα του σήμερα εγκλωβίζει τους κρατούμενους της με σκοπό την τιμωρία, την κοινωνική αποστέρηση με αποτέλεσμα την συνεχιζόμενη παραγωγικότητα εγκληματιών.

6.2.ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (import model)

Μετά τις πολιτικές εξεγέρσεις του 1968, το σωφρονιστικό σύστημα άλλαξε το 1970 στο κυρίαρχο, μέχρι και σήμερα μοντέλο εισαγωγής πληροφοριών (Langelid, 1999, σ. 52). Το συγκεκριμένο σωφρονιστικό μοντέλο θεωρείται σύλληψη του κορυφαίου εγκληματολόγου της Νορβηγίας Niels Christie, ο οποίος κατάφερε να διαχωρίσει το ποινικό δίκαιο και την ποινική δικαιοσύνη από την νορβηγική εγκληματολογία (Καραγιαννίδης, 2021, σ. 106). Ο Christie ήταν οπαδός του μοντέλου της αντεγκληματικής πολιτικής του καταργητισμού, δηλαδή της κατάργησης του ποινικού συστήματος και κάθε είδους δεσμούς στέρησης της ελευθερίας, και της αποκαταστατικής και επανορθωτικής δικαιοσύνης δηλαδή όταν το έγκλημα εκλαμβάνεται ως μία βλάβη παρά ως παραβίαση του νόμου, γι' αυτό δίνεται και έμφαση στο θύμα με σκοπό την συμφιλίωση θύματος και θύτη (Καραγιαννίδης, 2021, σ. 107).

Το μοντέλο εισαγωγής πληροφοριών αναδεικνύει ίσα δικαιώματα και ίση μεταχείριση σε όλους τους φυλακισμένους (Langelid, 1999, σ. 52). Ειδικότερα προτείνει ίσα δικαιώματα στην εκπαίδευση, στην υγεία, στις κοινωνικές επαφές και στον πολιτισμό όπως σε σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία (Langelid, 1999, σ. 52). Σύμφωνα με τον Christie η προβληματική του αναμορφωτικού μοντέλου είναι η επικινδυνότητα των επαγγελματιών γιατρών και των «επαγγελματιών» των φυλακών να χάσουν την ουσία του επαγγέλματος τους αλλά και την

επαφή τους με τον έξω κόσμο (Langelid, 1999, σ. 52). Γι' αυτό κατά τον ίδιο δεν είναι απαραίτητο να διοριστεί εξειδικευμένο εκπαιδευτικό ιατρικό προσωπικό στα σωφρονιστικά ιδρύματα αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί του υπάρχοντος του εκπαιδευτικού και ιατροφαρμακευτικού συστήματος (Langelid, 1999, σ. 52).

Κατά αυτόν τον τρόπο η χρηματοδότηση και η διευθέτηση των υπηρεσιών που θα παρέχονται στους κρατούμενους δεν θα ανήκουν στο σωφρονιστικό προσωπικό (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Έτσι τα δικαιώματα και η σωφρονιστική μεταχείριση θα κατανέμεται ισάξια σε όλους τους κρατούμενους όπως σε όλους τους πολίτες (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Ο διαχωρισμός και οι διακρίσεις θα μειωθούν και οι κρατούμενοι θα απολαμβάνουν τις κοινωνικές υπηρεσίες που θα απολάμβαναν και στον έξω κόσμο (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Διασφαλίζεται λοιπόν η μη στιγματοποίηση και μη κοινωνική περιθωριοποίηση του κατάδικου. Ο κρατούμενος θα θεωρεί τον εαυτό του μέλος της κοινωνίας ακόμα και μέσα στη φυλακή (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Με αυτόν τον τρόπο η επανένταξη του θα είναι ευκολότερη και ο ίδιος δεν θα θεωρεί τον εαυτό του αποκλίνουσα συμπεριφορά όταν αποφυλακιστεί (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Για το λόγο αυτό δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στη μετασωφρονιστική μεταχείριση για να μην αποκοπούν ποτέ από την ομπρέλα της κοινότητας και η επανένταξή τους να πραγματοποιηθεί ομαλά (Hoidal, 2018, σ. 61).

Εν κατακλείδι το σωφρονιστικό κατάστημα δεν οργανώνεται από τον διοικητή της φυλακής αλλά αποτελεί αποτέλεσμα συναυτουργίας των κοινωνικών και κρατικών υπηρεσιών (Oster & Rokkan, 2018, σ. 80). Οι σωφρονιστικές υπηρεσίες σε συνεργασία με το κράτος πρόνοιας συμβάλλουν στις λειτουργικές ανάγκες των σωφρονιστικών ιδρυμάτων με σκοπό την επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία (Papendorf, 2020, σ. 129). Αρμοδιότητα των σωφρονιστικών υπηρεσιών είναι ο συντονισμός, η υποδοχή και η εφαρμογή των λειτουργιών που προσφέρουν οι κρατικές υπηρεσίες (Johnsen & Fridhov, 2018). Εντός της φυλακής το σωφρονιστικό προσωπικό είναι αυτό που θα κατανέμει ισάξια τις υπηρεσίες και τα αγαθά που δίνονται στους κρατούμενους και θα συμπράξει στην επανένταξη των κρατουμένων στην κοινωνία (Johnsen & Fridhov, 2018). Η συνεργασία των κρατικών υπηρεσιών δεν αποτελεί καινοτομία στο νορβηγικό κράτος, δεν θεμελιώνεται μόνο με το νομοθετικό

πλαίσιο αλλά και με δημόσιες συμβάσεις, αποφεύγοντας έτσι οποιοδήποτε είδους ανταγωνισμού, αθέμιτου ή μη (Johnsen & Fridhov, 2018).

Το πρότυπο σωφρονισμού του Christie απέχει πολύ από την πραγματικότητα του ελληνικού σωφρονισμού. Η μεταχείριση των κρατούμενων στην Ελλάδα δεν μοιράζεται ισομερώς από το σωφρονιστικό προσωπικό και την διοίκηση της φυλακής, αφού παρατηρείται ιδιαίτερη μεταχείριση σε αυτούς που έχουν την εξουσία εντός και εκτός φυλακής, όπως εγκληματίες του λευκού κολάρου και εγκληματίες του οργανωμένου εγκλήματος. Το ελληνικό πρότυπο δεν σκοπεύει ουσιαστικά και πρακτικά στο εκπαιδευτικό και αναμορφωτικό-επανεντακτικό χαρακτήρα της φυλακής παρ' όλες τις προσπάθειες.

6.3.ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΗΣ ΚΑΝΟΝΙΚΟΤΗΤΑΣ (normality model)

Το νορβηγικό σωφρονιστικό μοντέλο θεμελιώνεται με βάση πέντε αρχές :

- 1.ο σκοπός της φυλακής είναι η ανθρωπιστική προσέγγιση της τιμωρίας
- 2.η αρχή της δίκαιης δίκης
- 3.η αρχή της ίσης μεταχείρισης
4. η αρχή ότι τα άτομα που έχουν καταδικαστεί εκτίουν την ποινή τους με το στερητικό της ελευθερίας και
5. η αρχή της κανονικότητας (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Θεμελιώδης λίθος του νορβηγικού σωφρονιστικού συστήματος είναι η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Αυτό επιτυγχάνεται αν οι κρατούμενοι μεταχειρίζονται με σεβασμό και ανθρωπιά όπως όλοι οι πολίτες (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Η ανθρώπινη διαβίωση στη φυλακή τους προετοιμάζει για την επανένταξη τους στην κοινωνία, την επιστροφή τους στην κανονικότητα (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Ο εγκλεισμός τους δεν πρέπει να διαφέρει σε τίποτα από τη ζωή τους πριν την στέρηση της ελευθερίας τους (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Η πραγματική τους ποινή αφορά μόνο την αποστέρηση της ελευθερίας τους (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Οι άσχημες συνθήκες διαβίωσης οδηγούν στον τιμωρητικό χαρακτήρα της φυλάκισης, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Η ζωή στη φυλακή πρέπει να παραπέμπει στην κανονική ελεύθερη ζωή περιλαμβάνοντας χορήγηση αδειών, τηλεφωνικές επικοινωνίες και κοινωνικές επαφές με τους φίλους και την οικογένεια τους (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Επομένως το νορβηγικό κράτος σέβεται τον κρατούμενο ως άνθρωπο παρέχοντας του όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που θα είχε αν ζούσε στην ελεύθερη κοινωνία και τον προετοιμάζει στην επανένταξη του σε αυτή με σκοπό να μην υποτροπιάσει σε οποιοδήποτε είδους εγκληματική δραστηριότητα (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Στόχος του νορβηγικού κράτους είναι να θεσπιστεί ο πρώτος προστάτης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και να διαφυλάξει την κοινωνία από το έγκλημα (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Το πετυχαίνει με τη συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και υπηρεσίες ακολουθώντας διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Η σωφρονιστική μεταχείριση λοιπόν κρίνεται λιγότερο παρεμβατική στη διαβίωση των κρατουμένων (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Το σωφρονιστικό προσωπικό συμβάλλει μόνο στην διαφύλαξη της ασφάλειας και οργάνωσης της κοινωνίας της φυλακής (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

6.4.Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

Πρωταρχικός ρόλος της αντεγκληματικής πολιτικής της Νορβηγίας είναι η δημόσια ασφάλεια (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Η δημόσια ασφάλεια διασφαλίζεται μέσω των ρυθμίσεων του πολιτικού και του νομοθετικού συστήματος (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Σύμφωνα με το ποινικοκατασταλτικό σύστημα της Νορβηγίας οι ποινές αυξάνονται για εγκλήματα όπως η ανθρωποκτονία, ο βιασμός, η κακοποίηση παιδιών και η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα καθώς και για πράξεις όπου οι εγκληματίες δεν θέλουν να συμμορφωθούν ή προσπαθούν να δραπετεύσουν ή διαπράττουν εγκλήματα ενώ βαρύνονται ήδη με ποινικές κυρώσεις (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Από αυτή τη σκοπιά τα συγκεκριμένα

άτομα δεν πρόκειται να αλλάξουν την παραβατική τους δραστηριότητα είτε εντός είτε εκτός φυλακής (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Με αυτό τον τρόπο από τη μία βλάπτουν το σωφρονιστικό περιβάλλον υπό το φόβο ότι μπορεί να παρασύρουν και να μυήσουν στο έγκλημα κι άλλους κρατούμενους και από την άλλη αδιαμφισβήτητα δεν μπορούν να σωφρονιστούν ούτε να ενταχθούν στην ελεύθερη κοινωνία αφού δεν έχουν εγκαταλείψει την παραβατική τους συμπεριφορά (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα θεωρεί ότι αυτά τα άτομα είναι επικίνδυνα (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Για να προστατέψει την κοινωνία και να διασφαλίσει την ευταξία ανεβάζει το επίπεδο ασφάλειας συγκεκριμένων τροφίμων, σε αυτούς δηλαδή που θεωρεί ότι θα υποτροπιάσουν (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Δεν θα πρέπει να παραληφθεί όμως ότι ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις η ποινή δεν υπερβαίνει το προσδιορισμένο και καθορισμένο του εγκλήματος που έχει διαπραχθεί (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Σύμφωνα με τα παραπάνω, το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα θεωρεί ότι η μεγαλύτερη ασφάλεια στις φυλακές φέρνει και τα επιθυμητά αποτελέσματα στην μείωση της νέας εγκληματικότητας εκτός φυλακής (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Αφού όπως αναφέραμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο βασικός σκοπός του σωφρονιστικού συστήματος είναι η μείωση της υποτροπής σε νέου είδους εγκληματικότητα εντός και εκτός σωφρονιστικών καταστημάτων (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Η θεωρία και η πράξη έχει δείξει ότι η εγκληματική δραστηριότητα αναπτύσσεται εντός της φυλακής (Hirschfeld, 2015, σ. 29). Αυτό συμβαίνει λόγω της ζήτησης προϊόντων που δεν παρέχονται στους κρατούμενους. Σε αυτό το σημείο οι εγκληματικές ομάδες εντός φυλακής είναι σε θέση να προσφέρουν αυτά που δεν δύναται να δώσει το κράτος (Hirschfeld, 2015, σ. 29). Εκδηλώνεται λοιπόν μία σχέση προσφοράς ζήτησης (Hirschfeld, 2015, σ. 29). Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που το νορβηγικό σύστημα θεωρεί ότι η ανθρωπιστική μεταχείριση και η προσφορά αγαθών και υπηρεσιών θα μειώσει τις εγκληματικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια και μετά την έκθεση της ποινής τους (Hirschfeld, 2015, σ. 29). Από την άλλη η αυξημένη ασφάλεια ελέγχει τους επικίνδυνους για υποτροπίαση όπως τα άτομα του οργανωμένου εγκλήματος (Hirschfeld, 2015, σ. 29). Γιατί αυτές οι παραβατικές

συμπεριφορές δεν ξεχνούν την τεχνογνωσία και τις γνώσεις διάπραξης εγκληματικών πράξεων (Hirschfeld, 2015, σ. 30).

Επομένως, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, το οργανωμένο έγκλημα πολλές φορές ταυτίζεται με το έγκλημα του λευκού κολάρου (Hirschfeld, 2015, σ. 30). Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου, σύμφωνα με τον Sutherland και τη θεωρία του περί διαφορικής συναναστροφής, μαθαίνουν και εκπαιδεύουν ο ένας τον άλλον πώς να εγκληματήσουν. Υπό αυτές τις συνθήκες και σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα το νορβηγικό κράτος θέλει να διαχωρίσει τις φυλακές σε επίπεδο ασφάλειας ανάλογα με την επικινδυνότητα και τη βλάβη που μπορεί να προκαλέσει ο εγκληματίας στην κοινωνία και τους συγκρατούμενους του (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Ο βαθμός επικινδυνότητας αξιολογείται από εξειδικευμένο άτομο (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Το σωφρονιστικό προσωπικό εκπαιδεύεται με σκοπό οι ίδιοι να γίνουν παράδειγμα προς μίμηση για τους κρατούμενους και να εξελιχτούν σε άτομα εμπιστοσύνης (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Για να αναλάβει κάποιος τη θέση του σωφρονιστικού υπαλλήλου θα πρέπει να έχει περάσει δυο χρόνια στο πανεπιστήμιο με ειδικότητα τα ανθρωπινά δικαιώματα, το νόμο και την ηθική (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Τοποθετούνται σε διαφορετικά σωφρονιστικά καταστήματα ώστε να αποφευχθεί η στρατολόγηση (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Οι φυλακές χωρίζονται σε υψίστης και χαμηλής ασφαλείας και δομές μεταβατικής διαβίωσης (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Η αρχή της κανονικότητας περιλαμβάνει και την αρχή της μετάβασης και εξέλιξης του κρατούμενου (Kriminalomsorgen, 2023). Αυτό σημαίνει ότι η μετάβαση προς την επανένταξη στην κοινωνία γίνεται σταδιακά (Kriminalomsorgen, 2023). Δηλαδή αν κάποιος κρατούμενος σε φυλακή υψίστης ασφαλείας τα τελευταία χρόνια της ποινής τους ή ακόμα και όταν την έχει ολοκληρώσει μπορεί να παραμείνει σε φυλακή χαμηλής φύλαξης (Kriminalomsorgen, 2023). Με αυτόν τον τρόπο η μετάβαση στην κανονικότητα γίνεται πιο ομαλή (Kriminalomsorgen, 2023).

6.5.«ΦΥΛΑΚΕΣ-ΧΩΡΙΑ»

Ως μέρος ανάπτυξης του προτύπου της κανονικότητας, το νορβηγικό κράτος δημιούργησε τις «φυλακές χωριά» (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Οι φυλακές χωριά είναι μία προσομοίωση της πραγματικότητας, ένας χώρος εκπαίδευσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων με σκοπό να δώσει στον κρατούμενο μία ολιστική προσέγγιση για τη ζωή μετά την έκτιση της ποινής του (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Οι κρατούμενοι ζουν στη φυλακή όπως θα ζούσαν και στην έξω ζωή (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Έχοντας αποκτήσει δεξιότητες και την επαγγελματική κατάρτιση που τους παρέχει το σωφρονιστικό σύστημα οι τρόφιμοι εργάζονται και αμείβονται με κανονικό μισθό, πληρώνουν λογαριασμούς και αγοράζουν τρόφιμα όπως θα συνέβαινε και στην κανονική τους ζωή (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

6.5.1.BASTOY- «Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΦΥΛΑΚΗ»

Η Bastoy είναι από το 2007 η πρώτη «πράσινη φυλακή» (Αρκολάκη, 2011). Πρόκειται για μια χαμηλής ασφαλείας φυλακή που βρίσκεται σε ένα νησάκι έξω από το Oslo και φιλοξενεί άτομα που έχουν διαπράξει φόνους και πολλά σοβαρά και επαχθή εγκλήματα (Αρκολάκη, 2011). Οι εγκαταστάσεις και το σωφρονιστικό προσωπικό δεν προδίδουν σε τίποτα ότι πρόκειται για φυλακή (Αρκολάκη, 2011). Δεν υπάρχουν κελιά, συρματοπλέγματα, όπλα και κάγκελα (Αρκολάκη, 2011). Το προσωπικό της φυλακής με τη μόνη αρμοδιότητα αυτή του επόπτη φοράνε πολιτικά ρούχα (Αρκολάκη, 2011). Ουσιαστικά είναι μία φάρμα που περιποιείται και καλλιεργείται από τους κρατούμενους και το προσωπικό (Αρκολάκη, 2011). Οι δουλειές στη φάρμα ξεκινάνε στις 8.30 και τελειώνουν στις 14.30 (Αρκολάκη, 2011). Μέχρι τις 23.00 το βράδυ έχουν ελεύθερο χρόνο να τον περάσουν όπως επιθυμούν οι ίδιοι (Αρκολάκη, 2011). Η καλλιέργεια της γης γίνεται με άροτρα, τα σκουπίδια ανακυκλώνονται και το μοναδικό μέσο μεταφοράς είναι το ποδήλατο (Αρκολάκη, 2011). Η φυλακή φιλοξενεί μόνο 125 κρατούμενους οι οποίοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία, το ψάρεμα, την μαγειρική και την ξυλουργική (Αρκολάκη, 2011). Παράλληλα κάποιοι εξ' αυτών εργάζονται στο πλοίο που πηγαίνει στην ηπειρωτική χώρα (Αρκολάκη, 2011).



Φυλακή Bastoy 1



Κελιά φυλακών Bastoy 1

6.5.2. ΦΥΛΑΚΗ HALDEN

Η φυλακή Halden βρίσκεται κι αυτή λίγα χιλιόμετρα από το Oslo και πρόκειται για υψίστης ασφαλείας φυλακή (Gentleman, 2012). Αν και η συγκεκριμένη φυλακή φιλοξενεί από ψυχοπαθείς δολοφόνους μέχρι και τρομοκράτες όπως τον Anders Behring Breivik ο οποίος δολοφόνησε δεκάδες παιδιά σε κατασκήνωση το 2011 αφού πρωτίτερα είχε τοποθετήσει βόμβα στο Oslo (Gentleman, 2012). Ακόμα και στην περίπτωση του δεν του έχει στερηθεί κανένα δικαίωμα και αντιμετωπίζεται όπως όλοι υπόλοιποι τρόφιμοι (Gentleman, 2012).

Ωστόσο είναι ίσως η μοναδική περίπτωση που μπορεί να μη βγει ποτέ από την φυλακή ακόμα κι αν εκτίσει την ποινή του εκτός και αν συμμορφώθηκε ή αν θελήσει ο ίδιος να αναθεωρήσει και να επανενταχθεί στην κοινωνία (Gentleman, 2012). Η Halden τοποθετείται μέσα σε ένα δάσος με μοντέρνα έπιπλα σκανδιναβικού στυλ (Gentleman, 2012). Τα δωμάτια είναι μονόκλινα με ξεχωριστό μπάνιο, τηλεόραση και παράθυρα με θέα στο δάσος (Gentleman, 2012). Η εγκατάσταση της φυλακής περιλαμβάνει βιβλιοθήκες, γήπεδα, στούντιο ηχογράφησης και τείχους αναρρίχησης (Gentleman, 2012). Το εκπληκτικό της αρχιτεκτονικής της φυλακής Halden είναι ότι από κανένα σημείο της δεν είναι ορατός ο τοίχος που χωρίζει τους κρατούμενους από την κοινωνία (Gentleman, 2012).



Φυλακές Halden 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα πραγματοποιηθεί με βάση την ποιοτική έρευνα με την ανάλυση δευτερογενών δεδομένων. Η ποιοτική έρευνα αποτελεί μια μέθοδο ιδιαίτερα αποδεκτή στο ευρύτερο φάσμα των κοινωνικών επιστημών διότι «καταγράφει» την κοινωνική πραγματικότητα με ερμηνείες και όχι με νούμερα όπως η ποσοτική έρευνα (Τσιώλης, 2013, σ. 5). Χαρακτηριστικό της είναι η αντικειμενικότητα της διότι πραγματοποιείται με βάση τις κοινωνικές συγκυρίες που επικρατούν σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες (Τσιώλης, 2013, σ. 5) καθώς εστιάζει στις κοινωνικές σχέσεις και την κοινωνική αλληλεξάρτηση (Tewksbury, 2009, σ. 39).

Η δευτερογενής ανάλυση πραγματοποιείται χρησιμοποιώντας δεδομένα που έχουν παραχθεί προγενέστερα για να αναδείξει τα κοινωνικά φαινόμενα (Τσιώλης, Σερντεδάκης, & Κάλλας, 2011, σ. 130). Η δευτερογενής ανάλυση ερευνά από την αρχή τα ευρήματα προγενέστερων μελετητών και κάτω από αυτές τις συνθήκες διαλέγουμε ποια δεδομένα θα χρησιμοποιήσουμε στη διεξαγωγή της έρευνας μας (Bryman, 2015, σ. 312). Η επιλογή της μεθόδου της ποιοτικής έρευνας γίνεται με σκοπό την πλήρη εξέταση και σκιαγράφηση της κοινωνικής πραγματικότητας εντός των σωφρονιστικών ιδρυμάτων και πως μεταχειρίζονται οι ισχυροί εγκληματίες σε σχέση με τους κοινούς.

Η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας στην εγκληματολογία θεωρήθηκε, ήδη από την δεκαετία του 60' και συγκεκριμένα από τη Σχολή του Σικάγο, ο καταλληλότερος για την εξέταση της κοινωνικής δομής (Meuser & Löschper, 2002, σ. 2). Με την μέθοδο του ποιοτικού ελέγχου θα επεκταθούμε στην ιστορική πραγματικότητα (Τσιώλης, 2013, σ. 7) της θεωρίας της κριτικής εγκληματολογίας με σκοπό η έρευνα μας να προσεγγιστεί από την κοινωνική δομή

της σωφρονιστικής πραγματικότητας των εγκλείστων σε συγκεκριμένες ομάδες (Τσιώλης, 2013, σ. 12) και πως αυτή η δομή έχει εξελιχθεί και αναπτυχθεί από τις ειδικές συγκυρίες και ειδικούς παράγοντες (Τσιώλης, 2013, σσ. 14-17). Εν κατακλείδι, η ποιοτική έρευνα συμβάλλει στον διεκπαιρευτικό έλεγχο των πτυχών που αναπαράγουν το έγκλημα μέσα στη κοινωνική δομή αλλά και πως ο κοινωνικός έλεγχος το προλαμβάνει ή το καταστέλλει (Tewksbury, 2009, σ. 39). Ειδικότερα στην προκειμένη θα μελετηθεί η κοινωνική κατασκευή της επιλεκτικής διαχείρισης των εγκληματιών του λευκού κολάρου στην Ελλάδα και στη Νορβηγία μέσα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις και αφού αποσαφηνιστούν θα αναλυθεί η σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου στην Ελλάδα και έπειτα στην Νορβηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΝΟΡΒΗΓΙΑ

8.1.ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΕ ΝΟΡΒΗΓΙΑ

8.1.1. ΜΙΚΡΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΤΗΝ ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Το μεγαλύτερο πρόβλημα στην σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών του λευκού κολάρου στη Νορβηγία δεν είναι η ίδια η μεταχείριση γιατί, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω το σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας καλύπτεται από ισότητα και ισομέρεια στα

δικαιώματα για όλους τους κρατούμενους, αλλά η πολύ μικρή έως ελάχιστη «υποδοχή» των εγκληματιών του λευκού κολάρου στα δικαστήρια (Gotschalk, 2024, σ. 1). Εκτιμάται ότι μόλις ένας στους δέκα εγκληματίες του λευκού κολάρου φτάνουν στις δικαστικές αίθουσες διότι οι αστυνομικές αρχές δεν θεωρούν επικίνδυνα τα συγκεκριμένα εγκλήματα με αποτέλεσμα να μην ασχολούνται και ιδιαίτερα με αυτά (Gotschalk, 2024, σ. 1). Πως λοιπόν οι συγκεκριμένοι εγκληματίες δεν θα επαναλάβουν τα ίδια εγκλήματα αν δεν τιμωρηθούν αφού ο σκοπός της τιμωρίας είναι η πρόληψη της αποτροπής από το έγκλημα (Gotschalk, 2024, σ. 2); Στην πραγματικότητα όμως φαίνεται πως δεν παίρνει αρκετά σοβαρά την οικονομική εγκληματικότητα αφού οι υποθέσεις ανατίθενται σε τοπικές αστυνομικές αρχές ενώ παράλληλα η ποινή δεν ξεπερνάει τα εννιά χρόνια με τις περισσότερες των υποθέσεων να καταδικάζονται για 2 χρόνια (Gotschalk, 2024, σ. 3).

Σύμφωνα λοιπόν με τις θεωρητικές προσεγγίσεις της έννοιας της επικινδυνότητας, οι νορβηγικές αρχές θεωρούν επικίνδυνο τον εγκληματία που θα προκαλέσει άμεση βλάβη στην κοινωνία και στη δημόσια ασφάλεια στιγματίζοντας συγκεκριμένη μερίδα κοινών και βίαιων εγκληματιών και απομακρύνονται από τον θεσμό της ποινικοποίησης των σοβαρών εγκλημάτων (Γασπαρινάτου, 2018, σ. 211). Όπως είχε διαπιστώσει και ο Jock Young, ο ποινικός νόμος επιλέγει να τιμωρήσει τους εγκληματίες της κατώτερης τάξης από τους οποίους δεν έχει να αποκομίσει κάποιο όφελος και μοιραία και «συμπτωματικά» αποτελούν τον άμεσο κίνδυνο για την ασφάλεια της κοινωνίας αλλά και να δικαιολογήσει την ύπαρξη του ποινικού συστήματος (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 130).

Στην ίδια σκέψη είχε καταλήξει και ο Howard Becker και με τη διαδικασία κατασκευής του νόμου από την πολιτική εξουσία ότι ο νόμος επιβάλλεται και επιλέγεται με σκοπό να στρέψει το ενδιαφέρον των προβλημάτων της κοινωνίας αλλού και όχι στην ουσία του προβλήματος, δηλαδή της λειτουργικότητας του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σσ. 246-249). Ουσιαστικά και πρακτικά για τη Νορβηγία η καταδίκη των εγκληματιών του λευκού κολάρου είναι περισσότερο σημαντική από την ποινή από τη στιγμή που δεν τίθεται θέμα περισσότερης ανησυχίας από τις νορβηγικές αρχές η βλάβη που προκαλεί η εγκληματικότητα του λευκού κολάρου (Gotschalk, 2024, σ. 3).

8.1.3. Η ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΕΙΝΑΙ Η «ΚΑΚΗ» ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΝΟΡΒΗΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Ωστόσο για τις αστυνομικές αρχές η μεγαλύτερη βλάβη που μπορούν να αποδώσουν στους εγκληματίες του λευκού κολάρου επέρχεται πριν την καταδικαστική απόφαση (Gotschalk, 2024, σ. 1). Η κακή υπερέκθεση στον τύπο, η απώλεια της εργασίας τους, η οικογενειακή καταστροφή κτλ τους προκαλεί μεγαλύτερο κακό από την οποιαδήποτε ποινή (Gotschalk, 2024, σ. 1). Ειδικότερα η νορβηγική αστυνομία έχει μια δική της τακτική · να ανακοινώνει δελτία τύπου π.χ για οικονομικά εγκλήματα είτε πρόκειται για δικό της κανάλι, όπου έχει και τον απόλυτο έλεγχο, είτε πρόκειται για ιδιωτικό μέσο ενημέρωσης, όπου εκεί οι πληροφορίες που μεταδίδονται δεν «περνάνε» εξ' ολοκλήρου από τις αστυνομικές αρχές (Gotschalk, 2024, σ. 2). Ο προβληματισμός στη δεύτερη περίπτωση είναι αν τα δελτία τύπου μεταδίδουν ειδήσεις βασιζόμενα στην απόλυτη αλήθεια ή αν παράγουν ειδήσεις με σκοπό να προκαλέσουν κάποιου είδους «προβληματισμού» με σκοπό να εξυπηρετήσουν άλλα συμφέροντα, όπως είχε επισημάνει και η θεωρία της ετικέτας και ειδικότερα η θεωρία του Becker με την «σταυροφορία της ηθικής» (Κουλούρης, σ. 29).

Ωστόσο ο Stanley Cohen είχε γίνει πιο συγκεκριμένος μιλώντας για τους «ηθικούς πανικούς» και πως τα ΜΜΕ, υπό την προστασία της κυβερνητικής εξουσίας, μπορούν να «υπερεκθέσουν» ένα «πρόβλημα» με αποτέλεσμα την κοινωνική περιθωριοποίηση και την παρέκκλιση (Βιδάλη & Κουλούρης, 2012, σ. 260). Μάλιστα είχε διαπιστωθεί ότι πολλές φορές η κακή δημοσιότητα που παίρνει ένα οικονομικό «σκάνδαλο» οδηγεί στο στιγματισμό και στη περιθωριοποίηση του οικογενειακού τους περιβάλλοντος προκαλώντας μη δυνατή επανένταξη στην κοινωνία μετά την παραμονή τους στη φυλακή (Gotschalk, 2024, σ. 2).

Βέβαια μην ξεχνάμε ότι οι συνθήκες διαβίωσης στις φυλακές της Νορβηγίας και συγκεκριμένα στη φυλακή Bastoy (η συνηθέστερη φυλακή για εγκληματίες του λευκού κολάρου) είναι ιδεατές, οπότε περισσότερο τρομακτικό είναι το γεγονός της αποκάλυψης του «σκανδάλου» για τέτοιου είδους εγκληματίες παρά η καταδίκη (Gotschalk, 2024, σ. 2).

8.2.ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

8.2.1.ΑΥΣΤΗΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΥΠΕΡΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Σε αντίθεση με τη Νορβηγία η Ελλάδα, ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, έχει αυστηροποιήσει κατά πολύ τις ποινές της για τα εγκλήματα του λευκού κολάρου δηλαδή αυτά που βλάπτουν την ασφάλεια του κράτους και κλονίζουν τη δημόσια τάξη (Λαμπροπούλου, 2017). Απόρροια αυτού η υπεραύξηση του πληθυσμού των κρατουμένων του λευκού κολάρου και του οργανωμένου εγκλήματος στις ελληνικές φυλακές και η παραμονή τους σε αυτές για πολλά χρόνια (Λαμπροπούλου, 2017). Αξιοσημείωτο είναι ότι μόλις το 1996 το 17,2% του πληθυσμού των κρατουμένων εξέτιαν ποινές από 5-20 χρόνια ενώ 21 χρόνια μετά το ποσοστό εκτοξεύτηκε σχεδόν στο 75% (Λαμπροπούλου, 2017). Ο υπεραριθμός των κρατουμένων έρχεται σε αντίθεση με το μικρό σωφρονιστικό αριθμό σωφρονιστικών υπαλλήλων αφού σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του 2015 ο ένας σωφρονιστικός φύλακας ισοδυναμούσε με σχεδόν τέσσερις κρατούμενους (Λαμπροπούλου, 2017). Αυτό μας κάνει να αντιληφθούμε όχι μόνο την συνεχιζόμενη προσέλευση των εγκληματιών στα σωφρονιστικά ιδρύματα και την ανεπάρκεια του σωφρονιστικού συστήματος αλλά και την ελλιπή σωφρονιστική μεταχείριση που αναλογεί σε κάθε κρατούμενο (Κουράκης, 2019, σσ. 14-15). Ως εκ τούτου ακόμα και αν υπάρχει η διάθεση από τις σωφρονιστικές αρχές να τηρούνται όλοι οι κανόνες και οι προβλέψεις για ίση μεταχείριση προς όλους, επομένως και ίσων δικαιωμάτων, κάτι τέτοιο κρίνεται αδύνατο (Κουράκης, 2019, σσ. 14-15).

8.2.2.ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Παρόλα αυτά οι ελληνικές φυλακές πλέον χαρακτηρίζονται για την άτυπη ιεραρχία σε αυτές (Δανέζη κ.α 2023). Η εγκληματική δραστηριότητα, ειδικότερα των ατόμων που δραστηριοποιούνται σε οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες, συνεχίζεται εντός των φυλακών (Δανέζη κ.α 2023). Δεν είναι λίγες οι φορές που οι αστυνομικές αρχές έχουν καταγράψει συνομιλίες ηγετικών μελών του οργανωμένου εγκλήματος εντός των φυλακών να δίνουν οδηγίες σε «εξωτερικούς συνεργάτες» τους χρησιμοποιώντας παράνομο εργαλείο επικοινωνίας (κινητό) ενώ οι συγκρατούμενοι τους περιμένουν στην ουρά των ελάχιστων καρτοτηλεφώνων για να επικοινωνήσουν για λίγα λεπτά με οικεία τους πρόσωπα (Δανέζη κ.α 2023).

Τα σωφρονιστικά λοιπόν καταστήματα διαχέονται από μια άτυπη διοικητική ιεραρχία των «ανώτερων» εγκληματικά και «δικτυακά» κρατούμενων με το σωφρονιστικό προσωπικό και τη διοίκηση των φυλακών να σιωπά (Δανέζη κ.α 2023). Δεν είναι τυχαίο ότι οι «απλοί» κρατούμενοι δεν μπορούν να εμπιστευτούν τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους και να καταγγείλουν γεγονότα που συμβαίνουν εντός των φυλακών (Δανέζη κ.α 2023). Δυστυχώς η ζωή στις ελληνικές φυλακές χαρακτηρίζεται από φυλετικό και οικονομικό διαχωρισμό (Δανέζη κ.α 2023). Όπως ακριβώς στην ελεύθερη κοινωνία έτσι και στον μικρόκοσμο της κοινωνίας της φυλακής υπερτερεί η οικονομική και πελατειακή εξουσία (Δανέζη κ.α 2023).

Το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί σαν μια παράλληλη νόμιμη οικονομία ή επιχείρηση (Βιδάλη, 2017, σ. 152)., όπως είχε διαπιστώσει και ο William Chambliss, βρίσκοντας ευκαιρίες να εισχωρήσει στο κενό που αφήνει η λειτουργικότητα των κρατικών μηχανισμών (Σταμούλη, 2019, σ. 217). Κατά αυτό τον τρόπο οι εγκληματικές οργανώσεις των φυλακών εκμεταλλεύονται την ανεπάρκεια του σωφρονιστικού προσωπικού και επεμβένουν στην κοινωνία της φυλακής μέσω της προσφοράς και της ζήτησης «αγαθών» που δεν μπορούν να έχουν οι υπόλοιποι κρατούμενοι, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται οργανωμένες εγκληματικές ομάδες και μετά την αποφυλάκιση τους (Σταμούλη, 2019, σ. 217). Όπως είχε διαπιστώσει και ο Chambliss οι παράνομες «επιχειρήσεις» οργανώνονται μέσω δικτύων με σχέσεις πατρωνείας και πελατείας με άτομα της εξουσίας (Σταμούλη, 2019, σ. 218), στην προκειμένη με άτομα της διοίκησης και φύλαξης των σωφρονιστικών ιδρυμάτων. Τα μέσα που χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα για να διαπράξει τις παρανομίες του συνδέονται και σε αυτή την περίπτωση με τα εγκλήματα του λευκού κολάρου αφού και τα δύο χρησιμοποιούν κοινωνικές γνωριμίες και καλύπτονται από την συμβιωτική σχέση παρανομίας και νομιμότητας (Βιδάλη, 2017, σ. 164).

8.2.3.ΚΕΛΙΑ “VIP” ΚΑΙ «ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗΣ» ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΩΝ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΚΟΛΑΡΟΥ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου ισχυρίζονται ότι οι συνθήκες διαβίωσης και κράτησης τους δεν είναι συνυφασμένες με το επίπεδο τους και το βαθμό της επικινδυνότητάς τους. Ισχυρίζονται ότι το κράτος πρέπει να μεριμνήσει και να χρηματοδοτήσει σωφρονιστικά καταστήματα που να συνάδουν με το κύρος τους (Σπανουδάκη, 2022). Έχει παρατηρηθεί ότι δράστες της υψηλής εγκληματικότητας αλλάζουν συχνά σωφρονιστικό περιβάλλον και

μεταφέρονται σε καταστήματα με χαμηλότερη φύλαξη και ευνοϊκότερες συνθήκες (Σπανουδάκη, 2022).

Εξαιτίας του φόβου της σωματικής τους ακεραιότητας δεν είναι λίγες οι φορές που ζητάνε προσωπική ασφάλεια αλλά και κελιά με λιγότερους και επιλεγμένους κρατούμενους (Σπανουδάκη, 2022). Τα κελιά συνήθως είναι γνωστά με το όνομα «κελιά VIP». Πρόκειται για δωμάτια με υψηλού κύρους τροφίμους, ανακαινισμένα από τους ίδιους ύστερα από δωρεά των οικείων τους ή και των ίδιων στα σωφρονιστικά καταστήματα (Σπανουδάκη, 2022). Προσεγγίζουν το σωφρονιστικό προσωπικό με σεβασμό και ευγένεια κατά την ένταξή τους στις φυλακές (Σπανουδάκη, 2022). Παρόλα αυτά διαφαίνεται ότι δεν συνάπτουν ιδιαίτερη σχέση με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους (Σπανουδάκη, 2022). Απεναντίας απευθύνονται αποκλειστικά στην διοίκηση των φυλακών (Σπανουδάκη, 2022). Παράλληλα λόγω των κοινωνικών σχέσεων και της οικονομικής ευμάρειας τους, η νομική εκπροσώπηση είναι σαφώς καλύτερη ενώ οι πελατειακές σχέσεις με άτομα του πολιτικού σκηνικού και της ισχυρής ελίτ αποτρέπουν το σωφρονιστικό προσωπικό σε οποιαδήποτε διένεξη μαζί τους με αυτούς υπό τον φόβο κατάργησης από την εργασία τους (Σπανουδάκη, 2022).

Συμπεράσματα

Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου στην Ελλάδα φαίνεται να αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τους υπόλοιπους κρατούμενους (Βιδάλη, 2017, σ.84-85). Η επιλεκτική μεταχείριση και οι ταξικές ανισότητες λοιπόν φαίνεται να ξεπερνάνε την δικαστική αίθουσα και να φτάνουν στα κελιά των φυλακών (Κουλούρης 2019, σ. 25). Οι εγκληματίες του λευκού κολάρου έχουν την ευχέρεια να ζουν σε κελιά μόνοι τους και να «τροφοδοτούνται» υπηρεσίες και προϊόντα λόγω της οικονομικής τους ευχέρειας, τα γνωστά «κελιά VIP» (Σπανουδάκη, 2022), να εργάζονται εντός φυλακής σε προνομιούχες θέσεις ενώ οι κοινοί εγκληματίες διαβιούν συνωστισμένοι σε μικρό χώρο και ασχολούνται με χειρωνακτικές εργασίες (Παπαδάκου, 2013). Σημαντικό να επισημανθεί ξανά ότι οι εγκληματίες του λευκού κολάρου δεν «σπαταλάνε» πολύ χρόνο στη φυλακή (Σπανουδάκη, 2022). Αν και τα τελευταία χρόνια με το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης τα οικονομικά εγκλήματα έχουν υπεραυξηθεί, ωστόσο οι εγκληματίες τέτοιων εγκλημάτων δεν παραμένουν στην φυλακή είτε γιατί πληρώνουν το

αντίστοιχο οικονομικό αντίτιμο είτε λόγω της καλής διαγωγής τους και του λευκού ποινικού μητρώου αφήνονται ελεύθεροι νωρίτερα (Σπανουδάκη, 2022). Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η διαφορετική σωφρονιστική μεταχείριση παραβιάζει βασικά ανθρώπινα δικαιώματα (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Παραβιάζεται η αρχή της ισότητας, η αρχή της ισονομίας και η αρχή του κράτους δικαίου. Θίγεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ο ανθρώπινος σεβασμός (Κουράκης, 2019, σ. 17).

Αντίθετα το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα δεν έχει να φοβάται για κάτι τέτοιο (Μανούκα, 2021). Οι εγκληματίες τους αντιμετωπίζονται ισότιμα εντός της φυλακής (Μανούκα, 2021). Στην «κοινωνία» της νορβηγικής φυλακής δεν υπάρχουν αποκλίσεις ούτε παρεκκλίσεις (Μανούκα, 2021). Όλοι έχουν ένα κοινό σκοπό να επανενταχθούν στην κοινωνία και να αναμορφωθούν έτσι ώστε να μην ξαναεγκληματίσουν (Μανούκα, 2021). Ωστόσο το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα βασίζεται στην δημόσια ασφάλεια και στην επικινδυνότητα του εγκληματία (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008). Αν δεχτεί και θεωρήσει μέσα από τις ποινικές διαδικασίες ότι το άτομο είναι επικίνδυνο τότε θα μεταβεί σε φυλακή υψίστης ασφάλειας με όλα τα προνόμια και τις υπηρεσίες που δίνονται και στους υπόλοιπους τροφίμους (Norwegian Ministry of Justice and the Police, 2008).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα επικίνδυνου εγκληματία κατά την Νορβηγία αποτελεί η περίπτωση του Anders Breivik ο οποίος εκτίει ισόβια κάθειρξη για 77 δολοφονίες και μια τρομοκρατική επίθεση (Kennedy, 2016). Παρόλα αυτά ζει με απόλυτες ανέσεις και δεν του λείπει τίποτα από την καθημερινή του ζωή (Kennedy, 2016). Να αναφέρουμε όμως ότι πριν λίγο καιρό είχε κάνει μήνυση στο κράτος της Νορβηγίας για καταπάτηση των δικαιωμάτων του καθώς όπως ισχυρίζεται ζούσε πολύ καιρό στην απομόνωση, δεν του επιτρεπόταν να συνάψει κοινωνικές σχέσεις με ομότιμους ακροδεξιούς εξτρεμιστές εντός φυλακής ενώ όπως ανέφερε του γινόταν καθημερινός σωματικός έλεγχος (Kennedy, 2016). Γίνεται κατανοητό ότι το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα δεν ξεχωρίζει τους κρατούμενους του. Αυτό που ενδιαφέρει είναι η κοινωνική και η δημόσια ασφάλεια. Η διαφύλαξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων και ο σεβασμός στον άνθρωπο εντός της φυλακής είναι τα στοιχεία που θα μειώσουν την εγκληματικότητα.

Ιδιαίτερη φαίνεται και η μαρτυρία κρατουμένου ο οποίος είχε εκτίσει ποινή και στις νορβηγικές και στις ελληνικές φυλακές. Κατά τον ίδιο οι διαφορές των δύο συστημάτων

ξεκινάνε από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Στη Νορβηγία όταν καταδικαστείς ξέρεις πόσο χρόνο θα παραμείνεις στη φυλακή σε αντίθεση με την Ελλάδα. Στα νορβηγικά σωφρονιστικά καταστήματα η εργασία και η εκπαίδευση εντός φυλακής είναι υποχρεωτική (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Όχι βέβαια πως αν κάποιος δεν θέλει να το κάνει θα δεχτεί πιέσεις (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Το βασικότερο όμως δεν είναι αυτό αλλά ο μισθός που παίρνεις από την εργασία στην φυλακή μπορεί να μεταφερθεί στην έξω κοινωνία (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Ο κρατούμενος μπορεί λοιπόν να πληρώσει το ενοίκιο του, να στείλει χρήματα στην οικογένεια του κτλ (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Εν ολίγοις μπορεί να συντηρήσει την οικογένεια του μέσα από τη φυλακή όπως θα συνέβαινε αν ζούσε σε κανονικό περιβάλλον (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Ωστόσο τα χρήματα δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν εντός της φυλακής. Οτιδήποτε χρειαστούν οι τρόφιμοι παρέχεται απλόχερα από το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019).

Από την άλλη πλευρά στην Ελλάδα συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Οι κρατούμενοι εργάζονται για να μπορούν να επιβιώσουν εντός της φυλακής (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Αλλιώς το μόνο που τους δίνεται είναι τα απολύτως απαραίτητα για την επιβίωση τους και όχι την διαβίωση. Οι συνθήκες διαβίωσης είναι άθλιες σε αντίθεση με τις νορβηγικές φυλακές (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Τα ελληνικά κελιά είναι υπερφορτωμένα με διαφόρων ειδών εγκληματίες ενώ τα νορβηγικά περιορίζονται σε 1 ή 2 άτομα με ξεχωριστή τουαλέτα εντός των κελιών (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Η ζωή στη νορβηγική φυλακή παρέχει όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που θα είχαν στην κανονική τους ζωή όπως πρόσβαση στο διαδίκτυο, βιβλιοθήκες, γυμναστήριο, cinema και κάθε είδους δραστηριότητες (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019).

Το σημαντικότερο όμως είναι ότι στην Ελλάδα καταπατώνται τα ανθρώπινα δικαιώματα σε αντίθεση με την Νορβηγία όπου ο κρατούμενος αντιμετωπίζεται με σεβασμό (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Στις ελληνικές φυλακές η βία και οι απειλές έχουν πρωτεύοντα ρόλο (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Εκεί κυριαρχεί το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο ασκεί έναν δικό του κοινωνικό έλεγχο με το σωφρονιστικό προσωπικό να μην εμπλέκεται ή να διαπλέκεται υπό τη μορφή απειλής (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019). Το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα ασκείται με τέτοιο τρόπο ώστε να παράγει και να μαθαίνει το έγκλημα παρά να το αποτρέπει (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019) όπως είχε διαπιστώσει και ο Edwin Sutherland με τη θεωρία της διαφορικής συναναστροφής (Βασιλαντωνοπούλου, 2014, σ. 64). Αυτός είναι ο

λόγος της συνεχόμενης αύξησης των κρατουμένων στις φυλακές (Τσουνάκου-Ρουσιά, 2019) και του υπερπληθυσμού που επικρατεί στις ελληνικές φυλακές(Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4).

Ωστόσο το ποινικοκατασταλτικό σύστημα της Νορβηγίας «απαξιώνει» τα εγκλήματα του λευκού κολάρου θεωρώντας τα συγκεκριμένα εγκλήματα ότι δεν προκαλούν ιδιαίτερη άμεση βλάβη (Gotschalk, 2024, σ. 1) σε αντίθεση με τα ελληνικά ,επομένως δεν μπορεί να υπάρχει μια ουσιαστική συγκριτική σχέση ανάμεσα στις δύο χώρες αφού η μια (Νορβηγία)δεν υποδέχεται σχεδόν καθόλου εγκληματίες του λευκού κολάρου(Gotschalk, 2024, σ. 1) ενώ η άλλη (Ελλάδα)δεν ξέρει σε ποιο σωφρονιστικό κατάστημα να τους τοποθετήσει(Μαύρης, Κουλούρης, & Αναγνωστάκη, 2015, σ. 4).

Επίλογος

Το Νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα προσπάθησε να απομακρύνει την φυλάκιση ως ποινή στερητικής της ελευθερίας (Lappi-Seppälä & Nuotio, 2019, σ. 195) και το πέτυχε καθώς οι θεσμικές εγγυήσεις του σωφρονιστικού του συστήματος του επιτρέπουν να προστατευτεί από εξωγενείς παράγοντες (Horn & Ugelvik, 2017). Το σύστημα της Νορβηγίας αποσκοπεί στον επανεντακτικό χαρακτήρα του σωφρονισμού και της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Από την άλλη το ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα βασίζεται στο δικαιοκτικό πρότυπο και συνεπώς στον ανταποδοτικό χαρακτήρα του εγκλεισμού. Αυτό γίνεται σαφές και στον Ελληνικό Σωφρονιστικό Κώδικα κατά τον οποίο η φυλάκιση αποτελεί απομάκρυνση του επικίνδυνου ατόμου από την κοινωνία. Κατά αυτό τον τρόπο απομακρύνεται κάθε ενδεχόμενο επανένταξης του ατόμου στην κοινωνία. Αντίθετα το σωφρονιστικό σύστημα της Νορβηγίας απομακρύνει κάθε είδους τιμωρητικής φύσης και εισάγει τον κρατούμενο σε ένα περιβάλλον ίδιο ίσως και καλύτερο από αυτό που είχε στην ελεύθερη κοινωνία. Στόχος της Νορβηγικής κυβέρνησης είναι η εξάλειψη της υπότροπής σε νέου είδους εγκληματικότητα και κατά συνέπεια η μείωση της εγκληματικότητας. Από αυτή την άποψη το σωφρονιστικό ελληνικό δικαιοκτικό πρότυπο δεν τα καταφέρνει αφού διαφαίνεται ότι οι ελληνικές φυλακές ασφυκτιούν παρά τις ευρωπαϊκές και διεθνείς συστάσεις.

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αλεξιάδης, Σ. (2004). *Εγκληματολογία*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Π.Ν Σακκουλάς.

Αρκολάκη, Ε. (2011). Bastoy: Η "πράσινη" φυλακή. *wordpress.gr*, <https://elisavetarkolaki.wordpress.com/2011/09/11/bastoy-%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BD%CE%B7-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%AE/>.

Αρτινοπούλου, Β., & Καμαράκης, Ε. (2019). *Prison conditions in Greece*. Ρώμη: European Prison Observatory, research gate, https://www.researchgate.net/publication/362490771_European_Prison_Observatory_Prison_conditions_in_Greece_Prison_conditions_in_Greece.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). "Λευκά Κολάρα" & Οικονομικό Έγκλημα . Αθήνα: Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν Σακκουλάς.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2018). Η επικινδυνότητα των ισχυρών και η ισχύς των επικίνδυνων: παραλλαγές μιας μη συμβατικής πραγματικότητας. Στο Γ. Παπανικολάου, *Εξουσίες επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker: Whose side are we on?* Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2015). Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα : εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί. Στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρης, *Ηθικοί Πανικοί , Εξουσία και Δικαιώματα*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Συνήγορος του Πολίτη.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2016). Ποιοι είναι οι «εγκληματίες» στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου. *crime in crisis*, <http://crime-in-crisis.com/%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9-%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B5%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CF%80%CE%BF/>.

Βελτίωση των συνθηκών κράτησης στις φυλακές:Σχετικές νομοθετικές παρεμβάσεις. (2017). *socialpolicy*, <https://socialpolicy.gr/2017/11/%CE%B2%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82-%CF%86.html>.

Βιδάλη, Σ. (2007). Εγκλήματα του κράτους:Ούτε ασφάλεια , ούτε ελευθερία. Στο *Τιμητικός τόμος Ι. Μανωλεδάκη*. Π.Ν Σακκουλάς, <https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/%CE%95%CE%93%CE%9A%CE%9B%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91%20%CE%A4%CE%9F%CE%A5%20%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%A3%20%CE%91%CF%83%CF%86%CE%B1%CC%81%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%B1%20%CE%B7%CC%81%20%CE%95%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%B9%CC%81%CE%B1%202007%20.pdf.pdf>.

Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2018). Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από την διαδρομή του William Chambliss. *the art of crime*, <https://theartofcrime.gr/%CE%B7-%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7-%CE%B4/>.

- Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια: Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ., & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα συμπεριφορά & Ποινικό φαινόμενο*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γασπαρινάτου, Μ. (2018). Από την επικινδυνότητα στην αναλογιστική πρόγνωση κινδύνου: οι προκλήσεις και τα αδιέξοδα της θετικιστικής σκέψης. Στο Γ. Παπανικολάου, *Εξουσίες επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker: Whose side are we on?* Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.
- Γασπιρανάτου, Μ. (2019). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. ΕΑΠ.
- Γεωργουλός, Σ. (2019). Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. ΕΑΠ.
- Δανέζη, Η., Καραβάτσου, Β., Κωνσταντινίδης, Π., Μουρμούρης, Γ., Σωτήρης, Π., & Φωκιανός, Γ. (2023). Ελληνικές Φυλακές: Κρατούμενοι με προνόμια...VIP. *Το Βήμα*, <https://www.tovima.gr/print/society/kratoumenoi-crime-pronomia/>.
- Δασκαλάκης, Η. (1988). Η εξέλιξη της εγκληματολογικής σκέψης. *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/7417/7140>.
- Δασκαλάκης, Η. (1988). Ο θεσμός της φυλακής. Στο *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/7415>.
- Δημητρόπουλος, Ι. (2016). Η παράβαση (το έγκλημα), η εγκληματικότητα & ο εγκληματίας. *astynomia.gr*, <https://www.astynomia.gr/file/2016/03/18032016paravasieieklimat.pdf>.
- Δημόπουλος, Χ. (2009). *Σωφρονιστικό Δίκαιο*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ιωαννίδης, Β., & Κουτσελίνη, Α. (2002). Έγκλημα: Μια γενική θεώρηση ενός διαχρονικού φαινομένου. *Αστυνομική Ανασκόπηση*, <http://benl.primedu.uoa.gr/database1/egklima.pdf>.
- Καραγιαννίδης, Χ. (2021, Απρίλιος). In Memoriam Nils Christie [1928-2015]. *Urban Crime - An International Journal*, <https://ojs.panteion.gr/index.php/uc/article/view/260/242>.
- Καρύδης, Β. (2010). *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα*. Αντ. Ν. Σακκουλά.
- Κασάπογλου, Ά. (2018). Κοινωνική ιεραρχία και φυλακή: η περίπτωση των κρατούμενων του λευκού κολάρου. Στο Σ. Βιδάλη, Β. Αρτινοπούλου, Ν. Κουλούρης, Σ. Γεωργουλός, Ό. Θεμελή, & Γ. Παπανικολάου, *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια*

Hoawrd Becker. Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε.

Κοσμάτος, Κ., & Λαμπάκης, Χ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: Οργανωμένο έγκλημα και σχέσεις εξουσίας. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Κουλούρης, Ν. (2019). Διαταξικές και ενδοαταξικές διαστάσεις της κοινωνικής κατασκευής του εγκλήματος. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Κουλούρης, Ν. (2017). Ο αναπροσανατολισμός του "σωφρονιστικού συστήματος". *Εγκληματολόγοι: Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου*, <https://eemeke.org/452882676/426430720/437874702>.

Κουλούρης, Ν., Αλοσκόφης, Ο., Βιδάλη, Σ., Κόρος, Δ., & Σπυρέα, Σ. (2015). *ALTERNATIVES TO EUROPE : GREECE*. Ρώμη: European Prison Observatory, <https://www.prisonobservatory.org/alternatives/ALTERNATIVES%20TO%20PRISON%20IN%20EUROPE.%20GREECE.pdf>.

Κουράκης, Ν. (2019). Τα δικαιώματα των κρατουμένων στην Ελλάδα: Μη (Συνταγματική) Επιταγή χωρίς αντίκρουσμα: *crime in crisis*, <http://crime-in-crisis.com/%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB/>.

Κουρούτζας, Χ. (2019). Το έγκλημα αποδίδει: Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. ΕΑΠ.

Λαμπροπούλου, Έ. (2017, Φεβρουάριος). Εξελίξεις της εγκληματικότητας, του πληθυσμού των κρατουμένων και το κόστος των ελληνικών φυλακών. *The art of crime*, <https://theartofcrime.gr/%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80/>.

Μανούκα, Σ. (2021, Ιούνιος). Φυλακές που οδηγούν σε πραγματική επανένταξη: Το παράδειγμα της Νορβηγίας: Οι νορβηγικές φυλακές και το νορβηγικό σωφρονιστικό σύστημα ως πρότυπο. *crime times*, <https://www.crimetimes.gr/oi-norvigikes-filakes-kai-to-norvigiko-sofronistiko-systima-os-protipo/>.

Μαύρης, Μ., Κουλούρης, Ν., & Αναγνωστάκη, Μ. (2015). *Probation in Europe: Greece*. Confederation of European Probation (CEP), <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2021/07/Probation-in-Greece-final.pdf>.

Ντούνης, Α. (2011). Τα δικαιώματα των κρατουμένων και η εφαρμογή τους στο πεδίο της εργασίας. *Socialpolicy*, <https://socialpolicy.gr/2011/11/%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B5%CF%86.html>.

Πανάγος, Κ. (2013). Ulrich Beck. *the art of crime*, <https://theartofcrime.gr/old/oldartofcrime/old.theartofcrime.gr/index224f.html?pgtp=1&aid=1365407912>.

Παπαγεωργίου, Α. Μ. (2023). Ηγετικές μορφές στα προαύλια των φυλακών. Πώς αναδεικνύονται οι προσωπικότητες που ασκούν τον έλεγχο. *Crimetimes*, <https://www.crimetimes.gr/%CE%B7%CE%B3%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1/>.

Παπαδάκου, Γ. (2013). Οκτώ κρατούμενοι κάνουν κουμάντο στις φυλακές. *Το Βήμα*, <https://www.tovima.gr/2013/03/03/society/oktw-kratoymenoi-kanoy-n-koymanto-stis-fylakes/>.

Σκανδάμης, Μ. (2018). Η εξέλιξη της έννοιας της επικινδυνότητας. Στο Γ. Παπανικολάου, *Εξουσίες επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker: Whose side are we on?* Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Σπανουδάκη, Μ. (2022). Σύγκριση της ιδρυματικής μεταχείρισης των εγκληματιών του λευκού κολάρου και των στελεχών του οργανωμένου εγκλήματος στις ελληνικές φυλακές. Η οπτική του σωφρονιστικού προσωπικού. *art of crime*, <https://theartofcrime.gr/%CF%83%CF%8D%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B9%CF%83/>.

Σταμούλη, Ε. (2019). Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. ΕΑΠ.

Συστήματος, Ε. Μ. (2019). *Οδηγός Μελέτης για την αναμόρφωση του σωφρονιστικού συστήματος*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων, https://mve.gr/wp-content/uploads/2018/12/mve.study_guide_justice.2019.pdf.

Τάτσης, Ν. (1989). Η θεωρία του χαρακτηρισμού: ανθρωπιστικές προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία της αποκλίνουσας συμπεριφοράς. *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/view/7540/7270>.

Τζώρτζη, Χ. (2016). Κριτική Εγκληματολογία : μια μαρξιστική ανάλυση στην μελέτη του εγκληματικού φαινομένου. *Socialpolicy*, <https://socialpolicy.gr/2016/08/%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF>

<https://socialpolicy.gr/2016/07/%CF%83%CF%89%CF%86%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%83%CF%8D%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3.html>.

Τζώρτζη, Χ. (2016). Σωφρονιστικό Σύστημα: Η ελληνική πραγματικότητα. *Socialpolicy*, <https://socialpolicy.gr/2016/07/%CF%83%CF%89%CF%86%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%83%CF%8D%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CF%81%CE%B1%CE%B3.html>.

Τουρλεντέ, Ν. (n.d.). Παραβατικότητα, Φυλακές, Ψυχική Υγεία προς μια ολιστική προσέγγιση. Ανάκτηση από kratoumenoi.blogspot: https://kratoumenoi.blogspot.com/2010/02/blog-post_2218.html.

Τσιγκρή, Ά. (2021). Η αναμόρφωση του σωφρονιστικού μας συστήματος. *tsigris.gr*, <https://tsigris.gr/i-anamorfosi-tou-sofronistikou-mas-systimatos/>.

Τσιώλης, Γ. (2013). Η σχέση της ποιοτικής και ποσοτικής προσέγγισης στην κοινωνική έρευνα: από τη θέση περί "ριζικής ασυμβατότητας" στο συνδυασμό ή τη συμπληρωματικότητα των προσεγγίσεων, https://www.researchgate.net/publication/283497743_G_Tsioles_E_schese_poiotikes_kai_posotikes_ereunas_stis_koinonikes_epistemes_apo_ten_polemike_ton_paradeigmaton_stis_synthetikes_pr_osengiseis_Sto_MDaphermos_MSamatias_MKoukouritakes_SChiotakes_epim_Oi_.

Τσιώλης, Γ., Σερντεδάκης, Ν., & Κάλλας, Γ. (2011). Ερευνητικές υποδομές και δεδομένα στην εμπειρική κοινωνική έρευνα : Ζητήματα καταγραφής, τεκμηρίωσης και ανάλυσης κοινωνικών δεδομένων, Εκδόσεις Νήσος, https://sodanet.gr/storage/publications/nisos_2011/nisos_2011.pdf.

Τσουνάκου-Ρουσιά, Ε. (2019). Νορβηγικές ή ελληνικές φυλακές; Η σύγκριση μέσα από την εξιστόρηση ενός πρώην κρατούμενου. *the art of crime*, <https://theartofcrime.gr/%CE%BD%CE%BF%CF%81%CE%B2%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%AE-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B7-%CF%83%CF%8D%CE%B3%CE%BA/>.

Φαρσεδάκης, Ι. (2016). Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής. *crime in crisis*, <http://crime-in-crisis.com/%CE%B7-%CF%80%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%88%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82-%CF%89%CF%82-%CE%BC%CE%AD%CF%83%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B5/>.

Φυτράκης, Ε. (2023, Ιανουάριος). Νεοφιλελεύθερος σωφρονισμός και κοινωνική επανένταξη. *Εγκληματολόγοι για την Κριτική Εγκληματολογία , την Κοινωνική Δικαιοσύνη, την Αποκαταστατική Δικαιοσύνη , τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, https://drive.google.com/file/d/1c9VgZZcL5AEHs0vKGT9H2L7AC2_UJXWI/view.

Χαίδου, Α. (2018). *Ποινολογία - Σωφρονιστική*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Χαλκιά, Α. (2017). Αντεγκληματική πολιτική και συμμετοχή των πολιτών. Εγκληματολογικές Μελέτες.academia.edu, https://www.academia.edu/36386458/%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%AE_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CF%8E%CE%BD.

Χουλιάρης, Α. (2019). Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, & Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: ΕΑΠ.

Χουλιάρης, Α. (2018). Εξέλιξη και διαχρονική λειτουργία της έννοιας της επικινδυνότητας του δράστη στις ποινικές επιστήμες. Στο Γ. Παπανικολάου, *Εξουσίες επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος. 50 χρόνια Howard Becker: Whose side are we on?* Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. SAGE Publications.

Bryman, A. (2015). *Social research methods*. Oxford University Press.

Coyle, A. (2012). *Η διοίκηση των φυλακών :Μια θεώρηση υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*. Αντ.Ν. Σακκουλάς.

CPT. (n.d.). *Council of Europe*. Ανάκτηση από https://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt?p_p_id=com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_2sd8GRtnPW_2B&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_.

Europe, C. o. (2019). *Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 28 May to 5 June 2018*. Strasbourg: Council of Europe, Ανάκτηση από <https://rm.coe.int/1680909713>.

Europe, C. o. (2022). Έκθεση προς την ελληνική κυβέρνηση κατά την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT). Στρασβούργο, <https://rm.coe.int/1680a7ce97>.

Frampton, T. W. (2013). Predisposition and Positivism: The forgotten foundations of the entrapment doctrine. Στο *The Journal of Criminal Law and Criminology*. Northwestern University Pritzker School of Law, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=jclc&httpsredir=1&referer=>.

- Gentleman, A. (2012, Μάιος). Inside Halden, the most humane prison in the world. *The guardian*, <https://www.theguardian.com/society/2012/may/18/halden-most-humane-prison-in-world>.
- Gotschalk, P. (2024, Φεβρουάριος). Deterrence effects despite lack of prosecution: Punishment outcomes of white-collar crime investigations in Norway. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, https://www.researchgate.net/publication/378127149_Deterrence_effects_despite_lack_of_prosecutio_n_Punishment_outcomes_of_white-collar_crime_investigations_in_Norway.
- Hirschfeld, K. (2015). *Gangster States: Organised Crime, Kleptocracy and Political Collapse*. Palgrave Macmillan.
- Hoidal, A. (2018). *Normality behind the Walls: Examples from Halden Prison*. University of California Press, <https://online.ucpress.edu/fsr/article-abstract/31/1/58/110153/Normality-behind-the-WallsExamples-from-Halden?redirectedFrom=fulltext>.
- Horn, T., & Ugelvik, T. (2017). *Best in Class? Norwegian Incarceration and the Pragmatic Production of Legitimacy*, Researchgate.net, https://www.researchgate.net/publication/320872660_Best_in_Class_Norwegian_Incarceration_and_t he_Pragmatic_Production_of_Legitimacy.
- Johnsen, B., & Fridhov, I. M. (2018). Offender resettlement in Norway. Στο *Prisoner resettlement in Europe*, https://www.researchgate.net/publication/347755353_Offender_resettlement_in_Norway.
- Kennedy, M. (2016). Norwegian Mass Killer Wins Human Rights Case Over Prison Conditions. *the two way*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-36094575>.
- Kriminalomsorgen. (2023). *About the Norwegian Correctional Service*, <https://www.kriminalomsorgen.no/informasjon-paa-engelsk.536003.no.html>.
- Langelid, T. (1999). *The Sharing of Responsibility in the Rehabilitation of Prisoners in Norway: The Import-Model in Theory & Practice*. Correctional Education Association, <https://www.proquest.com/docview/1308694646?sourcetype=Scholarly%20Journals>.
- Lappi-Seppälä, T., & Nuotio, K. (2019). *Crime and Punishment*. European Context, https://www.researchgate.net/publication/329590151_Crime_and_Punishment.
- Mathiesen, T. (1974). *The Prison Movement in Scandinavia*. Social Justice/Global Options, <https://www.jstor.org/stable/29765889>.
- Meuser, M., & Löschper, G. (2002). Introduction: Qualitative Research in Criminology. *FORUM: QUALITATIVE SOCIAL RESEARCH SOZIALFORSCHUNG*, <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/876>.
- Oster, M. K., & Rokkan, T. (2018). *The Norwegian Approach to Electronic Monitoring*. University of California Press, <https://online.ucpress.edu/fsr/article-abstract/31/1/75/110155/The-Norwegian-Approach-to-Electronic?redirectedFrom=fulltext>.

Papendorf, K. (2020). 'The Unfinished': Reflections on the Norwegian Prison Movement. Στο *Acta Sociologica*,
https://www.researchgate.net/publication/249770493_The_Unfinished'Reflections_on_the_Norwegian_Prison_Movement.

Plummer, K. (2011). *The Labelling Perspective Forty Years On*. University of Essex,
https://www.researchgate.net/publication/301965999_The_Labelling_Perspective_Forty_Years_On.

Police, N. M. (2008). *Punishment that works - less crime - a safer society :Report to the Storting on the Norwegian Correctional Services*,
<https://online.ucpress.edu/fsr/article-abstract/31/1/52/110151/Punishment-That-Works-Less-Crime-A-Safe?redirectedFrom=fulltext>.

Ruggiero, V. (2012). Introduction;The organization of crime. Στο P. Gounev, & V. Ruggiero, *Corruption and Organized Crime in Europe;Illegal Partnerships*. Middlesex University.

Stadler, W., & Benson, M. (2012). Revisiting the Guilty Mind: The Neutralization of White-Collar Crime. *sagejournals*,
https://www.researchgate.net/publication/287181939_Revisiting_the_Guilty_Mind_The_Neutralization_of_White-Collar_Crime.

Taylor, I., Walton, P., & Young, J. (1973). *The new Criminology: For a social theory of deviance*. Routledge & Kegan Paul plc.

Tewksbury, R. (2009). Qualitative versus Quantitative Methods: Understanding Why Qualitative Methods are Superior for Criminology and Criminal Justice. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*.

What We Can Learn From Norway's Prison System: Rehabilitation & Recidivism. (2023, Νοέμβριος 26). *First Step Alliance*, <https://www.firststepalliance.org/post/norway-prison-system-lessons>.

CPT. (n.d.). *Council of Europe*, https://www.coe.int/en/web/cpt/about-the-cpt?p_p_id=com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_2sd8GRtnPW2B&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&com_liferay_journal_content_web_portlet_JournalContentPortlet_INSTANCE_.

Europe, C. o. (2022). Έκθεση προς την ελληνική κυβέρνηση κατά την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Ελλάδα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT). Στρασβούργο, <https://rm.coe.int/1680a7ce97>.

Hirschfeld, K. (2015). *Gangster States: Organised Crime, Kleptocracy and Political Collapse*. Palgrave Macmillan.

Ruggiero, V. (2012). Introduction;The organization of crime. Στο P. Gounev, & V. Ruggiero, *Corruption and Organized Crime in Europe;Illegal Partnerships*. Middlesex University.

*Χριστίνα Κούτρα, Η σωφρονιστική μεταχείριση των εγκληματιών
του λευκού κολάρου στην Ελλάδα. Πώς και σε τι διαφοροποιείται
από τις χώρες της Σκανδιναβίας · το πρότυπο της Νορβηγίας*

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.